

Адамзаттың бәрін сүй, бауырым деп

ҰЛЫЛАР ЕЛІНІҢ РРАҚТАРЫ

Республикалық қоғамдық, рухани-танымдық журнал
№1 (1) маусым 2024

Шыңғыстаудың топырағынан күш алып,
Мақтаныш боп тұр еліме үш алып!

Кәкітаев Алтынбек

Сурдо дзюдодан Әлем чемпионы

**АЛТЫНБЕКТЕЙ
АЛТЫН ҰЛ –
ЕЛДІҢ
ДАҢҚЫН
АСЫРДЫ**

ҰЛЫЛАР ЕЛІ ДЕГЕН АТҚА САЙ БОЛУЫМЫЗ КЕРЕКІ 4

ҚҰНАНБАЙДЫҢ ТАРИХИ БОЛМЫСЫ:
ТӨРТ ТІЛДЕ ЖАРЫҚ КӨРДІ.....24

БРИТАНДЫҚ ӘНШІ DUA IPRA-НЫҢ
АЛБОМЫНА МУЗЫКА ЖАЗДЫ.....39

ҚЫМБАТТЫ ОҚЫРМАН!

Ұлылар мекені атанған Абай ауданы-күллі еліміздің мәдени-рухани шұғыласы, дала данышпандарының саусағының табы, табанының ізі қалған қасиетті өлке, тарихи өңір. Әдебиет пен мәдениеттің, өнер мен өлеңнің қайнар бұлағындай «Еуразия кіндігі», Жидебайдағы «Еңлік-Кебек», «Кенгірбай би» кесенесі, «Қоңыр әулие» үңгірі, Тақырдағы Көкбай мұражайы, Құндыздыдағы Шәкір Әбенев музейі-бойында қазақы қаны бар адамның қай-қайсысын да қызықтырмай қоймайтыны сөзсіз.

Әсіресе, бұл ауданның негізгі байлығы-рухани биіктігінде, мәдениеттің жоғарылығында, қаймағы бұзылмаған қазақы мінезі бар халқында деп білемін. Ауызы дуалы алдияр ақсақалдары бар, ел берекесін ұйытқан ақ жаулықты әжелері бар, атқамінер азаматтары, жалынды жастары бар бұл өлкенің еңбекте, өмірде елеулі жетістіктерге жеткен әрбір тұлғалары үлгі тұтуға тұрарлық. Оны халық санасына жеткізу, өскелең ұрпаққа еңбек

адамдарының өмір жолын, жеткен жетістіктерін және аудандағы қоғамдық-саяси, мәдени, рухани, спорт саласындағы жаңалықтарды жариялау, насихаттау бұқаралық ақпарат саласы қызметкерлерінің абыройлы міндеті.

Біз Ұлы Абай, шежірелі Шәкәрім, мұхиттай Мұхтар туған ұлылар елінің бақытты ұрпақтарымыз. Біз басып жүрген топырақты әлемге аты әйгілі, қазақты қазақ етіп танытқан, қазақтың әдебиеті мен мәдениетін қалыптастырған керемет ғұламаларымыз басып өткен. Абай ауданының атағының аспандап, абыройының әрдайым биікте болуы да сол бабаларымыздың арқасында. Осы орайда, жас ұрпақ санасына адамзаттың асыл қасиеттерін, отан-сүйгіштікті, еңбексүйгіштікті, ел бірлігін насихаттау бағытында «ҰЛЫЛАР ЕЛІНІҢ ҰРПАҚТАРЫ» атты жаңа журнал алғашқы санын шығарып, көзі қарақты оқырманға жол тартқалы отыр.

Бұл журнал, аты айтып тұрғандай, ұлылар елінің ұрпақтарының зейін-зердесіне, парасат-пайымына берілетін мол рухани азық, құнды дүние болады деп үміт күтеміз. Абай ауданындағы оң өзгерістер, экономикалық-әлеуметтік дамуы мен рухани саладағы жетістіктер, назардан тыс, қалтарыста қалып жатқан өзекті мәселелер журнал бетінде көркем бейнеленіп, айшықты баяндалатынына сеніміміз мол.

«Адамның адамшылығы істі бастағанынан білінеді, қалайша бітіргендігінен емес» деп, хакім Абай айтқандай биік мақсаты, үлкен ізденісті, жаңашылдықты қажет ететін журнал шығару ісіне бел буған журналистер қауымына мол шығармашылық табыс, еңбектеріне жеміс, басталған істің баянды болмағын тілейміз. Көптің көңілінен шығып, бүгінгі бәсекелестік қызған заманда бұл журнал ақиқаттан айнымаса екен деймін.

Ұлылар мекеніндегі ұлағатты журнал атанып, жақсылықтың хабаршысына айналуына тілектестік білдіремін. Жағымды жаңалықтарымыз көп болғай!

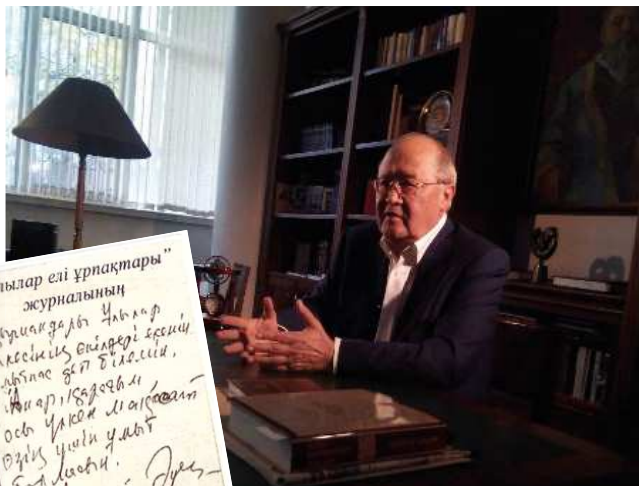
Ізгі ниетпен,

Абай ауданының әкімі:

Мейіржан Серікбосынұлы СМАҒҰЛОВ

АҚ ҚАНАТТЫ-АҚ ЛЕБІЗДЕР

"Ұлылар елі ұрпақтары"
журналының
сүрепінделген Ұлылар
Баласының өмірі мен
мәдениетіне арналған
журнал. Қазіргі
осы Ұлылар елінің
өмірі мен мәдениеті
Баласы.

«...Абайды сүю, Әуезовті қадірлеу – отаншылдықтың, ұлтты сүйудің,
туған халқының мәдениеті мен әдебиетін қадірлеудің белгісі».

Мұхтар Мұхтарұлы Әуез

«Ұлылар елінің ұрпақтары»
журналының
сүрепінделген Ұлылар
Баласының өмірі мен
мәдениетіне арналған
журнал. Қазіргі
осы Ұлылар елінің
өмірі мен мәдениеті
Баласы.

Талабың Анар қабыл боп,
Жүзеге ассын ниетің.
Болсын журнал беделді,
Көпшілік оқып жүретін!

Ол үшін әркез жақын жүр,
Сөзін сөйлеп халыққа,
Шындықты тура айтудан,
Жалтақтама, жалықпа!

Шәкәрім, Мұхтар, Абайдың,
Еңбегін жастар ұқса екен,
Ұлылар туған мекеннен,
Ұлылар тағыз туса екен!

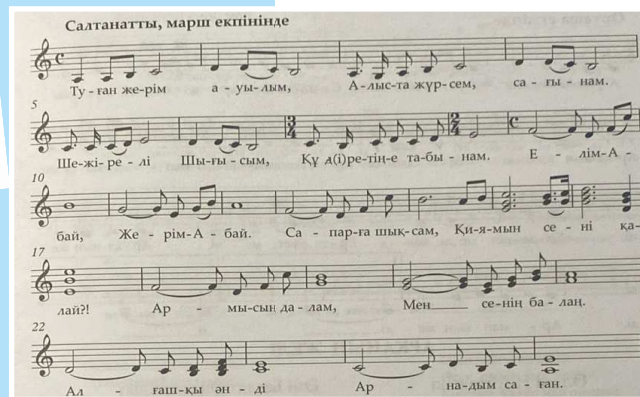
Мазмұнды және көркем боп,
Оқысын әсірт тың хабар.
Абырой-бедел тілеймін,
Журналыңа сәт сапар!
Жағынар атаң
2016 жыл.

ЕЛІМ - АБАЙ

Сөзі мен әні
Нағия БҰЛАНБАЕВАНЫКІ

Өңдеген
Сағатбек ҚАЛИЕВ

Туған жерім ауылым,
Алыста жүрсем сағынам.
Шежірелі Шыңғысым,
Құдіретіне табынам.

Қайырмасы:
Елім Абай,
Жерім Абай.
Сапарға шықсам,
Қиямын сені қалай?
Армысың далам,
Мен сенің балаң.
Алғашқы әнді,
Арнадым саған.

Абай, Мұхтар егіз ұлың,
Мақтанышың сенің бүгін.
Арқау болған ән мен жырға,
Айналайын туған жерім!

Қайырмасы:

Шәкәрімдей данасы бар,
Батыр палуан баласы бар.
Ұлылардың Меккесіндей,
Жидебаймен дарасындар.

Қайырмасы

Мейіржан СЕРІКБОСЫНҰЛЫ: ҰЛЫЛАР ЕЛІ ДЕГЕН АТҚА САЙ БОЛУЫМЫЗ КЕРЕК!

Ұлылар елі, киелі өңір, Абай ауданының тарихы тереңнен басталады. Біздің ауданда өндіріс орындары, фабрика, заводтар жоқ. Ауданымыз өнері мен мәдениетінің, ұлы тұлғалардың арқасында дамып, өркендеп келеді. Дегенмен, ауылдық жер болғандықтан тұрғындардың басым көпшілігі мал шаруашылығымен айналысып, табыс көзіне айналдырып отыр. Тұрғындар ауыл шаруашылығымен айналысу арқылы ауданымыздың экономикалық-әлеуметтік дамуына тұрақты түрде үлес қосып жатыр.

Өнеркәсіп өрге басуда

«Елімізде 2021 жылдың 12 қазанында Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен ел тұрғындары үшін қолайлы өмір сүру ортасын құруға негізделген «Қуатты өңірлер – ел дамуының драйвері» ұлттық жобасы қабылданды. Ауданның экономикалық-әлеуметтік дамуына тоқталып өтсеңіз.

«БАСТ» АҚ Абай ауданында орналасқан «Мақсұт» тау-кен орны, жыл басына дейін тау кен байыту кешенінде қайта өңделетін кен өндірістік қуаты 400 мың тоннаны құрады. Алайда «БАСТ» АҚ-ның Президенті С.Е.Рясковтың 21 ақпан 2024 жылғы №09-П санды бұйрығына сәйкес, техникаларының бұзылуы ұнтақтау диірмені істен шығуына құрал жабдықтардың сапасы төмендеуіне байланысты кәсіпорын жұмысын тоқтатты.

23 қаңтар күні «Мақсұт» кен орынының жұмысының уақытша тоқтауының себептері, техникаларының бұзылуы, алдағы жұмыс жоспарлары бойынша «БАСТ» АҚ өкілдерімен кездесіп, жиын өткіздім. Жиында алдағы уақытта жаңа тау-кен байыту мыс шығару кешенін салу бойынша атқарылатын жұмыстардың жоспары талқыланды. Жаңа кешен салынған жағдайда өндірістік қуаты жылына 2,5 млн тоннаға жетеді. Іске қосу жоспарланған мерзім-2027 жылдың 1 жарты жылдығында, жобаның құны-71 млрд теңгені құрайды.

2023 жылдың қазан айынан бастап бағалы металдар мен сирек металдар кендерін өндіру «METALL MINING» ЖШС Архат ауылдық округінде жұмыс жасауда. Заттай көріністегі жобалық қуаты жылына 300 000 тонна кен құрайды.

Ауданымызда жолдар мен автомагистральдар құрылысы саласы бойынша «Дерикар» ЖШС Бх II маркалы асфальтбетон қоспасы және қиыршық тас 5-10, 10-20 өнімдерін күніне 1,5 тонна заттай қуатты құрайтын кәсіпорын жұмыс жасауда.

Сонымен қатар, Қасқабұлақ ауылдық округінде қой еті, сиыр еті, жылқы еті, түйе еті қой жүні және түйе жүнін жылына жалпы 130 тонна өңдеумен айналысатын «Қасқабұлақ ЖШС» жұмыс жасайды.

2024 жылдың бекітілген бюджет көлемі 4 млрд. 813 млн. 172,0 мың теңге, нақтыланған бюджет көлемі 4 млрд. 815 млн. 507,5 мың теңге.

Жұмыспен қамту бойынша өкілетті органдарда есепте тұрған

жұмыссыздардың саны 333 адам. Ресми жұмыссыздықтың деңгейі 4,5 пайыз. Жаңадан тұрақты 58 жұмыс орыны ашылды. 128 адам жұмысқа орналысты. Қоғамдық жұмысқа 61 адам тартылды.

Орташа еңбек ақы 257 969 теңге, 2023 жылмен салыстырғанда 112,0 пайызға жоғары.

Тоскей толы төрт түлік

Абай ауданы – ежелден мал бағуды ата кәсіпке айналдырған өңір. Бүгінде ауданда мал басы қаншаға жетіп отыр? Асыл тұқымды мал шаруашылығын дамыту аясында қандай жұмыстар жолға қойылған?

Абай ауданы бойынша бүгінгі таңда мал басы саны МІҚ-106762, қой ешкі-182128, жылқы-83761, түйе-196 бас.

Ауданымызда асыл тұқымды мал шаруашылығымен айналысатын шаруа қожалықтар саны 42 оның ішінде жылқы малымен айналысатын 1 шаруа қожалығы, қой малы бойынша – 20 шаруа қожалық, МІҚ малы бойынша – 21 шаруа қожалық айналысуда.

Баспанамен қамту

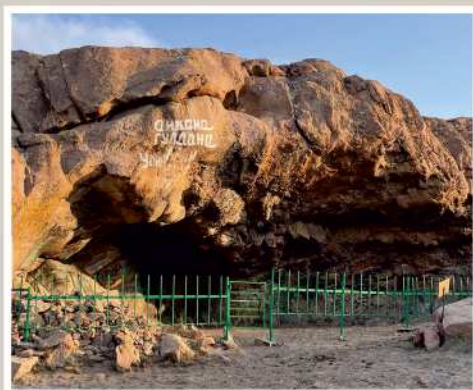
«Ұлттық жобаның негізгі бағыттарының бірі – ел тұрғындарын баспанамен қамту. Осы орайда Абай ауданында соңғы төрт жыл ішінде қанша тұрғын үй салынды?

Баспанамен тұрғындарды қамтамасыз ету мақсатында Абай ауданы бойынша 2020 жылы 2 пәтерлі 16 тұрғын үй салынды. Аталған үйлердің 22 пәтері көпбалалы отбасыларға, 2 пәтері ата-ана қамқорлығынсыз қалған балаларға, 7 пәтері аз қамтылған отбасыларға, 1 пәтері бюджеттік мекеме қызметкеріне берілді.

2021 жылы 2 пәтерлі 16 тұрғын үй салынып, олардың 13 пәтері көпбалалы отбасыларға, 5 пәтері ата-ана қамқорлығынсыз қалған балаларға, 3 пәтері аз қамтылған отбасыларға, 1 пәтері үйі апаттық жағдайдағы адамға берілді.

2022 жылы 2 пәтерлі 16 тұрғын үй салынып, олардың 11 пәтері көпбалалы отбасыларға, 5 пәтері ата-ана қамқорлығынсыз қалған балаларға, 10 пәтері аз қамтылған отбасыларға, 6 пәтері бюджеттік мекеме қызметкеріне берілді.

2023 жылы 2 пәтерлі 21 тұрғын үй салынып, олардың 9 пәтері көпбалалы отбасыларға, 4 пәтері ата-ана қамқорлығынсыз қалған балаларға, 15 пәтері аз қамтылған отбасыларға, 10 пәтері бюджеттік мекеме қызметкеріне берілді.

2024 жылы 2 пәтерлі 33 тұрғын үйлердің құрылыс жұмыстары басталды. Құрылыс жұмыстары аяқталғаннан кейін тұрғын үйге мұқтаж азаматтар тізіміне тіркелген 66 адам тұрғын үймен қамтамасыз етіледі.

Жалпы аудан бойынша соңғы жылдары 2 пәтерлі 69 тұрғын үй салынып, 138 отбасы тұрғын үймен қамтылды.

Су-тіршілік көзі

-Соңғы жылдары Абай ауданында қанша ауылға ауызсу желісі тартылды?

-Абай ауданы бойынша 2020 жылы Қарауыл ауылының су құбыры қайта жаңғыртудан өткізілді, 2023 жылы Қасқабұлақ ауылының су құбыры жұмыстары басталып 2024 жылы пайдалануға беру жоспарда. 2024 жылы Архат ауылының су құбырын қайта жаңғырту жұмыстарын бастау жоспарда, Бөрілі елді мекеніне блокты-модульді станция орнату жұмыстары басталып, 2024 жылдың қыркүйек айында пайдалануға қабылдау жоспарда. Сонымен қатар, 2024 жылы Құндызды, Кеңгірбай би, Медеу ауылдарының су құбырларын қайта жаңғыртуға жобалық-сметалық құжаттары әзірленіп, тиісті басқармаға бюджеттік өтінім ұсынылды. Ауданда таза ауыз суға қолжетімділіктің пайызбен шаққандағы көрсеткіші 100%.

Кәсіпкерлікке көң өріс

-Кәсіпкерлік бастамаларға қандай көмек көрсетілуде?

- Кәсіпкерлікті қолдау-Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға гранттар беру қағидасына сәйкес 2023 жылы Абай ауданының 5 тұрғыны 400 АЕК мөлешірде яғни 1 380 000 теңгеден грант берілді (3 көп балалы, 1 аз қамтылған, 1 мүгедектігі бар). Бүгінгі күнге грант алушылар жеке кәсіптерін ашып, жобалары бойынша жұмыстар жүргізуде. Атап айтқанда: «Металдан, ағаштан, сүйектен жихаз және кәдесыйлар жасау, акрил әріптермен жазу», «Ұлттық нақыштағы тігін шеберханасын ашу, «Этно-ауыл», «ҚазЭтно дема-

лыс орталығы», «Сабын өндірісі» жобалары бойынша қызмет көрсетуде. 2024 жылы жоспарға сәйкес 7 адамға грант берілді.

Сары қымыз сапырып тамсандырған ауылым

-Абай ауданы Саржалдық қымызымен де әйгілі. Өңірде қымыз өндірісін жолға қою жоспарда бар ма? Ауданда басқа қандай отандық өнімдер шығарылады?

Саржал ауылдық округінде 76 шаруа қожалық бар, барлығы жылқы шаруашылығымен айналысады жиыны бүгінгі күнге 16 336 жылқы малы бар. «Сары даласы – сары жал, сары қымызы – сары бал». Саржал ауылының қымыз өнімі барша қазақ даласында сұранысқа ие. Бүгінгі күнде Саржал ауылында тәулігіне 5 тонна қымыз өндіріледі. Ауыл тұрғыны, жеке кәсіпкер Әкімбаев Сәлім Жарылғасынұлы 2000 жылдан бастап «Жарылғасын» шаруа қожалығының жетекшісі болып тіркелген. Қожалықта мүйізді ірі қара -85, жылқы -672, қой-ешкі -1888. 2021 жылдан бастап қымыз өндірумен айналысады. Қазіргі таңда күн сайын 100 литрге дейін қымыз өндіреді. Қазіргі уақытта аптасына 500 литр қымызды қаланың ірі «ADAL», «Тамаша» және т.б. супермаркеттерімен келісім шартқа отырып, сатылу үстінде.

Саржал ауылына қарасты «Құрмет» шаруа қожалығының жетекшісі Байдүйсенова Арайлым «Бизнестің жол картасы 2025 бағдарламасы аясында 2017 жылы мемлекет тарапынан 31,0 млн. теңге шаруа қожалығына электр желісін іске қосылды. Бүгінгі күнге асыл тұқымды қазақтың ақбас мүйізді ірі қара малымен жылқы малын өсірумен айналысады. Қазіргі уақытта 40 бас бие сауылып, қымыз – Семей қаласы туберкулез ауырынан емдейтін диспансерге өткізіп отыр. Сонымен қатар ауданымыздың кәсіпкері Қарауыл ауылының тұрғыны Жүнісжанов Әділғазы Әнуарұлы жыл бойына 50 бас бие байлап, қымыз өндіріп отыр. Қымыз өндіретін барлық құрал-жабдықтарын стандартқа сай жасап, сертификатын алды. Қазақстан бойынша (ADIL KYMYZ) атты брендмен Астана, Өскемен, Семей қаласының бірнеше дүкендерге, сауда орындарында сатылуда. (Рассвет сауда үйі, «Ақ жол», «Нұрай», «Береке ет» «Тамаша», «ADAL» скеілді дүкен және сауда орталықтарында.)

Білімді ұрпақ-болашағымыз

-Ауданның білім саласында қандай жаңалықтар бар?

Бүгінде аудан бойынша 10 орта мектеп, 1 негізгі орта мектеп, 12 мектепке дейінгі білім беру ұйымдары жұмыс жасайды. 6 балабақша (оның ішінде 2 балабақша жекеменшік) және 6 шағын орталық. Қосымша Токтамыс ауылында 1 жеке меншік 50 орындық балабақша 2023 жылдың маусым айынан бастап өз жұмысын бастады. 3-6 жастағы балалардың қамтылуы – 915 бала. 2 қосымша білім беру мекемесінде (сөз және көркемсурет мектептері) оқу жыл ішінде 732 оқушы қосымша білім алады.

Аудан бойынша ерекше білім беру қажеттіліктері бар 22 бала мектеп қабырғасында инклюзивті білім алып отыр. Үйден оқитын бала саны - 17. Бүгінде аудандық білім бөлімінде 9 ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар тіркелген. Әр баланың атына «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкіне» жеке есеп шоты ашылған, сонымен қатар, балалар мемлекеттік тұрғын үй қорынан үй алу мақсатында әкімдікке кезекке тұрғызылды. Қамқоршылық және қорғаншылық органы ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды анықтау бойынша нақты жұмыстар атқарып, денсаулық сақтау және аудандық ішкі істер бөлімімен тығыз жұмыс жасалып отыр.

Ұлылар елі-тарихи орындарымен киелі

-Абай ауданында туризмді дамыту жұмысы қалай қолға алынауда?

Абай ауданында туризм саласын дамытудың 2023-2027 жылдарға арналған іс-шаралар жоспары бекітіліп, біршама жұмыстар атқарылды.

2023 жылы кәсіпкерлік бағдарламаға жәрдемдесу жөніндегі шараларды ұйымдастыру және қаржыландыру қағидаларына сәйкес ауданға бөлінген 5 гранттың 4-і туризмді дамытуға берілді. Атап айтқанда, кәсіпкер Роза Садуақасоваға этноауыл ашып, қызмет көрсетуге, Нұрсейіт Серікқазыға Қарауыл ауылында «Абай» паркі жанында «Казетно» демалыс орталығын ашу үшін, Айжан Бекіловаға металдан, ағаштан, сүйектен жиһаз және кәдесый жасау үшін, Жайна Самырбаеваға ұлттық нақыштағы тігін шеберханасын ашу үшін гранттар берілді.

Келуші туристердің қызығушылығын арттыру мақсатында ауданның туристік картасы және мектеп оқушыларына арналған карта-схема әзірленді.

«Абай жолы» романында айтылатын жер, су, тарихи оқиға өткен орындарға белгі қою мақсатында «Абай қоры» қоғамдық ұйымы жү-

мыс жасап, 24 орынға арнайы белгі қойылды. Алдағы уақытта осы орындарға белгі коды жалғастырып, атты туризмді дамыту ойда бар (Көкбай ауылы).

Ағымдағы жылғы 27 қаңтар күні облыс әкімінің орынбасары Ә.Мұсабаевтың қатысуымен Абай ауданында туризмді дамытуға қолайлы орта қалыптастыру, кедергілерді жою бойынша форум өткізілді. Форумда Жидебай, Бөрілі, Ақшоқы мекендерін, Қоңыр әулие үңгірін байланыс желісі және интернет желісімен (АМС) қамтамасыз ету және т.б. мәселелер көтеріліп, тиісті облыстық мекеме басшыларына тапсырмалар берілді. Осы мәселелерді шешу бағытында жұмыстар жасалуда.

Аудандағы тарихи орындарды насихаттау және келуші туристерді ақпараттандыру мақсатында 2024 жылғы 8 қаңтар мен 8 наурыз аралығында «Абай жолымен» тақырыбында тарихи орындарды таныстыру бойынша байқау жарияланды. Мамыр айында байқау қорытындысы бойынша жеңімпаздар анықталып, бағалы сыйлықтармен марапатталды. Байқауға тапсырылған шығармалар өңделіп, туристерге арналған нұсқаулық түрінде бірнеше тілде кітапшалар дайындау жоспарланып отыр.

Аудандағы тарихи орындарды насихаттайтын бейнероликке ағымдағы жылы наурыз айында мемлекеттік сатып алу Веб-порталында баға ұсыныстарын сұрату тәсілімен жарияланды. Жеңімпазы Астана қаласынан «Light Solution-rent and service» ЖШС. Қазіргі уақытта жеңімпаз жұмыстар жүргізуде.

Ауданның тарихи орындары туралы мағлұмат беретін сайт ашу және осы сайтқа ауданның туристік инфрақұрылымдарын енгізу

бойынша ағымдағы жылы наурыз айында мемлекеттік сатып алу Веб-порталында баға ұсыныстарын сұрату тәсілімен жарияланды. Жеңімпазы Астана қаласынан ЖК «Құлшиқбаева Бейбіт Мардинбаева». Бүгінгі күні кәсіпкер сайт ашу жұмыстарын жүргізуде.

Келуші туристердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында Қарауыл ауылында 45 бейнебақылау камерасын орнатылатын болады.

Жол сапасы – басты назарда

-Туризм туралы әңгіме қозғалғанда, ең алдымен жолдардың сапасы бірініш ауызға алынады. Өңірде республикалық, облыстық және жергілікті маңызы бар қанша шақырым жол жөнделуден өтті? Ауыл ішіндегі жолдардың сапасы қандай деңгейде?

«Ауыл – Ел бесігі» бағдарламасы бойынша ауданымызда 2024 жылға 4 жоба арқылы 4 көшесіне 3,73 км орташа жөндеу және 3 ауылдың 5 көшесіне көше жарықтарына ағымдағы жөндеу жұмыстары және аудандық маңызы бар жолдарды орташа жөндеу жұмыстары жүргізілуде.

Саржал ауылдық округінде дәрігерлік амбулатория және Орда, Медеу ауылдарында медициналық пункттер жөндеуде. «Ауыл-ел бесігі» бағдарламасынан бөлек, аудандық маңызы бар жолдарды орташа жөндеу жұмыстары қарқынды түрде қолға алынды.

«Аудандық маңызы бар Қарауыл – Архат жолын орташа жөндеу 10 км». Сметалық құны – 528 803,2 мың теңге. Облыстық бюджеттен жобаға қаржы бөлінді. Мемлекеттік сатып алу порталы арқылы конкурс жарияланып, орташа жөндеу жұмыстарын жүргізетін мердігер – «Дерикар» ЖШС болып анықталды. Келісім шарт құны – 488 205,1 мың теңге. Орындалу мерзімі қазан айының соңына дейін.

«Аудандық маңызы бар Токтамыс ауылына кіре беріс жолын орташа жөндеу 10 км». Сметалық құны – 638 185,4 мың теңге. Облыстық бюджеттен жобаға 319 000,0 мың теңге қаржы бөлінді. Мемлекеттік сатып алу порталы арқылы конкурс жарияланып, орташа жөндеу жұмыстарын жүргізетін мердігер – «Семей жолдары» ЖШС болып анықталды. Келісім шарт құны – 613 760,0 мың теңге. Орындалу мерзімі қыркүйек айының соңына дейін. Қаражат толық қарастырылмағандықтан келісім шарт қазынашылық мекемесіне тіркелмей тұр.

Сонымен қатар, облыстық маңызы бар Семей-Қарауыл 43-45, 71-74, 96-99, 106-112, 169-170 км аралықтарын, Аягөз-Қарауыл-Семей-Қайнар 198-218 км аралығын, сонымен Аягөз-Қарауыл бағытында 84-99 км аралығы 15 км жолды орташа және Бөріліге кіре беріс жолға күрделі жөндеу жоспарда. Тапсырыс беруші облыстық жолушылар көлігі және автомобиль жолдары басқармасы.

Баба тойы-ел тойы

-Биыл қарадан шығып хан болған Құнанбай қажы Өскенбайұлының туғанына -220 жыл толып отыр. Осы орайда, ұлы Абайдың әкесі Құнанбай қажы тойына дайындық барысы қалай?

Құнанбай Өскенбайұлының 220 жылдығы облыс әкімінің қолдауымен, облыстық басқармалардың атап айтқанда, ішкі саясат, мәдениет, спорт, ауыл шаруашылық басқармасының қатысуымен республикалық дәрежеде өткізу күтілуде.

Құнанбай Өскенбайұлының мәңгілік мекені Ақшоқы елді мекенінде 13 маусым күні баба рухына құран бағыштап, құрбандық шалудан басталса, дәл осы күні Қарауылтөбеде ұлттық ойын көкпар басталады.

ҚР Президенті Қ.Тоқаев: «Ұлы Абайды ұлықтағанда, оның әкесі Құнанбай Өскенбайұлының қоғам алдындағы қайраткерлігін ұмытпауымыз қажет» деген бастамасымен 14 маусым күні Семей қаласы Шәкәрім университетінде «Құнанбай Өскенбайұлы: тарих, тұлға, феномен» халықаралық ғылыми тәжірибелік конференциясы өтеді. Онда профессор, доктор, ғалымдар өздерінің Құнанбай Өскенбайұлының тарихи тұлғасын айшықтау, әке тағылымының бала тәрбиесіндегі рөлін насихаттау жөніндегі баяндамалары тыңдалады.

Қарауыл ауылында «Қазақтың күдіретті Құнанбайы» жыр мүшәйрасының іріктеу кезеңі өтеді. Ақындардың шығармалары қазылар алқасына беріліп, қорытынды шығарылады. Мүшәйраның алғашқы үш жеңімпазы 15 маусым күні Қарауылтөбеде өтетін мәдени шарада баба туралы жыр-дастандарын оқиды.

15 маусым күні Этно ауыл қалашығында «Бала Құнанбай – Дана Құнанбай» атты театрландырылған көрініс; «Асыл мұра» республикалық Ұлттық қол өнер; салт-дәстүр көрмесі, асыл тұқымды жылқылар көрмесі, асау үйрету сайысы, «Түйе бастаған тоғыздық» сыйлықтарын тамашалау және республикалық қол-өнер шеберлер жәрмеңкесі өткізіледі.

Атқа міну мәдениетін қалыптастыру, дамыту. Қазіргі жас ұрпақтың цифрлық технологияға тәуелділігін азайту. Әлеуметтік желіден бас алмай оқшауланған жас ұрпақты дархан даланың кеңдігін сезіндіріп, атқа міну мәдениеті арқылы достыққа, бауырмалдыққа, батылдыққа тәрбиелеу мақсатында бір мезетте ауданның 500 баласы Ашамайға отырғызылады. 500 баланы ашамайға отырғызу арқылы түркітестес елдер арасында рекорд жаңартылады. Бұл кезде балалардың келіп кету жол көлігі, түскі асы, қауіпсіздігін қамтамасыз етеміз.

Мерейтой кезінде өтетін жылқы малын асылдандыру республикалық ауылшаруашылық семинары Абай ауданында жылқы малының тұқымын асылдандыру. Абай ауданы халқы санына шаққанда жылқы малы бойынша республикада алдығы орында. Жәрмеңке мақсаты санға емес сапаға жұмыс жасау арқылы жылқы малын асылдандыру. Ұлттық спорт арқылы салауатты өмір салтын қалыптастыру. Ұмыт болып бара жатқан ұлттық ойындарды насихаттау мақсатында Жамбы ату, Асау үйрету, Тенге алу, Аударыспақ, Аламан бәйге (25 км), Топ бәйге (16 км), Жорға жарысы (7 км), Көкпар (командалық), Қазақ күресі (өгіз палуан, түйе палуан) тойдың көрігін қыздырмақ.

Облыстық Ә.Қашаубаев филармониясының, «Абай», «Дариға-ай» жастар театрының және «Қаламқас» халық ән-би ансамблі әртістерінің қатысуымен концерт өтеді. Сонымен қатар, эстрада жұлдыздарының қатысуымен Гала-концерт ұйымдастырылады.

-Сөз соңында ұлылар елінің халқына деген ізгі тілегіңізді жеткізсеңіз?

«Ұлылар елінің ұрпағы болғанымды өз басым мақтан тұтамын. Киелі мекенде туған халқыма қызмет жасай алып отырғаным да үлкен мақтаныш. Күллі қазақ еліне, қала берді әлемге аты әйгілі ұлы бабаларымыздың топырағына аунап, ауасымен тыныстап, ізімен келе жатқан біз сияқты ұрпақтың арманы жоқ деп ойлаймын. Бойында рухы, қанында қазақылығы сақталған, мәдениет пен әдебиеттің ошағына айналған киелі мекеннің қасиетті ұрпағына, туған халқыма тек жақсылық тілеймін. Біз бақыттымыз. Ұлы Абай, Мұхтар, Шәкәрім туған топырақта туып, ауасын жұтып келеміз. Біздің де істеген ісіміз адал, жұлдызымыз жарқырап, біздің соңымыздан еріп өсіп келе жатқан ұрпаққа үлгі боларлық іс атқарсақ, азаматтығымыз. Туған халқыммен бірге биіктерді бағындырып, ауданымыздың атағын әрдайым аспандатамыз деген сенімдемін. Менің сіздердей рухы мықты елім тұрғанда әрдайым еңбегім еленіп, жұлдызым оңымнан туары анық. Абай ауданы жасай берсін. Еліміз аман, жұртымыз тыныш болсын. Бірге, бір толқында биіктерді бағындырып, Абай ауданының азаматы деген атқа әрдайым лайық болайық!

-Мағыналы сұхбатыңыз үшін редакция атынан алғыс айтамыз. Баба тойы сәтті өтсін деп тілейміз.

Сұхбаттасқан: «ҰЛЫЛАР ЕЛІНІҢ ҰРАҚТАРЫ» журналының редакторы А.СӘРСЕНБИНА

Құнанбай Өскенбайұлының туғанына-220 жыл

«Ұлы Абайды ұлықтағанда, оның әкесі Құнанбайдың ел тарихындағы еңбегін ұмытпауымыз қажет. Ол Семейде ғана емес, қазақ тарихында өз орны бар тұлға»

Мемлекет басшысы Қ.К.Тоқаевтың
Семейге келген сапарында сөйлеген сөзінен

Тұрсын ЖҰРТБАЕВ –
жазушы, әдебиет зерттеуші,
Абай, Мұхтар танушы
«Құнанбай» атты зерттеу еңбегінен
(А. «Алаш». 2004 жыл. 3 бет).

Кешегі көшпелі қоғамның соңғы көк-жалдарының бірі «Қарадан шыққан хан» атанған Құнанбайға әдеби кейіпкер ретінде бұйырылған баға – өміріндегі іс-әрекетіне, ақыл ойына, қол қайратына көрсетілген құрметтен әлдеқайда пәс әрі күрделі және әділетсіз де көрінетін тұстары аз емес.

Сол әділетсіздіктің кілті – біздіңше, М. Өуезовтің «Абай жолы» роман эпопея-

сының «Қайтқанда», «Қат қабатта», «Бел белесте», «Өрде», «Қияда» деген бөлімдерінің атауларында жатыр.

Біріне-бірі жалғап бір саты етсең, қат-қабат, шытырманды оқиғалар арқылы бел-белеске, өрге, қияға шығып келе жатқан Абайды көресің. Ол болса үздіксіз өсіп келе жатқан – Абай жолы.

Сонымен бірге бұл Құнанбайдың да өмірлік баспалдақтары. Осы сатыларды төмен қаратып, аяғынан басына қарай оқысақ, ту жоғарыдан ылдилап келе жатқан Құнанбайдың жолы болып шығады. Бірі – көтерілу, екіншісі – «Төмендеу жолы» (Ғабит Мүсіріпов) айтқандай, яғни кейіпкер Құнанбайдың қара басының тағдырын эпопея иесі әу баста-ақ осылайша шешкені айқын. Сөйткеніне тегінде жалған да, жазмыш та, жазушы да кінәлі емес. Өйткені...

«Абайдың кезіндегі қазақ даласындағы күні өтіп бара жатқан, тамыры әлі де тереңдегі ескірі Құнанбай образына жинақтап, идеялық жағынан алып қарағанда сол дәуірде қазақ даласына қауырт енген, келешегі зор жаңаның жолындағы кедергіні, яки ескіні «өткен іс ретінде көрсету арқылы» сомдап, яки Құнанбайды көркем шындық арқылы әлемдік және мәңгілік тұлғаға айналдырған басты «айыпкер» Мұхтар Өуезовті кінәға тартудың ешқандай қисыны жоқ. Ол – көркем ойдың иірімі иіп әкелген сол кездегі өмір заңдылығы.

Етекбасты өмірдің сүрлеуіне түсіп, ықылым заманның иініне көнсе, онда «Абай жолы» эпопеясының еңсесі осыншама биікке көтерілмесі айқын еді, амал қанша?!

Қарауыл ауылындағы Құнанбай Өскенбайұлына арналған ескерткіш. Мүсін авторы Нұрбол Қалиев

ҚҰНАНБАЙҒА КЕСЕНЕ САЛЫНСА...

Игілік ӘМІРҒАЛИН,
Астана қаласы

Құнанбай Өскенбайұлы (1804-1886) өңі аксұр, бота көз, жүзі нұрлы, кең маңдай, қыр мұрынды, ұзын бойлы, сұлу адам болған. Жасынан ержүрек, найзагер, ақылды, мінезі қатал, өте әділ және адал қасиеттерді бойына сіңірген қазақтың танымал тұлғасы.

Құнанбайдың 15 жасында көрші ауылға жау шапты деген хабар келеді, суыт хабарды естіген әкесі Өскенбай бес қаруын астына са-

лып, жасағымен атқа қонып, соғысқа аттанбақшы болады. Сол кезде Құнанбай әкесінің атының ауыздығынан мықтап ұстап алып, Өскенбайды соғысқа жібермей қояды.

– Әкесі аттың басын жібер, – деп, ызалана Құнанбайды қамшымен арқасынан осып-осып жібереді, ақ көйлегі қан-жоса болса да, әкесін соғысқа жібермей қояды.

17-18 жас шамасында ауылының жылқыларын ұрылар айдап кетті деген тағы бір хабарды есті сала, Құнанбай найзасын ала сала, атасы берген бәйге – Таршолаққа жайдақ мініп, барымташылардың соңына түседі. Таршолақ ағып отырып, ұрыларды қуып жетеді де, барымташылардың тобын жара өтіп, Құнанбай найзасымен бір ұрыны түйреп түсіреді. Сөйтіп, ағынмен өтіп кетіп, қайта бұрылып ұрылардың тобына шабуыл жасай бергенде, аңдаусызда Құнанбайдың оң жақ кеудесіне ұрылардың найзасы қадалады. Қадалған найза ұңғысының түбінен сынып кетеді. Құнанбай осы алған ауыр жарақатынан өлім аузынан ерең аман қалып, емшінің және көпшілік қауымның тілегімен сауығып кетеді. Екінші рет Құнанбай найманның батыры Қазыбекпен айқасады. Қазыбек ауылдың жылқысын барымталап, айдамақшы болады. Бұл жолы да Құнанбай қуып жетіп найзаласқанда, Қазыбектің найзасы сол көзіне жанап түсіп, бір көзі кем боп қалады.

Құнанбай Өскенбайұлы текті тұқымнан шыққан, ол үлкен аталары атақты Әнет Кішікұлы (1628-1723) – қазақтың жеті жарғы-

сын жазған кезде өз үлесін қосқан адам. Үлкен аталары – Олжай, одан – Айдос, Қайдос, Жандос. Айдостың бәйбішесі Айпара өте ақылды адам болған. Айдостан – Ырғызбай, Ырғызбайдан – Өскенбай, Өскенбайдан – Құнанбай, Құнанбайдан – Абай мен Шәкәрім. Осы текті тұқым қазақтың ішінде үнемі би болып, билік жүргізіп отырған. Қазақ елінің өмір-тұрмысында қалыптасқан әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін, мәдениетін, ұлттық тәрбиесін, ертеден қалыптасқан заңы мен ісін дініндегі Құнанбай қағидағтарын, шариғат заңдарын, мұсылман қауымына қойылатын талаптарды қатал орындау ұстанымда, елді билеуде атадан балаға ұштастық пен сабақтастық ретінде беріп отырған.

Ресей патшалығының қазақ жерінде ұйымдастырған экспедиция мүшесі Адольф Янушкевич (1803-1857) поляк этнографының күнделігінде Құнанбай Өскенбаев туралы былай деп жазған: «Қарапайым қара халықтан шыққан Құнанбай – жаратылысынан ақыл-парасат дарыған, өте зерек, қара тілге шешен, байыпты, тиянақты кісі. Халықтың қамын ойлап, оған жақсылық жасасам дейді. Елінің ежелгі жол жобасына, Құранда жазылған шариғат жолына аса зерек. Ресей өкіметінің қырғыздар жөніндегі заң ережелерін өте жетік меңгерген. Қара қылды қақ жарған әділ де адал азамат. Құнанбай – халқының қамқоршысы. Оны жұрт пайғамбардай көреді. Сондықтан ақыл-көнес алуға тіпті бір қиырдағы ауылдардан жас пен көрі, бай мен кедей ағылып келіп

жатады. Құнанбайды қазақтың Цицероны деп айтуға болады».

Құнанбай – қазақ елінің біртуар ұлы, данышпаны, кемеңгер ел билеушісі, саясаткері, философы, қоғамда қазаққа дұрыс жол көрсетуші және қазақ еліне Абай мен Шәкәрімдей алыптарды әкелген тұлға. Менің көкейімдегі бір арманым – Құнанбай бабамыздың басына тарихи ескерткіш ретінде бір жақсы кесене салу.

Янушкевич Құнанбайдың қазақтың ескі шежіресін, Алтын орда кезеңін, түркі шежіресі туралы айтқанын күнделігіне жазып алған. Янушкевич еліне оралып, қайтыс болғаннан кейін, жолдастары оның Құнанбай туралы жазбаларын жинақтап, 1861 жылы Парижде, ал 1875 жылы Берлинде екі кітапша қылып шығарған. Бірақ қазақ еліне ол кезде бұл кітапшалар туралы беймәлім болған.

1822 жылғы 22 маусымда патша «Сібір қазақтарының жарғысын» бекітті, ол жарғы 10 тарау, 319 параграфтан тұрады. Жарғының мақсаты – Қазақстанның солтүстік-шығыс өңірін әкімшілік, сот, саяси жағынан басқаруды өзгерту, рулық-феодалдық тәртіптерді әлсірету. «Сібір қырғыздарының жарғысы» бойынша ауылды – ауыл старшиналары, болыстарды – болыс сұлтандары, округтерді аға сұлтандар басқарды. Қылмыстық талап-арыз және облыстық басқармаға түскен шағымдарға негізделген жаңадан сот жүйесі енгізілді. 1822 жылы «Сібір қырғыздарының жарғысы» алғашқы патшалық реформа ретінде, бүкіл дәстүрлі хандық билеу құрылымын қиратып, әлеуметтік, саяси және шаруашылық өмірдің барлық жағын қамтыды. Патшалық Ресейдің отарлық саясатының кеңейе түсуіне жол ашты. Қазақ елінің негізгі кәсібі – мал өсіру, сондықтан көшпенді қазаққа бұл шаруашылықты жүргізу үшін дәстүрлі жерді пайдалану заңы мен басқарылып реттеліп отырды. Әр көшпенді ру-тайпаларда үш жайылымдық жер аумақтары болды; ол – қыстық, көктік, күздік жайылымдар. Қазақтың мал жайылымы жерлерді пайдалану кезінде ру арасында үнемі жер-талау дауы туындап отырды. Ресейдің енгізген заңы бойынша жақсы, құнарлы, шүйгін жерлерді біртіндеп орыстар иелене бастады, жерінен айырылған қазақтар басқа тақыр жерлерге ығыстырылды. Қала мен бекіністер және шіркеулер салынып, біртіндеп қазақтың кедей қауымын крестьян дініне кіргізуге әрекет жасала бастады.

Округтер – 15-20, болыстар – 10-12 ауылдан, ауыл 50-ден 70-ке дейінгі үйлерден тұрды. Патша өкіметі біртұтас хандықты осылайша бөлшектеп, қазақ мемлекетіне сатылып, басшылығы мол бюрократиялық орыстық басқару жүйесін зорлықпен енгізді. Әрбір құрылған округтер аумағы шектеулі болғандықтан, халық еркін көшіп-қонып жүре алмады. Қалың қазақ ішінде жер мәселесі шегіне жетіп, ушыға бастады. Таусылмайтын жер дауы, жесір дауы, барымта, ұрлық-қарлық, зорлық-зомбылық, зина, ру арасында туындаған дау-дамай, көрсалмаушылық, бақталас, әлімжеттік, пара беру және ойға келмейтін қылмыстар жиі болып тұрды. Орыс патша өкіметі енгізген заңдар тек өз мемлекетінің

мүддесін көздеді.

Құнанбай билік жүргізген кезінде жасалған әкімшілік қылмыстық істерде патша өкіметінің сот жүйесінің заңы арқылы, қазақтың ескіден қалыптасқан жеті жарғысы, билер кеңесінің шешімі және шарият заңы қолданылған. Кейбір жиында Құнанбайдың жеке басын нахақтан төмендетіп, кемсіткен кезде, ол білек күшімен де тәртіпке салып отырды. Қодар мен Қамқа жасаған қылмыс қазақ ішінде өте сирек кездесетін қылмыс болғандықтан, осы қылмысты қазақ ішінде болдырмау үшін Құнанбай шарият заңын қолдану туралы шешімге келді.

Абайды 13 жасынан бастап Құнанбай әкесі ел билігіне араластырды. Қазақтың арасында үнемі туындап отырған дау-дамай, тартыс-шабыс, ұрлық, зорлық, тағы басқа қылмыстық істердің өмір талабына сай келмейтінін Абай жақсы меңгерген.

1885 жылы Семей өңіріндегі Қарамола деген жерінде қазақтың съезі өтеді, онда Абай төбе би сайланып, «Қарамола жарғысы» дайындалып, қабылданады. Съезге қатысушылардан ұсыныс түседі және Ресей билігінен ресейлік заңдарға әрі қазақтардың тұрмыс-тіршілігі мен билер сотына қайшы келмейтін заң керек екенін айтады. Сондықтан Абайға «бұл заңды өзіңіз жасаныз» дейді. Сөйтіп, Абай 74 баптан тұратын заңды, «Қарамола жарғысын» жазып шығады. Абайды Құнанбай бірге билікке алып жүргендіктен, қазақтың заңының олқылығы мен осал жерлеріне өзгерістер енгізу оның көкейінде бұрыннан қалыптасқан еді. Абай съезге жиналған билермен кейбір баптарға байланысты пікір алмасып отырған. Осы съезде жарғы, билерге кеңінен таныстырылып, заң қабылданды. Бұл қабылданған заң қазақтың әкімшілік, қылмыстық, тұрмыстық, азаматтық кодексінің тұңғыш тұсаукесері деуге болады. Осы жазылған жарғы Құнанбайдан, Абайға берілген дала академиясының сабақтастығы мен ұштастығының белгісі байқалады.

Құнанбай 1849-1853 жылдары Қарқаралы округінің аға сұлтандығына сайланды, бұл округ барлық 8 округтің ішіндегі ең үлкені болатын. Осы кездегі жер көлемі жағынан облыстың аймағын құрайды.

1850 жылдары елде жұт болып, жоқшылық жайлайды. Батыс-Сібір генерал-губернаторынан рұқсат алып, Қарағайлы деген жерге кедейлердің басын жиып, отырықшы ғып орналастырып, егіншілік кәсіппен айналыстырған. 1850 жылы әр болыстан бір бала алып, жұқпалы шешек ауруына қарсы оқыту үшін Ресейге жіберген. Егер Құнанбай мен Абайдың заманындағы арманы орындалып, қазақ елі егіншілікпен айналысқан жағдайда, 1931 жылдары Кеңес Одағы жүргізген солақай саясаттың салдарынан қазақтың қолындағы малын күштеп тартып алса да, қазаққа жаппай қырылу геноциді болмас па еді?..

1851 жылы Құнанбай Омбы генерал-губернаторының рұқсатын алып, Қарқаралыда мешіт салып бітірді. Мешіт осы уақытқа дейін халыққа қызмет атқарып келе жатыр. Құнанбай «Ескі там» деген жерде мектеп ашып, онда орысша сауатты Ғабитхан Ғабдыназарұлы деген ноғайды мұғалім етіп тағайындайды. Сөйтіп, өз балалары мен руластарының балаларын оқыта бастайды. Абай да алғашқы сауатын осы мектепте ашады.

1851 жылы Құнанбай үш жүздің басын қосып, әкесі Өскенбайдың асын береді. Әулеттің, әсіресе Құнанбайдың атақ-даңқын шартарапқа жайған осы әкесінің аруағына берілген ас болды. Құнанбай марқұм әкесі Өскенбай би дүниеден өткенде, осы күнгі Көкшетау, Дуанатау аталған жерлер Қарқаралыға қарайтуғын Қаракесек Қамбар қыстаулары, «Сегізауыл» деген өзен бойында қазақ тұрпымен құдайы ас бергенде үш жүздің қазағын түгелдей және Ташкент, Бұхара төңірегіндегі ұлы жүз қазақтарын қоса шақырған. Бірақ ас беру ой-пікірсіз өтпейді, мәселен, алыс жерлердің айтылмай жүрген сөздері, шағым-даулары осында жиын алдында шешілді. Құнанбай ас беріп болып, жиылған халыққа: «Үш жүздің басы қосылды ма? Бірінді-бірін танып, білістіңдер ме? Мен бұл жиынды әкем үшін және халқымды ынтымыққа шақыру мақса-

тында өткізіп отырмын» деген екен.

Құнанбай 1852 жылы Омбы түрмесінде 9 ай тұтқындалды. Ресей патша өкіметіне түскен арыздарға байланысты тергеу бақылауында 12 жылдай тұрған. Құнанбайдың екінші рет аға сұлтан болып сайлануға толық мүмкіндігі болды. Құнанбай еліне билік жасаған кезде өзінің ақылдылығы, іскерлігі, қайырымдылығымен аса ерекшеленді. Сондықтан қазақ қауымы оны өте жақсы көретін. Құнанбай өзінің Тобықты руындағы туыстары мен інісі Майбасардың былықтарын жасырам деп істі болған. 1865 жылы Омбы губернаторының жарлығымен Құнанбай ісі тоқтатылды.

Құнанбайдың қажылық сапары екі жылға созылған (1874-1876). Меккеге барғанда Меккедегі жергілікті тұрғындардан біз қазақ деген ел боламыз деп айтса, ондай елді білмейміз дейді екен, бұл сөзге Құнанбай қатты күйзеліп, намыстанады. Қажылыққа бірге барғандармен ақылдасып, Құнанбай Меккеде қалып, қажылыққа келген қазақтарға 100 кісілік «Қазақ Құнанбай Тәкиясы» қонақ үйін салуға кіріседі. Қаржы көзін өзі апарған алтын мен күмісті сол жердің динар бағамымен айырбастайды және бірге барған ауқатты адамдар демеушілік қаржылай көмек көрсетеді. Құнанбай оқымаса да, араб, түрік, парсы тілдерін білген. 1876 жылы қонақ үйін салып бітіріп, өзінің жиені Изғұттымен елге оралады. 1906 жылы Шәкәрім Құдайбердіұлы Меккеге барғанда осы Құнанбайдың салған қонақ үйін көріп қайтады.

1930 жылы Меккедегі билік ғимараттарды бұзғызып, аудасын кеңейту жұмыстары жүргізіледі. Осыған байланысты Меккедегі үкімет осы «Қазақ Құнанбай Тәкиясы» қонақ үйінің мұрагерлік құқық алуына байланысты Қазақстанға хат жолдайды. Бірақ ол кезде Кеңес өкіметінде Құнанбай тұқымын жаппай қудалау науқаны жүріп жатқан еді немесе «байтал түгі бас қайғы» болып тұрған кез еді.

Абайдың әкесі Құнанбайға арнаған өлеңінің бір шумағы:

Зекет жиып, егін сап,
Тойдырған ғаріп, жатақты.
Ескендір, Темір, Шыңғыстай
Мұсылман да атақты.
Мұқым қазақ баласы,
Тегіс ақыл сұрапты.
Тобықтыны ел қылып,
Басын жиып, құрапты.
Меккеде уақып үй салып,
Пәтер ғып жаққан шырақты.

Қорыта келе, Құнанбай Өскенбайұлы – өзінің даналығымен және саясаткер ретінде қазақ елін танытқан тұлға. Ол – қазақ елін қоғамдағы ғасырлар бойы келе жатқан мәдени дүниетанымдық өмір сүру тәжірибесі мен тарихи терең ұлттық философиясын, қазақтың тұңғыш дала академиясын қалыптастырған кемеңгер. Құнанбай, Абай, Шәкәрімнің еңбектері мен олардың айтқан нақыл сөздерін, өлеңдерін, қазақ елін өркендеттің даму жолында басқа елден қалыспайтын ғылымның-білімнің қорын қалыптастырып, еліне еншіге беріп кетті.

Құнанбай Ресей патша өкіметіне қызмет атқарса да, өз қазағын қызғыштай қорғап, әлсіз қауымды жылатпауға тырысқан және қазағын өте жақсы көрген.

Құнанбай – қазақ елінің біртуар ұлы, данышпаны, кемеңгер ел билеушісі, саясаткері, философы, қоғамда қазаққа дұрыс жол көрсетуші және қазақ еліне Абай мен Шәкәрімдей алыптарды әкелген тұлға. Менің көкейімдегі бір арманым – Құнанбай бабамыздың басына тарихи ескерткіш ретінде бір жақсы кесене салу. Ұлы бабамызға кесене салу барша қазақтың аруақты сыйлау міндеті деп білемін.

Қазақ халқының біртуар перзенті, ұлт руханиатының данагөйі, дара ойшыл ағартушы, ғалам таныған Абай Құнанбаевтың әкесі- Құнанбай Өскенбайұлының туғанына 220 жыл толып отыр.

Құнанбай Өскенбайұлы 1804 жылы бүгінгі Абай облысы, Шыңғыстаудың бөктеріндегі Ақшоқы деген қыстақта, «Хан өзені» деген өзеннің таудан шыға беріс күнбатыс жағындағы, «Би биігі» деп аталатын күнгей бетіндегі тастан салған қазақы үйде дүниеге келген. Ол туғанда өте ірі, толық, зор болады. Нәрестені туарда анасы түс көреді. Ол түсінде ері Өскенбай алтын сақаны іріп отырғанын көреді. Анасы ол алтын сақа Құнанбай деп жорыды. Оны бір күн дәретсіз емізбейді. Зеренің өзі бертінде айтыпты: Мен Құнашты бір күн дәретсіз емізіп көргем жоқ және омырауымды тазалап жумай, біссімиллә айтпай емізген мезгілім болған жоқ» - деген екен. Құнанбайдың денесі өте сымбатты, толық, бойы зор, жүзі нұрлы, бота көз, маңдайлы қыр мұрын, сұлу болған. Балғын зор денесі балуандыққа, өткір көзі ерлікке, басы ақылдылыққа сәйкестене біткен. Әкесі молладан оқытып, Құнанбай шала хат танып қалса да, әкесі Өскенбайға келген хаттарды біріне-бірі салыстырып, өз талабымен хатты толық танып, түрікше жазылған кітаптарды еркін оқып алатын болған. Бала кезінен Құнанбай өте зерек болады, ес біле бастағаннан әкесінің қасында отырып, көп әңгіме оқиғаларды, биліктерді естіп, қазақтың өткір сөздерін, мақал-мәтелді нақыл сөздерін, батырлар, эпостық жырларын, тарихи оқиғаларды жадына сақтап алатын болған. «Құдай таза, сен де таза бол», «Нашарды қолда, момынды қорға» сынды мақалдарды Құнанбай ойына тоқып, аузынан тастамайды. Бұларға қоса мынандай сертке келеді: «Жанымнан малым садаға, арымнан жаным садаға»-деп Құнанбай осы сертін бұзбай өтеді.

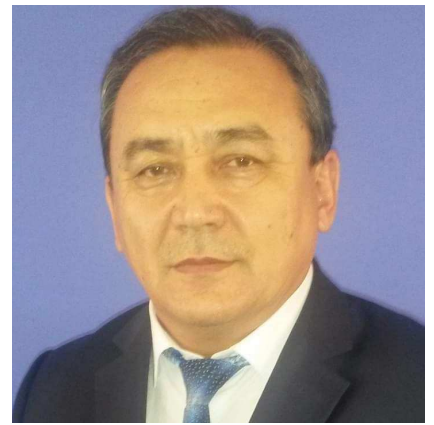
Өскенбай Арғын ішіндегі Тобықты руының биі болған. Ол кісі әділдігімен халыққа танылған, ел ішінде «Ісің адал болса, Өскенбайға бар» деген нақыл сөз қалыптасқан. Өскенбай бес әйелден он бір ұл сүйген адам. 1850 жылы, 72 жасында Өскенбай өмірден озады. Зере анамыз көп жасаған адам, ол бертін келіп, 90-ға жетіп қайтады. Құнанбай Өскенбайдың бәйбішесі Зеренен туған. Ол жасынан қайсар, батыл, әділдігімен таныла бастайды, ел арасында «Мырза Құнанбай» деген атаққа ие болады. Әрине жұрттың бәріне жағу мүмкін емес, керекар пікірлер де болған, «Оның аты Құнанбай, шұбарлығы жыландай» деген сияқты. Құнанбай төрт әйел алған адам, бәйбішесі Күнкеден әйгілі ойшыл Шәкәрімнің әкесі Құдайберді, 2-ші әйелі Ұлжаннан төрт ұл-Тәңірберді, Ибраһим(Абай), Ысқақ, Оспан туса, 3-ші әйелі Айғыздан Халидолла, Ысқақ және Кәмшат есімді қызы өмірге келген, ал 4-ші әйелі Нұрғаныннан туған баласы жастайында өмірден озады. Құнанбайдың Халидолласы Омбының кадет корпусын, Мәскеудің әскери училищесін бітіріп, орыс әскерінде корнет шенінде қызмет атқарады. Ол жиырма жеті жасында наукастанып қайтыс болған.

Атақты поляк зерттеушісі А. Януш-кевич өзінің жазған «Қазақ даласына жасалған сапардан естелік»-деген кітабында былай суреттейді: «Құнанбай өңірге аты жайылған адам, қарапайым қазақтың баласы бола тұра ғажайып ақыл ес, жүйрік

тілдің несі, іскер, аталастарының игілігі жөнінде қам жейді, дала заңдары мен Құран қағидаларының жетік білгірі, қазақтарға қатысты патшалық ресейдің де жарғыларын да бес саусағындай біледі. Қара қылды қақ жарған би, өнегелі мұсылманды жұрт пайғамбардай сыйлайды. Одан ақыл сұрап алыс-жақын ауылдардан келетін жарлының да, жастың да, бай мен кедейдің санында есеп болмайтын. Тобықты руының сеніміне ие болып болыстыққа сайланған. Ол әділетсіздік пен дәулеттілердің арасында қалқан болған» деп жазған.

Қазақ даласында 1822 жылы хандық жойылғаннан кейін, қазақтарды ханның, төренің ғана тұқымдары басқаратын болып, «Аға сұлтан» деген дәреже беріледі. Осы тұста Құнанбай Өскенбайұлы Қарқаралыға Аға сұлтан болып сайланады. Ел ортасы қарадан шыққан хан Құнанбай деп, хандық, сұлтандық төре тұқымдары ғана болуы тиіс деген ұғымды тас- талқан етуші де осы Құнанбай болатын.

Құнанбайдың итжеккенге-Сібірге айдалуға тиістілігі жөнінде бүгінгі күнге дейін «Құнанбай Өскенбаев ісі» деген қылмыстық іс сақталған. Аға сұлтан Құнанбай Омбыда тергеуде он бес жылға(1846-1862) созылған тергеуде болғаны белгілі. Омбы облыстық мемлекеттік архивінің 3-қорының 3-тізбесінде көрсетілген көлемі 413 парақ – 826 беттік тергеу ісін полковник Спиридонов ретке келтіріп, тіркеуге алып, сақтауға өткізді. Материалдың үлгісі үкім шығару үшін дайындаған айыптау анықтамасына келеді. Алайда сотқа берілмеген. Сонымен қатар он бес жылдан астам уақытқа созылған тергеу ісінің неге сотқа берілмегені және ол істі жылдамда-

Жұмағали МАҒЗИ
Қазақстан Журналистер Одағының мүшесі
Қарағанды облысы, Жаңарқа ауданы

да Семей қаласындағы медресеге берген, одан кейін орысша білім алуға жол ашқан. Басқа балаларын да ескіше оқытып, онымен шектеліп қалмай, олардың орысша білім алуына ықпал еткен. Дегенмен ол мұсылманша білім мен тәрбиеге баса мән берген. Ата қонысында медресе ашып, сол жерден өз ұлдарының ғана емес, өзге ауыл балаларының да білім алуларына жағдай жасаған.

Бабамыз жасы ұлғайған шағы 1875 жылы Алланың алдындағы басты қасиетті борышы қажылықты өтеу үшін Мекке-Мәдинаға барған. Қажылыққа барған үш жүздің азаматтары парыздарын өтеп елдеріне қайтқанда, Құнанбай қажы Меккеде арнайы қалып, қазақ даласынан қажылыққа баратын адамдарға арнап үй салдырып, оны «Тәкиә» деп атаған. Яғни Құнанбай қажы Меккеде орта Азиядан барған адамдар түсіп тынығатын, тегін тұратын шағын мейманхана салдырған, сөйтіп ол жерді қарайлап отыру үшін Қанатбай сопы деген адамды қалдырған екен. Кей деректерде Қағбаға жақын тұстан тұрғызылған делінген. Сол үйдің XX ғасырдың 50-жылдарына дейін сақталып келгені туралы айтылады. Оны Құнанбайдың 1905 жылы қажылыққа барған немересі Шәкәрім Құдайбердіұлы да көрген екен. Бұл жөнінде ол өз еңбектерінің бірінде жазып кетті. Әрине, кейін бұл үй бұзылып, орнына жаңа ғимарат салынып кеткен.

Қүнекең Қарқаралы уезінің 1849-1853 жылдары Аға сұлтаны болып тұрған кезінде салғызған мешіті жөнінде, кезінде аудандық мәдениет бөлімінің меңгерушісі, Қарқаралы қаласының әкімі, аудан әкімінің орынбасары, бүгінде ауданның қоғамдық Кеңесінің төрағасы Сайлау Әлиұлының Қазақстан музейлері журналының 2007 жылғы ақпан айының 11-ші санында шыққан «Құнанбай қажының мешіті» атты мақаласынан үзінді келтіруді жөн көрдім:

«Қасиетті Қарақаралы жерінің күнбатыс жағында орналасқан осынау ғимараттың тарихы тереңде жатыр. Құнанбай Қарқаралы округінің аға сұлтаны болған 1849-1853 жылдар аралығында осы мешіттің салынуына мұрындық еткендердің бірі болды. Ғылыми деректерге сүйенсек, мешіт салу туралы алғашқы жұмыстар аға сұлтан Қ.Тәукиннің тұсында қолға алынған. Кейін 1848 жылдың 16-шы наурызында шекара басқармасының құрылыс бөліміне, осы округтің аға сұлтаны, майор

**Қарқаралы ауданындағы
Құнанбай салдырған мешіт**

ту жөніндегі Санкт- Петербургтегі патша әкімшілігі мен Семей губернаторының арасындағы қатынас құжаттары тіркелген...

Бұл ауыр жағдайдан бабамыз өзінің бойына Алла тағаланың бұйыртқан ақыл парасатының арқасында және араға түскен ғалым Шоқан Уәлихановтың әкесі Шыңғыс төренің Қүнекенді кепілдікке алып, кейін істің жабылуына дейін ықпал еткен деп айтылады. Содан бабамыз аға сұлтандықтан шеттетілгені белгілі.

Құнанбай өзінің «Елімнің менде өтелмес қарызы бар. Мені екі өлім ажалынан, екі айдаудан алып қалған елімнің тілеуі», - деген сөзі бар. Өскенбайдың әкесі Ырғызбай өте палуан батыр адам болған. Атақты Керей Ер Жәнібекке жолдас болып, талай жорықта ерлік көрсеткен. Сол ел қорғаудағы және ел намысын жібермеудегі ерлік-батырлығына сүйсініп Ер Жәнібек ағасы Есіргеміс батырдың қызы, қарындасы Ермекті Ырғызбайға қалыңсыз берген. Екі асылдан ер туар деген ойда болған...

Құнанбай бабамыз Абайды он жасын-

Қ. Таукин мен Күшік-Тобықты болысының управителі хорунжий Қ. Өскенбаевтар, Жоғарғы басшылардан мешіт құрылысына рұқсат алғандарын және осы көктемде құрылыс жұмыстарын бастамақ ниеттерін хабарлайды. Құнанбай таңдаған жерден салынған мешіт қаланың қай жағынан келсеңіз де көзге түседі, әрі қар алмайды, ылғал тұрмайды. Аталмыш мешіттің құрылысы 1850 жылдың 7-ші қаңтарында Құнанбай жазған рапорттан басталып, 1851 жылдың 11-ші тамызында жазған екінші рапорт хаты кезінде аяқталғанын мұрағат құжаттары дәлелдеп отыр. Мешіт 1930-шы жылға дейін халыққа қалтқысыз қызмет жасап тұрды. Бұл мешітте бір мезгілде 11(он бір) қари қызмет атқарған. Ел аузында осы күнге дейін Имам қари, Мәжит қарилардың есімдері аса құрметпен аталады. Мемлекет мешітті кеңесуімені кезінде өз қажетіне қарай әр түрлі мекемелерге баспана ретінде пайдаланды. Бір кезде кітапхана болып ел игілігін көрсе, көп жылдар бойы пионерлер үйі болып жас ұрпақ тәрбиесіне пайдасы тиді. Бірақ кейінгі жылдары қоймаға айналып, ақыры бос қалды. 1985-1989 жылдар аралығында әлгі «Құнанбай мешітіне» ептеп қалпына келтіру жұмыстарын бастап жіберген. Кейін еліміз егемендік алып, «медресе»

деп жүргендерімізді қаймықпай «мешіт» деп айта алатын күн туғанда, мешітті қайта қалпына келтіру жұмыстары толығымен аяқталды. 1991 жылдың күзінде мешітті мемлекеттік комиссия қабылдап алғаннан кейін, мешіт ғимараты аудан мұсылмандар қоғамына берілді. Міне, осы кезден бастап Құнанбай қажы мешітінің жаңа дәуірі басталды.

Сонымен 1851 жылы салынған мешіт, бүгінде Қарағанды облысының Қарқаралы қаласында «Құнанбай мешіті»- деп аталып, заманауи жөндеу жұмыстары жүргізіліп, мемлекет қамқорлығына алынған.

Жалпы Құнанбайдың ұлдарынан тараған ұрпақтары қазір арамызда бар. Ал ол кісінің өзі қартайған шағында Мекке-Мәдинада қажылық парызын өтеп қайтқан соң дүние ісіне араласуды біржола доғарып, ілуде бір аса маңызды шаруамен немесе амандаса барған адамдармен болмаса, басқа ешкіммен де кездеспей, ғибадат жолына түскен. Ол 1885 жылы 81 жасында дүниеден өткен.

Тарихи тұлға, би, аға сұлтан, өз дәуірінің көрнекті қайраткері Құнанбай Өскенбайұлы туралы айтқанда алдымен абайтану ілімінің негізін салушы классик жазушымыз Мұхтар Әуезовтың мына сөздеріне тоқтала кеткен жөн:

«Құнанбайдың кім екенін білмесек, Абайдың кім болғанын білу қиын, бұлар заманның туындысы...». Классик жазушымыз «Абай жолы» эпопеясында Құнанбай бейнесін жан-жақты сипаттап, аса шебер сомдады.

Белгілі жазушы Тұрсын Жұртбай «Құнанбай» атты еңбегінде: «Қазаққа екі Құнанбай бар. Бірі өмірде болған, тарихи құжаттар мен естеліктерде айтылған нағыз Құнанбай. Екіншісі – Мұхтар Әуезовтың «Абай жолы» роман-эпопеясындағы образ Құнанбай. Осы екі Құнанбайдың екіншісін халық жақсы таныды да, біріншісін жұрттан естігені болмаса, онша біле бермейді. Біз сол Құнанбай туралы айтпақпыз...»

Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаев Семей қаласына жасаған сапары барысында, зиялы қауым өкілдерімен кездесуінде ұлы Абай әлемі, айналасы, өскен жері, ортасы туралы айта келіп, оның әкесі, даланың кеменгер ұлы Құнанбай Өскенбайұлына: «Ұлы Абайды ұлықтағанда, оның әкесі – Құнанбайдың ел тарихындағы еңбегін ұмытпауымыз қажет. Ол Семейде ғана емес, тұтас қазақ тарихында өз орны бар тұлға. Оны халқымыз жақсы біледі, қадір тұтады», - деп баға берген болатын.

ЕЛ АУЗЫНАН

ҚҰНАНБАЙ ЕСПЕСІ

Бірде Жақсы Жәкең, дуанбасы Құнанбай, ақын Шортанбай бас қосып, әңгіме өткізіпті. Келген ел көп, барлығы тыңдаушы. Ел жайы, жер жағдайын айтып болғаннан кейін халықтың өсиет тыңдар қалпын сезген Жанқұтты былай депті:

—Ақыным, маған бір ой келіп отыр. Қарадан шығып хан болмаған Құнекеңді қалың қазақ қадір тұтып сыйлайды. Мен осы жолы Құнекеме Кертанаһ тұлпарды мінгізейін деп отырмын. Сен елді жиі аралайсың ғой, естігендерге айта жүр— мына Есбергеннің еспесін бұдан былай «Құнанбай еспесі» деп атайық. Жиналған жұрт бізден сөз дәмәтіп отыр. Құнанбай, Шортанбай, Жанқұтты осы жерде бас қосыпты деген аты қалсын, болашақты болжай отырып, үшеуіміз үш ауыз әңгіме қалдырайық. Ақыным, сен баста.

Шортекең сәл ойланып отырып:

—Жәке, келер заманның адамдары аласа туады, Ата-анасымен қарсыласып таласа туады.

Жақсылықтан шошынар,

Жамандыққа қосылар,

Әзәзілден досы бар.

Ақырзаман адамы

Сұрасаңыз осылар,—депті.

Құнанбай былай дейді:

—Жасы қырыққа келсе де, сақал-мұрты болмайтұғын,

Бар дүниенің байлығын алса да, көңілі тоймайтұғын,

Өмірі ұрыс-керіс.

Нияті, пиғылы теріс болады екен болашақтың адамы.

Сонда Жақсы Жәкең тұрып:

—«Ал» десең, топтың алдын бермейтін,

«Бер» десең, бетінді көрмейтін,

Өткенінен керектісін ұға алмайтын,

Ақылы аз, тойғанға мәз болады екен болашақтың адамы,—депті.

Осы нақыл сөз ел ішінде ауыздан-ауызға өтіп, кеңінен тарап кеткен екен.

Сонымен жақсылар сөз айтқан жаңағы жер «Құнанбай еспесі» деп аталып кетеді.

ҚҰНАНБАЙ ӨЛКЕСІ

Бес Мейрам ішінде қаракесектен тарайтын сарым мен керней руының арасында жер таласы болып, оған билік айтуға аталған ру басылары Байсейіт пен Жанқұтты билер аға сұлтан, тобықты Құнанбайды шақыртады. Қазіргі Шет ауданындағы Батыстау елді мекені маңайындағы кең алқапқа киіз үйлер тігіліп, үлкен дайындықпен Құнанбайды қарсы алады.

Алты қанат орданың төрінен орын алған Құнанбайға Байсейіт би кештеу кіріп, сәлем береді. Оның олпы-солпы, қораштау киінген тұлғасына көңілі толмаған Құнанбай берген сәлемін алмай, қораш киімін тілге тиек етіп, намысына тиеді. Сонда шалт мінезді Байсейіт Жақсы Жанқұттыға қарап: «Ақыр заман боларда жалғыз көзді дәу шығады деуші еді, мынауың сол емес пе?»—деп тік кетеді. Осы сөзге, бір көзінің жоқтығын айтқанға намыстанған Құнанбай билік айтудан бас тартып, атқа қонады. Шығарып салуға ере шыққан Жанқұттыға: «Апырау, жердің үстімен келіп, астымен кетіп барамын-ау»,—деп өтінішін айтады. Жақсы Жанқұтты болса: «Құнеке, ренжімеңіз, сіздің бұл жерге келгеніңіз ізсіз қалмас, түбі осы өлке Құнанбай өлкесі аталар»,—деп басу айтады. Шынында да, сол өңір кейін «Құнанбай қыстағы» деп аталып кетеді.

224. Құнанбай еспесі

Бұл мекен Қарағанды облысы, Шет ауданында орналасқан. Аңыз «Жақсы Жанқұтты» деп аталатын кітапта (Қарағанды, 1999. 63-б.) жарияланды. Жариялаушы—Шет ауданының тұрғыны Қасымов Шәкен.

223. Құнанбай өлкесі

Аңыз мәтіні Абат Пангереевтің филология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін жазылған «Қазақтың топонимдік фольклоры» еңбегінен (84-бет) алынды.

АДАМЗАТТЫҢ БӘРІН СҮЙ БАУЫРЫМ ДЕП
Абай

АҚШОҚЫДАҒЫ ҚҰНАНБАЙ ҚОРЫМЫ

Бекен ИСАБАЕВ,
Абайтанушы, Мұхтартанушы

Абай атам Оспан бейітінде. Ұлы аналарымыз: Зере, Ұлжан, Құдайберді – бәрі де Жидебайда. Түрегеп тұрып қарындашпен сызып алғанмын. Онан кейін келсек туыстарға көрсеткем. Әкем

әкеліп көрсетті 6 август 1943 ж. 1988 ж. Алматы қаласының «Жазушы» баспасынан Мұздыбай Бейсембаев марқұмның «Абай және оның заманы» атты кітабы басылып шықты. Зерттеуші кітабында Москвадағы «Центральный Государственный военно-исторический архивен (ЦГВИА) алып, мынадай дерек келтірген:

«Құнанбай аға сұлтан кезінде, 1850-53 жылдар өз пайдасы үшін елге алым-салық салып, түйе, жылқы жинады» деген көрсетінді болып, тергеуде екі адам Құнанбайдың баласы болып жауап беріпті.

Бірі – Ызғұтты Құнанбаев (20 жаста): «Әкем үшін елден мал жинауға қатысқан жоқпын» депті.

Екіншісі – Солтанбек Өскенбаев (16 жаста): «Маған ешкім де түйе, жылқы берген жоқ» деп жауап берген. Жоғарыдағы архив ООА – Ф – 3, 3650, К – 487, Л – 316.

Мұздыбай зерттеуші: «Солтанбек Өскенбаев Құнанбай әулетінің шежіресінде жоқ адам. Құнанбай неше түрлі амал-әрекеттер жүргізіп, біреуге өз баласын беріп жақындасып, біреудің баласын өз бауырына салып алып достасып кететіні көп болған деседі. Сондай көріністердің бір түрі ме деп ойлаймыз.

...Ызғұтты, Солтанбек тағдырлары тым көмескі, күнгірт. Ел есінде сақталмай, тез ұмыт болуы да сол себептен болса керек», – дейді кітап иесі (100-беті).

Біз Ызғұтты мен Солтанбек жөнінде, Құнанбай туралы да пікірімізді шегере тұрып, зиратта жерленген, өзіміз орнын анықтаған марқұмдар хақында баяндауға көшеміз.

ЕСКЕРТУ: Біздің анықтауымызша, бұл зиратта марқұмдарды жерлеудің өзіне тән ерекше тәртібі байқалады. Төрт қатарда – ата-бабалары да, екінші қатарда – немерелер, үшінші қатарда – келіндер, төртінші қатарда – ағайындар.

1-қатарда:
Құнанбай Өскенбайұлы – 1804-1886 жж.
Ысқақ Құнанбайұлы – 11 мамыр 1847-1902 жж.
Тәңірберді Құнанбайұлы – 21 көкек 1834-1906 жж.
Жақып Өскембайұлы – 1814-1906 жж.
Солтанбек Өскембайұлы – 1837-1907 жж.
Ызғұтты Шибайұлы – 1830-1908 жж.
Смағұл Құнанбайұлы – 1 маусым 1852-1932 жж.

2-қатарда:
Әбдірахман Ибрагимұлы Өскембаев – 1868-1895 жж.
Мағауия Ибрагимұлы – 1870-1904 жж.
Төлепберді Майшоқыұлы – 1828-1909 жж.
Құтайба Мағауияұлы –
Ысқақ Ырсайұлы – 1860-1930 жж.

3-қатарда:
Мағрипа Сүлейменқызы – 1873-1896 жж.
Мөржан Камбарқызы – 1881-2.1904 жж.
Мәніке Шүрекбайқызы – 1846-1909 жж.
Нұрғаным Бердіханқызы – 1843-1908 жж.

4-қатарда:
Жерленген марқұм беймәлім. Зираттың Кәкітай жақ бөлігінде: Кәкітай (Әбдікәкім) Ысқақұлы – 1870-1915 жж.
Әуезхан Бердіханұлы – 1830-1917 жж.
(Кәкітаймен арасында бізге белгісіз бір адам жерленген).

Пайғамбар Хадисінде дінге сенушілер қайтыс болған соң да оның пайдасына мынадай сауаптар жазылып тұрады.

Жұртқа берген білім, Салдырған қонақ үйі
Туған перзенті, Қазған құдығы
Мұраға қалған құраны, – Тірі кезінде берген садақасы, – делінген.

Осы жер, осы ел иесі Құнанбай мырзаның хақ мұсылмандығы пайғамбар хадисіндегі шарттарға толық сай келеді.

Құнанбай Өскенбайұлының туған ұлтына арнап Меккеде

Кіші Ақшоқыдан келетін жол биіктігі іргелеп түссе, іргедегі төбешіктердің аз-маз жазанында Құнанбай қажының кең ауқымды алып тұрған тас бейіті тұр. Осы бейітте қажының бірыңғай өз ұрпақтары жерленген. Егер қарадан кісі жерленген бе десек, қажының өз зиратында екі-ақ адам – сары таракты руынан Төлепберді, Майшоқыұлы мен Ызғұтты (Шибай) ғана жерленген.

Қүнекең зираты көлемі жөнінен ең зор зират. Оның іргесінде біз көрген 40-жылдарда үш тас сандықша (ат бесік) бар еді. Ахат Құдайбердіұлы: «1885 жылы Омбыда Халиолла өліп, қажы сүйегін алғызып, Ақшоқыға жерледі дейді». Ал, Архам Ысқақов: «Халиолланың сүйегі Шыңғыста, Айғыз қыстауы – Сарыкатын деген жерде жерленген» – деген.

Біз Ахат Құдайбердіұлының емес, Архам Ысқақұлының дерегін мақұлдаймыз. Қүнекең 1886 жылы мизам айында өліп, өзі жер иесі ретінде зираттың сол жақ іргесіне жерленген. Ал, Халиолланың сүйегін Омбыдан алғызып тұрып, сүйікті ұлына қажы зират тұрғызбай қоймайды. Ертеден бар үш сандықшаның біріне Халиолланың жерленетін жөні жоқ.

Ақшоқы атырабының тарихына Ахаттан гөрі Әрхам ағай әбден жетік кісі. Әрхамның әкесі Кәкітай түгілі Ысқақтың қонысы – (1860 жылдан бері) осы Ақшоқы. Әрхам өзі үлкен Ақшоқыда 1883 жылы туып, 1925 жылға дейін сонда тұрған. Ал, Ахат болса Шыңғыста туып, ержете келе оқуда болып, одан қуғындалумен ашықта жүріп, Жамбыл облысында, Алматы маңында өмір кешкен. Біз Халиолла Шыңғыста, анасы Айғыз қыстауы Сарыкатын деген жерде жерленген дейміз.

Қүнекең зиратының ұзыны – 13,5 метр, ені – 10 метр, шикі кірпіштен қаланған. Зират құлаған соң, осы жердегі кеңшар оны 1977 жылы жергілікті тастан қайта тұрғызған, ұзыны мен енінің бұрынғы қалпы сақталған. Зираттың тау жақтағы бөлігі – Кәкітай бейіті, Қүнекең зиратына жалғас тұрғызылған. Оның ұзындағы қажы зираты жақ бөлігінен 4 метрге артық – 17 метр. Екі зират бөлігінің ені бірдей 10 метрден. Сырт қарағанда бұл құрылыс тұтас бір-ақ зират боп көрінеді. Тек шығыс түстікке қараған екі есік қана зираттың екі бөліктен тұратынын білдіреді.

Зираттың екі бөлігіне де мәйіттер төрт қатар боп жерленген. Құнанбай зиратының төрдегі қатарында (кейбірі жер боп кеткен. Жігі білінбейді) 6-7; одан төменгі екінші қатарында 8-9; үшінші қатарында да сол шамада; төртіншісінде – 11. Барлығы отыздан астам қабір бар. Ал, Кәкітай жақ бөлігінде жалпы саны еліге тарта өлік жатыр.

Сонымен, бұл зиратта кімдер жерленген дегенге келсек, зираттың сол жақ төрінде зират иесі қойылатын қатаң тәртіп сақталған. Қүнекең өз зиратының төріне, сол жақ іргесіне жерленіпті.

Біздің қолымызда Ысқақ шөбересі, Әрхамқызы Марияның (екінші аты Мінәш) қойын кітапшасы бар. Мінәш 1943 жылы тамыз айының 6-жұлдызында әкесі Әрхаммен бірге келіп, зираттағы ата-баба, туыстарының орнын тәптіштеп жазып алған. Жазуы да сол уақытына сай қара қарындашпен түсірілген.

Кітапшада Қүнекеңнің сол жағында баласы – Ысқақ, одан соң – Тәңірберді, Қажының аяқ жағында (екінші қатарда бірінші) – Әбдірахман, одан соң Ысқақтың аяқ жағында Мағауия қабірленді деп тұр. Мінәш кітапшасындағы сызба мынадай:

Кәкітай атам Ысқақұлы, Құнанбай, Ысқақ ата, Тәкежан ата Оспан, Абай аталарым Жидебайда жатыр.

Әбіш аға, Мағаш аға, Зере, Ұлжан, Құдайберді – Жидебайда.

Кітапшадағы жазу: «Соғыс кезі, колхоз зираттың ішіне шөп үйеді екен. Бірақ аталарымыз басы ашық қалған. Жерде пішен қалдықтары. Дегенмен, әкем сол зираттағы «Бес адам есінде болсын!» деп маған ықтияттап тапсырды.

«Кәкітай атам Құнанбай атам қасында жатсын деп әдейі зират салыпты. Іргелес жатқаны сондықтан. Құнанбай қажы атам қатарлас өз балалары Ысқақ ата мен Тәкежан ата; қажы атамның аяғында Әбіш (Әбдірахман), Ысқақ атамның аяғында Мағаш (Мағауия) аға жатыр деп біл».

салған Такия (қонақ) үйі әлемге мәлім. Ал, туған перзенті Абай марқұм қазақ халқының тарихтың не бір аласапыраны тоғысқан алмағайыпты кезеңдерінде құбылнамасы, бастаушы айшырақ – құтыбы, күншырағы болған, мәңгілік болмақ та, бастай да бер-мек!

Ақшоқы төсіндегі осы бақилық қонысында Алла дәргейінде бола беріңіз Жарықтық!

«ҰЛЫЛАР МЕКЕНІ» кітабынан

Ақшоқыдағы Құнанбай қорымы

Қорымға Құнанбай бастаған, оның ұрпақтары жерленген.

Құнанбай қорымы сыртындағы алаңға өз өсиеттері бойынша Абай баласы Мағауияның ұлы Жағыпар, оның қызы Кәмила және немерелері Ишағы, Ғазел жерленген.

Ақшоқыдағы Құнанбай музейі

Музейдің ішкі көрінісі

Құнанбай құдығы

ҚҰНАНБАЙДЫҢ ТӨРТ ҒИБРАТЫ

1-ғибрат. Ұрпағың мықты болсын десең, өзің, шыққан тегің мықты болуың керек екен. Құнанбай осал адам болмаған.

Ал енді ұрпағына қараңызшы. Абай, Шәкәрім, Мағауия, Әбдірахман, Кәкітай, Тұрағұл, Ахат, Архам... Бәрі шетінен мықты. Кеңес үкіметі құртты ғой бәрін. Ұрпағымыздан мықты адамдар шықсын десек, өзімізді аямауымыз керек.

2-ғибрат. Бала тәрбиесінде ананың ойнайтын рөлі өте маңызды екен. Құнанбайдың анасы Зерені алайық. Парасатты ана ұлының тәрбиесіне қатты мән берген. Тіпті өзі дәретсіз, омырауын жумай емізбеген.

Бәріміз бала тәрбиелеп жүрміз. Қайсымыз солай істейміз? Сосын Зере анамыз бетін қанша қайтарып тастаса да, Құнанбайға Кеңгірбай бидің бағасын алып береді. Осы да біздей аналарға сабақ болуы керек. Аузы дуалы адамдардан балаларымызға бата, дұға сұрай жүруіміз қажет.

3-ғибрат. Көпке пайдалы болу. Құнанбай көптің мұң-мұқтажын тыңдайтын, қолы ашық мырза, әділ адам болыпты. Кейін екі рет өлімнен қалады. Біріншісінде шешек шығады, екіншісінде жаудың найзасы кеудесіне қадалады. Екеуінде де халық Құдайдан жылап жүріп Құнанбайдың амандығын тілеп, алып қалады.

Тіпті алыстағы Құнанбайды көрмеген бір кедей оның ажал алдында жатқанын естіп, амандығы үшін құрбандыққа жалғыз сиырын сойып, жоқ-жітікке таратып беріпті. Одан себебін сұрағанда: «Құнанбай мырза менің ешкімім де емес. Ол – халықтың адамы. Қазақтың қасиетті перзенті.

Мендей сіңірі шыққан жандардың талайына болысқан адал, қолы ашық, мырза деп естимін. Құнанбай тірі жүрсе, әлі талай жоқ-жітікке көмек қолын созар» деген екен. Бұдан шығатын қорытынды, көпке пайдалы бола алсақ, біздің тілеуімізді тілейтін жанның да көп болатыны.

4-ғибрат. Адал болу. Құнанбай немересі Шәкәрімге: «Адал бол, Шәкәрім! Көпке жақпай, адал болмай, абырой-атақ алмай-сың» деген екен.

Сосын өз өмірінен талай мысалдар айтады. Бұдан түйгенім, өмірде адал болсаң, екі дүниеде де абыройлы болады екенсің...

6. ҚҰНАНБАЙ ТУРАЛЫ, 188 бет.

Тобықты Доғал деген адамның жылына көп ел жиналып ас беріпті. Ат шаптырыпты. Осы бәйгеде Бәкең деген таптың бір қойшысы мініп жүрген қоныр бестісі бірінші болып келіпті. Екінші болып найманның көксары аты келіпті. Бас бәйге жүз тайынша, екінші бәйге елу тайынша екен. Бұған наймандар: «Атты жақын жерден айдағандықтан, біздің атымыз қолтығын жазып шаба алмай қапты» деп наразы болыпты. Бұл топта Құнанбай бар екен. Соған келіп найманның Түбек деген ақыны [былай депті]:

—Құнанбай, қарамысың, төремісің,
Айналып ақ жүзінді көремісің?
Тай шаптырмас өрістен ат шаптырып,
Көксары аттың бәйгесін беремісің?

Бәрекелді Құнанбай қоғамына,
Ат шаптырып, ас бердің Доғалыңа.
Тай шаптырмас өріске ат жіберіп,
Көксары аттың қалдың ғой обалыңа!

Құнанбай сөзден жығылып елу тайыншаның үстіне және бір жақсы ат бәйге қосыпты. Найманды аттандырғаннан кейін Құнанбай Бәкеңдерге:

—Жүз тайынша бәйгені ал, және бес түйе ауыздығына байлайын, қоныр бестіні маған қалдырыңдар?—десе,

—Бізге де жақсы ат керек,—деп бермепті. Сонда Құнанбай:

—«Айдарлының алғашқы жан бергені осы ма екен» демекші, менің алғашқы зорлығым осы емес, соңы. Бестіні менен енді жеңген жерінде алсын,—деп атты апартып, белдеуіне байлатып алыпты. Сонымен сол ат Құнанбайда кеткен.

ШӘКӘРІМНІҢ ШЕШЕСІ - ТӨЛЕБИКЕ...

Құдайберді ер жеткен соң, Құнанбай оған келін алып бермек болып, Қаракесек руының «Кедей» деген табынан шыққан Алдабергенге құда болам деп кісі жібертеді.

Алдаберген Құнанбайдың жіберген кісісіне: «Мен қыз берейін. Бірақ қоятын екі түрлі шартым, тілегім бар. Біріншісі, ауыл арасы шалғай, бір-біріміздің қуаныш, қызығымызға кезінде құтты

болсын айта алмасақ, өкпелеспейік.

Екіншісі, өлім бар да, қаза бар, бір-біріміздің қаза болғандарымызға уақытында көңіл айтып, бата жасаса алмасақ ренжіспелік. Осы екеуіне келіссек, мен көндім», – дейді.

Құнанбай: «Алдабергеннің екі тілегін орындаймын», – дейді. Сүйтіп, Құнанбай Құдайбердіге Алдабергеннің қызы Төлебикені айттырып, алып береді.

Алдаберген бай емес, орта дәулетті, өте адал болған адам. Сол адалдығының арқасында ел қатты сыйлап-құрметтеген, абыройлы болған. Балаларын, қыздарын ерте оқытқан адам.

Шәкәрімнің шешесі арабша, түрікше көп оқыған. Қолөнерге өте шебер, кесте тігетін, ою оятын, киім пішетін, пышақ соғатын істі адам болған.

Есті, сергек, ақылды, мейірімді, жомарт болған әжеміздің құранын, «Ғибадат исламиясын», «Мұхтасарын», тағы басқа көп кітаптарын мен көрдім.

Шешесінің араб тілін жақсы білетінін әкейдің өзі де айтты отыратын. Және: «араб тілін меңгеруіме шешемнің көп пайдасы тиді», – дейтін еді.

Ахат ақсақалдың әкесі Шәкәрім туралы естелігінен.

Түйін: Тектілік деп осыны айт. Құда болардағы олардың шар-ты - екі рулы елдің татулығы, ынтымағы, берекесі.

ҚҰНАНБАЙ – «ҮЛКЕН ҚАЖЫ», ІЗҒҰТТЫ – «КІШІ ҚАЖЫ»

4-ші бөлім

Құнанбай жасы жетпістен асканда, 1874 жылы Меккеге қажылыққа баруға дайындалады. Және Құнанбай бұл ұзақ жолға ақыл-парасатына, ерлігіне, қайсарлығына сенім артып, жолсерік болуға Ізғұттыны таңдайды.

Осылайша, олар азабы көп ұзақ жолға – Меккеге аттанады. Жол-жөнекей керуенге ілесіп келе жатқан оларды «бәдәуилер» тонмақшы болады. Сол жерде Ізғұтты ерлік көрсетіп, қаншама дүние-мүлік пен ақшаны қарақшыларға бермей, аман алып қалады. Сөйтіп, Құрбан айт қарсаңында қасиетті мекенге де жетеді. Осыншама ұзақ жолдың азабына, арабтың тас балқытар ыстығына, кез-келген сәтте лап ете түсетін оба, іш ауруларына қарсы тәуекел етіп, төтеп беру жетпіске келген адамға оңай болып па?! Осы тұрғыдан ескерсек, Қүнекең мен Ізғұттының сол сапары үлкен ерлікке парапар, тарихи сапар деуге болады.

Меккеге келген адамдар алғашқы күні Қағбаны жеті рет айналып, қасиетті «Қара тасты» сүйіп барып ішіне кіреді екен. Алайда, сол күні Құнанбайдың аяқ астынан ыстығы көтеріліп, жүруге шамасы келмей қалады. Ал, ол жерде ауру адамды «ауруы елге жұғады» деп кіргізбейді екен. Құнанбай болған жағдайға қамығып, Құдайға налып, көзіне жас алады:

—Иә, Алла! Әу баста Құнанбай қылып жаратып едің, аузыма дүйім елді қаратып едің... Онша-мұнша келгенде мен қалайша қор болдым?! Сонау жер түбінен келіп тұрып, Қағбаның есігінің алдына жетіп тұрып, ішіне кіре алмағаннан маған өлім артық. Одан да, Алла, мені алсаңшы, - деп көкке қаратып екі қолын жаяды.

Осыны көріп, естіп отырған Ізғұтты:

—Қүнеке, ренжіп налымаңызшы! Алла жәрдем берсе, ертең мен сізді есіктен елдің алдымен кіргізейін, - депті. Құнанбай бұл сөзіне нанар-нанбасын белмейді. Ертесіне таңертең бұлар таяп барса – көп адамдар ұзын кезекке тұрып қойыпты. Мұны көрген Ізғұтты Қүнекеңе:

—Мініңіз менің мойныма! – деп, алпамсадай Құнанбайды екі аяғын мойнына асылдыра, нығына балаша көтеріп қондырады да Қағбаны жеті айналады, қасиетті тасты сүйеді. Ал, ертесіне Құдай қуат беріп, Қүнекеңнің де денсаулығы түзеле бастайды.

Сонымен, Құнанбай арманына жетіп, Құдайдың үйін де елмен бірге көріп қайтады. Ізғұттының тар жерде жасаған тапқырлығы мен ерлігіне өте риза болып, ақ батасын береді.

Мекке сапарынан Қүнекең «Үлкен Қажы», Ізғұтты «Кіші қажы» атанып қайтады.

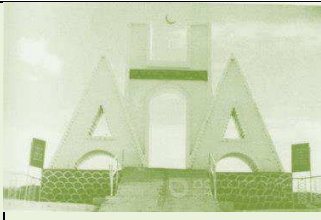
Елге оралған соң, Құнанбай ел-жұртқа:

—Мына Ізғұтты қиын сәттерде асқан ерлікпен, ақылмен зор көмек көрсетті. Егер мен сол барғанда Құдай үйін көрмей қайтсам, елге қайтып келмей, ішқұса болып сол жерде өлетін едім. Ізғұтты мені ажалдан аман алып қалды... Менің ұрпағымның ұрпағы және барлық ағайын-туыстарым, мына Ізғұтты мен оның ұрпақтарын сыйландар, ренжітпеңдер! Осы айтқаным орындалмаса, мен сендерге риза болмаймын! – деп, жұртына үндеу айтып, Ізғұттыға деген зор құрметіп білдірген екен.

Авторы: Медетжан ИЗҒҰТТИНОВ

ШЕЖІРЕ - ТАРИХ ҚҰНАНБАЙ-ӨСКЕНБАЙ

		ҚАЗАҚ			
	АҚАРЫС /Ұлы жаз/	ЖАНАРЫС /Орта жаз/	БЕКАРЫС /Кіші жаз/		
		ҚАРАҚОЖА /7 ұл/			
		АРҒЫН	ТАРАҚТЫ /12 ұл/		
		ҚОДАН	АРҒЫН ШЕЖІРЕСІ		
		ДАҒЫРҚОЖА /Аққол біл/			
		ҚАРАҚОЖА /4 ұл/	СОМБЫҚ /2 ұл/		
	МӘУРАМ /5 ұл/	КЕНЖЕСОТЫ /Аққол//2 ұл/	ҚАРАСОТЫ /2 ұл/	БӘСЕНТІМ /2 ұл/	
ТОБЫҚТЫ ШЕЖІРЕСІ		ТАУФИЫҚТЫ /Тобықмы//2 ұл/	ҚАНАЖЫҒАЛЫ /2 ұл/		
		РЫСПЕТЕК /3 ұл/	ДӘУЛЕТЕК /Жаппасқ/ /3 ұл/		
	КӨКШЕ /2 ұл/	МУСАБАҒ /Біл//3 ұл/	ДАДАН /Өмір//3 ұл/		
	ҚҰЛЫҚ /1 ұл/	СҮЛІМБАС /3 ұл/	ТОЛЫМҚОЖА /Жаппасқтобықмы//2 ұл/		
	ӘЛІ /2 ұл/	САРЫ /4 ұл/	ҚОЖАБЕРТЕН /2 ұл/		
	МӘМБЕТСОТЫ /2 ұл/	КШЫК /4 ұл/	МӘМБЕТЕҒ /3 ұл/	ҰМБЕТЕҒ /1 ұл/	
	ӘНЕТ /Бабақ//4 ұл/	ӘЛТЕК /3 ұл/	БАҒЫМБЕТ /1 ұл/	САҒАМҰРЫН /3 ұл/	
	БАҒЫБӨРІ /Бөкей//4 ұл/	ОЛЖАҒ /3 ұл/	ҚАЛҚАМАН /8 ұл/	ҰШ ОЛЖАҒ ШЕЖІРЕСІ	
	ҚАҒАДОС /2 ұл/	АҒАДОС /4 ұл/	ЖАҒАДОС /Жазимек//6 ұл/		
ЫРҒЫЗБАҒ ШЕЖІРЕСІ	КӨТІБІҚ /10 ұл/	ЫРҒЫЗБАҒ /4 ұл/	ТОЛАН /7 ұл/	ТОРҒАН /6 ұл/	
	МЫРЗАТАН /8 ұл/	ӨСКЕНБАҒ /Біл//10 ұл/	ЖОРТАР /4 ұл/	ӨСЕР /3 ұл/	

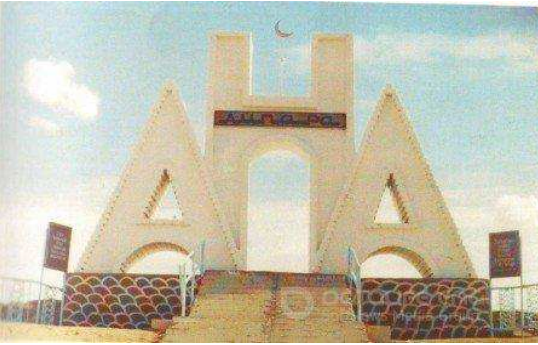
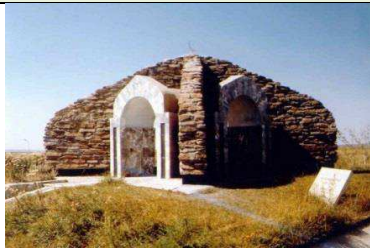
ЫРҒЫЗБАЙДЫҢ ЫҚПАЛДЫ ҰРПАҚТАРЫ, ҚОЖАЛАРДЫҢ ҚАСИЕТТІЛЕРІ					
					
Құнанбай Ө.	Ибраһим /Абай/			Оспан Қ.	
					
	Шәкәрім Қ.		Мұқтар Ө.		
					
Ақылбай Қ.	Әбдірахман Ө.	Мағауия Қ.	Тұрағұл Қ.	Мекайыл А.	
					
	Кәкітай Қ.		Өрхам Ы.	Ахат Қ.	Зият Ш.
					
Даниял Ы.	Шыңғыс Ө.	Балтақай Т.	Әйтiкеш Т.	Оразғали /Шәукен/	
					
	Мұрат Ө	Қатира Ө.	Мінәуәре /Мінәш/ Ы.	Ниязбек А.	Қайыржан М.
					
Тлес А.	Сиязбек М.	Бақыт Ш.	Болат А.	Руслан Ш..	

ОРТА ЖҮЗДЕГІ АРҒЫННЫҢ РУЛАРЫ																												
ҚАЗАҚ																												
АҚАРЫС /Ұлы жүз/										ЖАНАРЫС / Орта жүз/										БЕКАРЫС /Кіші жүз/								
ШАПЫРАШТЫ	ШАНЫШҚЫЛЫ	САРЫ-ҮЙСІН	ЖАЛАЙЫР	СІРГЕЛІ	АЛБАН	ДУЛАТ	ҚАҢЛЫ	СУАН	ОШАҚТЫ	ЫСТЫ	ҚАРАҚОЖА /1358-1419/ /Тоқтамыс ханның кеңесшісі/										АҚҚОЖА	АҚТАМБЕРДІҚОЖА	ДАРАҚОЖА	ЕСІМКҰЛҚОЖА	ҚАСЫМҚОЖА	ЖЕТІРУ	БАЙҰЛЫ	ӘЛІМҰЛЫ
«Анау жатқан Арғыным, Арғын атқа қонғанда, Басыңнан сенің қарғыдым! Арғын деген сансыз ел, Мекен еткен қоныс қып, Дүниенің жарымын. Ешкім басып көрген жоқ, Бұлардың қарқын, арынын. Жерге кіріп кетерсің, Олардың бассаң тамырын!» Сүйінбай /Қырғыз ақыны Қатағанмен айтысы/										ТАРАҚТЫ	АРҒЫН										НАЙМАН	ҚЫПШАҚ	ҚОҢЫРАТ	КЕРЕЙ	УАҚ			
											ҚОДАН																	
											ДАЙЫРҚОЖА /1450-1460 жылдары өлген/ / Ақжол би/ /Әбілхайырханның қазысы/																	
			ҚАРАҚОЖА																				СОМДЫҚ /Тоқал арғын/					
			Момын /Жегі Момын/					Ергүл												САРЖЕТІМ	ШАҚШАҚ							
			ҚАРАСОПЫ	БӘСЕНТИН					КЕНЖЕСОПЫ /Ақсопы/ Торғын					МЕЙРАМ /Бес Мейрам/														
											Қарқабат	Нұржамал	Нұрфая															
			АТЫҒАЙ	ҚАРАУЫЛ	ӘЙТИ	БАЙЫМБЕТ	ЖАНАЙ		ҚАҢЖЫҒАЛЫ	ТАУФИЙЫҚТЫ /ТОБЫҚТЫ/		БОЛАТ Қаракесек/	КЕГЕНДІК	БЕГЕНДІК	СҮЙІНДІК Төртауыл/	ҚУАНДЫҚ												
										ДӘУРЕТЕК	РЫСПЕТЕК		ЖАЛЫҚПАС	ОШАН, БОЖАН	МАЙҚЫ	ҚАҚСАЛ	ҚОЗҒАН	ҚАРЖАС	ОРМАНШЫ	ҚҰЛБОЛДЫ	ЖАНБОЛДЫ	БОРАНШЫ	ТЕМЕШ	ҚАРПЫҚ	АЛТАЙ			

ТОБЫҚТЫДАН ТАРАҒАН ҰРПАҚТАР

ТАУФИҚТЫ /ТОБЫҚТЫ/

							2 БАЛА	ТОМАН	КӨКШЕ		
							2 БАЛА	ТОПЫШ			
						2 БАЛА	БИЯНАЙ	ТОЛЫМҚОЖА			
						2 БАЛА	ШЕГІР				
					2 БАЛА	ҚАРЖАУ	ӘЛІ				
				3 БАЛА	ДОҒАЛ	ОРЫС / ЫРЫС/					
				4БАЛА	ТӨҢІРБЕРДІ	МӨМБЕТЕЙ			«Т»осылмай тілден сөз саптар		
				3 БАЛА	ТАСБОЛАТ				«О»сындай елміз Тобықты		
				5 БАЛА	БАЙҒАЗЫ				«Б»асына қонған бағы мен		
			2 БАЛА	ЖӨМЕКЕ	КӨКЕНАЙ	ҮМБЕТЕЙ			«Б»асына қонған бағы мен		
			4 БАЛА	БАЙҚАРА	САҢМҰРЫН				«Ы»рысы теңіз Тобықты		
		6 БАЛА	ЖАНБАЙ	ҚҰЛҚАРА					«Қ»ұнанбай, Абай, Шәкәрім		
			3 БАЛА	АТЫҒАЙ					«Т»удырған елміз Тобықты		
			3 БАЛА	ТАҢАТАР	БАЙЫМБЕТ				«Ы»заға ақыл жеңдірер,		
			4 БАЛА	БАЙБӨРІ					жыр-думан елміз Тобықты		
		2 БАЛА	ҚАЙДОС								
	10 БАЛА	КӨТІБАҚ									
8 БАЛА	МЫРЗАТАЙ	ЫРҒЫЗБАЙ Ермек	АЙДОС Айпара	ОЛЖАЙ	ӘЙТЕК	КІШІК	САРЫ Қоянбике	СҮЙРБАС	МУСАБАЙ /Жәнібек ханның биі/	РЫСПЕТЕК	
10 БАЛА	ӨСКЕНБАЙ										
3 БАЛА	ӨСЕР										
4 БАЛА	ЖОРТАР										
	8 БАЛА	ТОПАЙ									
	6 БАЛА	ТОРҒАЙ									
		6 БАЛА	ЖАНДОС								
			8 БАЛА	ҚАЛҚАМАН	ӘНЕТ /бабан/				«Т»асадан шапса жау-дағы,		
			2 БАЛА	БАЙБОЛА					«О»ндырмай жеңер Тобықты.		
			2 БАЛА	ЖАУБАСАР					«Б»ілекті тәуір сыбанып,		
			2 БАЛА	ЕСБОЛАТ					«Ы»зғар боп тиер Тобықты.		
			2 БАЛА	ЕСБОЛАТ					«Қ»уаты қаһар жыр алып,		
			3 БАЛА	ШАҚА					«Т»ұратын нұрдан құралы		
				ІЗБАСАР					«Ы»қыласы кең Тобықты		
			2 БАЛА	БОРАНАЙ	МӨМБЕТСОПЫ			Т.Жанғалиев			
			9 БАЛА	ҚАБАС							
					3 БАЛА	БЕКБЕМБЕТ	ҚОЖАБЕРГЕН				
					2 БАЛА	ЖАПАЛ					
					2 БАЛА	МӘМИ		ТАҢАТАР	ҚҰЛЫҚ		
							2 БАЛА	АЛАКӨЗ	ДАДАН		
							3 БАЛА	АСАН			
							2 БАЛА	ҚОШҚАР	БАЙҚАРА	ДӘУЛЕТЕК	
								4 БАЛА	ЖИЕНШОРА		
								3 БАЛА	БАЙШОРА		

ЫРҒЫЗБАЙ ШЕЖІРЕСІ:	
_АЙДОС (ЫРҒЫЗБАЙ):	
"Шынжыр балақ, шұбар төс, ЫРҒЫЗБАЙЫМ", Болыпты Айпара -ана айтқандайын. Жалғыз жары Ермектен төрт ұл сүйген, ӨСЕР, ЖОРТАР, МЫРЗАТАЙ, ӨСКЕНБАЙЫН. Жоғарыда жазылды бабалары, Аталарын жазайын енді Абайдың. Ырғызбай болмаса да би-бағылан, Болыпты жақын досы Абылайдың. Балуан болған екен ұлы атамыз, Жауырынын жер қаптырған ол талайдың...	
Абақ Керей ішінде Жантекейдің. Қызы еді Ермек-ана Бекдәулеттің. Ырғызбайдың сүйсініп ерлігіне, Ер Жәнібек қосқан екен ол екеуін,	Арғы атаң сенің Ырғызбай, Асауды жегіп үйреткен. Қалмақтың жығып балуанын, Қабырғасын күйреткен.... Халиолла Құнанбайұлы.
_ЫРҒЫЗБАЙ (ӨСКЕНБАЙ):	
Кеңгірбайдан кейінгі, аты әйгілі, Тобықтының Өскенбай болған биі. Он ұлы кіндігінен тарағанды, Болыпты Өсекеңнің жеті әйелі, Екеуінен солардың баласы жоқ, Бесеуінен ұрпағы өсіп-өнді... Екі ұл, бір қыз көрген, екен -Зеренен, Үлкені ҚҰТТЫМҰХАНБЕТ ерте өлген. ҚҰНАНБАЙ болған елге аса әйгілі, Бақ жанып жаралған соң тектілерден. Қызы еді Бектемірдің Зере-ана /Тоқбала/, Найман-Матай ішінде Қойкелдіден... Тайбала қыз ұлына ұзатылған, Нұран байдың Найман-Тоқабай елінен. Бір ұлын Құнанбайға жібертіпті, Дәнекер болсын деген сенімменен. Бақтыбайды бауыр қылған Құнекең, ІЗҒҰТТЫ деп өзгертті атын кейіннен. Серік болып Құнанбайға ұзақ жыл, Тек жақсылық жағыменен көрінген. Бірге болып қажылықтың жолында, "Кіші қажы" атағы оған берілген... Екінші әйелінен ЖАҚЫП ерген, МАЙБАСАР шешесінен жалғыз екен, Төртінші әйелінен Таңшолпаннан, ЕЛЕУСІЗ, ТІЛЕУБЕРДІ, ШҰБАР менен. Ал Күншеден - бесінші әйелінен, СОЛТАНБЕК, КЕНЖЕБАЙ бар БЕЙСЕНЫ мен.	 Зере мен Ұлжан аналардың зираты Әже мен немереге ескерткіш

ЫРҒЫЗБАЙҰЛЫ ӨСКЕНБАЙДЫҢ ҰРПАҚТАРЫ											
		ТАУФИЫҚТЫ /ТОБЫҚТЫ/						Қанжығалы			
		РЫСПЕТЕК						Дәулетек /Жуантаяқ/			
Көкше		МҰСАБАЙ /би/						Дадан /Өмір/			
Құлық		СҮЙІРБАС						Толымқожа /Жамантобықты/			
Әлі		САРЫ +Қоңырбике						Қожаберген			
Мәмбетсопы		КІШК						Мәмбетей		Үмбетей	
Әнет /Бабан/		ӘЙТЕК						Байымбет		Саңмұрын	
Байбөрі		ОЛЖАЙ						Қалқаман			
Қайдос		АЙДОС +Айпара						Жандос /Жігітек/			
Көтібақ		ЫРҒЫЗБАЙ +Ермек						Толай		Торғай	
Мырзатай		ӨСКЕНБАЙ /7әйелдің екеуінен ұрпақ жоқ/						Өсер		Жортар	
		1-ші әйелі +Зере		2-ші әйелі		3-ші әйелі +		4-ші әйелі +Таңшолпан		5-ші әйелі +Күнше	
Тайбала +Сақау /6 ұл/ Құттымұханбет		Құнанбай /1804-1886/		Жақып		Майбасар		Шұбар		Елеусіз	
Ізғұтты /Бақтыбай/		Құдайберді /1829- 1866/ Мәкіш		Ақберді		Ахметжан /Пірадар/ Ахтанберді		Әуке		Тілеуберді	
6 ұл		7 ұл		3 ұл		6 ұл		4 ұл		1 ұл	
		2 ұл		6 ұл		5 ұл		1 ұл		4 ұл	
		4 ұл		2 ұл		2 ұл				3 ұл	
		7 ұл, 3 қыз		Қырбас		Жауқен		Олжабай		4 ұл	
		4 ұл, 2 қыз		Байтас		Рақымбай		Абайділдә		3 ұл	
				Ахметжан /Пірадар/		Мұхаметжан		Бибол		2 ұл	
				Ахтанберді		Ақмағанбет		Байділдә		1 ұл	
				Қырбас		Бағыбай		Төлеубай			
				Байтас		Қанағат		Медеубай			
				Ақберді		Ақмағанбет					
				Мәулімберді		Ақмағанбет					
				Қырбас		Бағыбай					
				Байтас		Бағыбай					
				Ахметжан /Пірадар/		Бағыбай					
				Ахтанберді		Бағыбай					
				Жауқен		Бағыбай					
				Рақымбай		Бағыбай					
				Мұхаметжан		Бағыбай					
				Ақмағанбет		Бағыбай					
				Бағыбай		Бағыбай					
				Қанағат		Бағыбай					
				Кәріпжан		Бағыбай					
				Асылбек		Бағыбай					
				Тұмарбай		Бағыбай					
				Әуке		Бағыбай					
				Олжабай		Бағыбай					
				Абайділдә		Бағыбай					
				Бибол		Бағыбай					
				Байділдә		Бағыбай					
				Төлеубай		Бағыбай					
				Медеубай		Бағыбай					

АЙДОСҰЛЫ ЫРҒЫЗБАЙДАН ТАРАҒАН ҰРПАҚТАР. ШЫҢҒЫСТАУДА

Ишағы, Ғазел Жағыпарқызыдары

Құнанбай киносын түсірер алдында
Құнанбай баба ұрпағы зиратына барып
қатым түсіргенді.

Құнанбай ұрпақтары:
Еркежан, Касира, Нұргүл
/Тәкежан, Абай, Ысқақтан/

Еске алу күндері. Бөрілі. 1994 жыл.

ӨСКЕНБАЙҰЛЫ ҚҰНАНБАЙДЫҢ ҰРПАҚТАРЫ /Смағұл ұрпақтары/																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
				ТАУФИЫҚТЫ /ТОБЫҚТЫ/						Қанжығалы																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
				РЫСПЕТЕК						Дәулетек /Жуантаяк/																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
Көкше				МҰСАБАЙ /би/						Дадан /Әмір/																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
Құлық				СҮЙІРБАС						Толымқожа /Жамантобықты/																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
Әлі				САРЫ +Қоңырбике						Қожаберген																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
Мәмбетсопы				КІШІК						Мәмбетей			Үмбетей																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
Әнет /Бабаң/				ӘЙТЕК						Байымбет			Саңмұрын																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
Байбөрі				ОЛЖАЙ						Қалқаман																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
Қайдос				АЙДОС +Айпара						Жандос /Жігітек/																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
Көтібақ				ЫРҒЫЗБАЙ +Ермек						Толай			Торғай																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
Мырзатай				ӨСКЕНБАЙ /7әйел/, 1-ші әйелі +Зере:						Өсер			Жортар																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
				ҚҰНАНБАЙ /7 ұл, 2 қыз/, /5 әйел/																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											
1-ші әйелі +Күңке:								3-ші әйелі +Айғыз:																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
				2-ші әйелі +Ұлжан:																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											
Құдайберді /1829- 1866/		Мәкіш		Тәңірберді /1834- 1906/		Ибраһим /Абай/ /1845-1904/		Ысқақ /1847- 1901/		Оспан /1852- 1891/		Халиолла /1849- 1870/		Кәмшат		Смағұл /4 ұл, 2 қыз/, /2 әйел/																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
																1-ші әйелі +		2-ші әйелі + Себеке																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													
																Сләмкүл		Дәулетбек		Бурлықан		Бұрмақан																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
														Ырымкүл																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	
														Тұрысбек																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	
+Дәметкен /Төлебике /		+Ботантай.		+Гінбай.				+ 1-ші әйелі		+Қаражан.		/+Зейнеп /		+Ділде		+Әйгерім		/+Еркежан /		+Мәніке		+Текті		/+Торымбалала /		+Зейнеп		+Торымбалала		+Еркежан																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	

ӘСЕМ ӘН МЕН ТӘТТИ КҮЙ

ҚҰНАНБАЙ

Авторы: ТӨЛЕГЕН ЖАНҒАЛИҰЛЫ
Композиторы: КЕНТАУ НАЗАРБЕК

«Арыстан да Құнанбай, алысқан да Құнанбай»,
Осы сөздер ұрпақты адастырды тұмандай
Екі ғасыр өтсе де барша қазақ жабылып,
Ұлы Абайдай данышпан отыр бірақ туа алмай.

«Айдатқан да Құнанбай, байлатқан да Құнанбай»,
Осы сөздер бабамды шағады әлі жыландай.
Қара табан жалшының ұрпақтары есірді,
Қажы атамның қолына жүрген су да құя алмай.

«Дарға асқан да Құнанбай, қара басқан Құнанбай»,
Өткен істі осылай өршітеміз ұялмай.
Шынжыр балақ, шұбар төс Құнанбайын қазақтың,
Шырылдайды Уақыт Шыңғыстаудан шығармай.

Шыңырауға көмсең де, шындықтың түбі бір шығар,
Жоғалмайды тұлғалар, ұлықтайтын ұлты бар.
Қара қылды қақ жарар, Құнанбайлар калса егер,
Адамзатқа ойы ортақ ұлы Абайдай ұл туар.

Бұл Шыңғыстау – «Бұланай» болмаса да біп – биік,
Бар қазақтың бағына тұра берер құт құйып.
Әлі – ақ менің еліме әулиелер туатын,
Өлем көзі қадалар, әр бұрыштан шұқшиып.

Ұлтым деген ұл тумай, ұрпақты кім ойлайды?
Асып туған тектің, танымасаң сол қайғы
Атадан жарып уызға, арғымақ мінген «көсемдер»,
Құдайым құлай сүйген құл–Құнанбай бәрібір болмайды!

Құнанбай

Әні: Кентау Назарбек
Сөзі: Төлеген Жаңғалиев

Ерекше жігермен

"А - рыс - тан да Құ - нан - бай, а - лыс - қан да Құ - нан - бай"
"Ай - дат - қан да Құ - нан - бай, бай - лат - қан да Құ - нан - бай"

О - сы сөз - дер ба - бам - нан кет - пей кой - ды тұ - мар - дай,
О - сы сөз - дер ба - бам - ды ша - га - ды)о - ді жы - лан - дай.

Е - кі га - сыр өт - се де, бар - ша қа - зақ жа - бы - лып,
Ка - ра та - бан жал - шы - нын ұр - пақ - та - ры е - сір - ді,

Ұ - л(ы)А - бай да - ныш - пан о - тыр бі - рақ ту(а) - ал - май. м - м -
Қа - ж(ы)а - там - нын қо - лы - на жүр - ген су да құ - я(а)л - май.

м - м... м - м - м - м... Ұ - л(ы)А - бай - дай да - ныш -
пан о - тыр бі - рақ ту(а) - ал - май.

ҚҰНАНБАЙ ҚАЖЫ

Авторы ЕРНҰР ӘЗІМБАЕВ

Атағы мәлім үш жүзге,
Құнанбайдай көреген.
Қарадан хан сайланып,
Алланың сүйген пендесі
Тоз- тоз болып кетпесін деп,
Қалын қазақ баласы
Алты алашқа арман болған,
Азаттықты аңсаған.

Қайырмасы
Аға сұлтан айбарым,
Рухың сенің мәңгілік.
Бостандықтың нәрің егіп,
Кеттің бізге қалдырып.

Данасы дала заңының,
Әділдікті көздеген.
Шыңғыстау мен Қарқаралы,
Ұлы дала төрінен.
Мешіт салып өз елінде,
Білім жолын бастаған.
Қажылықпен Меккеде де,
Алашқа арнап үй салған.

Қайырмасы
Мүсініңді құйып қойды,
Ұрпақтарың ел болып.
Еуразияның кіндігінде,
Отырғандай ой шолып.
Мәңгілік ел Қазақстан
Мақсаты оның алдында.
Еркіндіктің қылышындай,
Атағың қалды тарихта.

Құнанбай қажы

А. Әзімбаев

Д. Көрнеу 1, 2

Д. Көрнеу 3

Д. Көрнеу 4

Д. Көрнеу 5

Д. Көрнеу 6

Д. Көрнеу 7

Д. Көрнеу 8

Д. Көрнеу 9

Д. Көрнеу 10

Д. Көрнеу 11

Д. Көрнеу 12

Д. Көрнеу 13

Д. Көрнеу 14

Д. Көрнеу 15

Д. Көрнеу 16

Д. Көрнеу 17

Д. Көрнеу 18

Д. Көрнеу 19

Д. Көрнеу 20

Д. Көрнеу 21

Д. Көрнеу 22

Д. Көрнеу 23

Д. Көрнеу 24

Д. Көрнеу 25

Д. Көрнеу 26

Д. Көрнеу 27

Д. Көрнеу 28

Д. Көрнеу 29

Д. Көрнеу 30

Д. Көрнеу 31

Д. Көрнеу 32

Д. Көрнеу 33

Д. Көрнеу 34

Д. Көрнеу 35

Д. Көрнеу 36

Д. Көрнеу 37

Д. Көрнеу 38

Д. Көрнеу 39

Д. Көрнеу 40

Д. Көрнеу 41

Д. Көрнеу 42

Д. Көрнеу 43

Д. Көрнеу 44

Д. Көрнеу 45

Д. Көрнеу 46

Д. Көрнеу 47

Д. Көрнеу 48

Д. Көрнеу 49

Д. Көрнеу 50

Д. Көрнеу 51

Д. Көрнеу 52

Д. Көрнеу 53

Д. Көрнеу 54

Д. Көрнеу 55

Д. Көрнеу 56

Д. Көрнеу 57

Д. Көрнеу 58

Д. Көрнеу 59

Д. Көрнеу 60

Д. Көрнеу 61

Д. Көрнеу 62

Д. Көрнеу 63

Д. Көрнеу 64

Д. Көрнеу 65

Д. Көрнеу 66

Д. Көрнеу 67

Д. Көрнеу 68

Д. Көрнеу 69

Д. Көрнеу 70

Д. Көрнеу 71

Д. Көрнеу 72

Д. Көрнеу 73

Д. Көрнеу 74

Д. Көрнеу 75

Д. Көрнеу 76

Д. Көрнеу 77

Д. Көрнеу 78

Д. Көрнеу 79

Д. Көрнеу 80

Д. Көрнеу 81

Д. Көрнеу 82

Д. Көрнеу 83

Д. Көрнеу 84

Д. Көрнеу 85

Д. Көрнеу 86

Д. Көрнеу 87

Д. Көрнеу 88

Д. Көрнеу 89

Д. Көрнеу 90

Д. Көрнеу 91

Д. Көрнеу 92

Д. Көрнеу 93

Д. Көрнеу 94

Д. Көрнеу 95

Д. Көрнеу 96

Д. Көрнеу 97

Д. Көрнеу 98

Д. Көрнеу 99

Д. Көрнеу 100

ЖАҢА КІТАП

ҚҰНАНБАЙДЫҢ ТАРИХИ БОЛМЫСЫ: ТӨРТ ТІЛДЕ ЖАРЫҚ КӨРДІ

Сүйінші ағайын! Қазақ руханияты тағы бір рухани құнды қазынамен толықты.

Ислам Жемейейдің авторлығымен 2020 жылы Абай Құнанбайұлының 175 жылдық мерейтойына арналған “Абай Құнанбайұлының шығармасындағы түркі-парсы ақындары” атты монографиясы әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «Тұран-Иран» ғылыми-зерттеу орталығында дайындалып жарық көрген болатын. Биыл Абайдың әкесі Құнанбай Өскенбайұлының 220 жылдық мерей тойына орай Семей қаласындағы Шәкәрім университетінде Құнанбайға арналған конференция өтеді. Осы ғылыми шараға арнап Абай ауданының құрметті азаматы, өзіміздің жерлесіміз Шаған Манапұлы Жұмақсан-

ның демеушілігі, ұсынысы, ұйымдастыруы және идеясы бойынша 2020 жылында жарық көрген Абайдың 175 жылдық мерей тойына арналған еңбекке үш тарау қосып, толықтырып баспадан шығып отыр.

Кітаптың мазмұнына келетін болсақ, олар: 1. Құнанбайдың тегі мен өмір жолы; 2. Абайдың 38-қара сөзіндегі парсы, араб терминдерін, хадис, құран сүре-аяттарын қазақшалап берді; 3. Абай және әл-Фараби атты мақаламен толықтырылды. Кітаптың жаңа басылымы «Абай мектебі және Шығыс тарихы мен әдебиетіндегі сана-сезім жетекшілері» деп аталған.

Ең бір айта кетерлігі, жерлесіміз, руханият жанашыры, Абай елінің мақтан тұтар азаматы Шаған Манапұлы Жұмақсанның

берген идеясы бойынша кітап қазақша нұсқамен бірге парсыша, түрікше, ағылшын тілдерінде баспадан шықты. Онда Абай мектебі және Шығыс әдебиетімен айналысқан Шәкәрім Құдайберді, Мәшһүр Жүсіп, Тұрмахамбет Ізтілеуұлы, Мұхтар Әуезов, Мұзаффар Әлімбаев, Қалижан Бекқожин, Әбіраш Жәмішұлы, Сәдуақас Ғылмани, Нұрмұхаммед Қосжанұлы, Қуандық Шыңғытбай, Өтеген Күмісбай, шығыстану факультетінің негізін қалаушы Әбсаттар Дербісәлі, абайтанушылар Қайым Мұхаммедханұлы және Мекемтас Мырзахметұлы сынды ғалымдардың өмірі мен шығармалары шетелдік оқырманға таныстырылды. Бұл жаңа басылымда Құнанбайдың тарихи болмысы зерттелген еңбектер арқылы кітаптың басты тарауы болып енді. Сондай-ақ баспаға дайындау барысында керекті әдебиеттермен қамтамасыз етуде әрі кеңес беруде еңбегін аямаған ғалым Дана Бактыбайқызы Жарқимбаева мен «Тұран-Иран» ғылыми-зерттеу орталығының бас маман қызметкері Гүлжанат Дүйсенбай.

Жаңа кітап құтты болсын! Аға сұлтан айбарымыз, ұлы Абайдың әкесі Құнанбай қажы жайлы тың еңбектің оқырманы көп болғай!

Шығыстанушы, тарихшы, филолог, филология ғылымдарының докторы Ислам Жемейей мен Абай ауданының құрметті азаматы, өзіміздің жерлесіміз, кітаптың бас демеушісі Шаған Манапұлы Жұмақсан ағамызға ел атынан зор ризашылығымызды білдіреміз!

Ізгі тілекпен «ÜLYLAR ELİNİN RPAQTARY» редакциясы

КІТАП АВТОРЫ ЖӨНІНДЕ

ЖЕМЕЙЕЙ ИСЛАМ АҚМҰРАТҰЛЫ

(01.09.1952 ж.т. Иран Ислам Республикасы, Горган қ.) – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті «Тұран-Иран» ғылыми-зерттеу орталығының директоры, профессоры, филология ғылымдарының докторы, КР мәдениет қайраткері, Халықаралық жазушылар «Pen klub» мүшесі, Қазақстан жазушылар одағының мүшесі, мұсылмандар діни басқармасының ақылдастар алқасының мүшесі, «Тұрмағамбет» журналының ақылдастар алқасының мүшесі. Түркияда шығатын «Guncel sanap» журналының Қазақстандағы өкілі, Иран Ислам Республикасы «Фирдауси» атындағы ғылыми-зерттеу қорының ақылдар алқасы мүшесі, Өзбекстан Республикасы «Зәһиреддин Мұхаммед Бабыр» атындағы ғылыми-зерттеу қорының Қазақстандағы өкілі. Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ тарапынан «Ерен еңбегі» үшін төсбелгісі; Р.Б.Сүлейменов атындағы Шығыстану Институты тарапынан «Шығыстану ғылымына сіңірген еңбегі үшін» төсбелгісі; «Д. Қонаев қорының» мерейтойлық төсбелгісі берілді.

1929-1933 жылдары Кеңес өкіметі қысымы салдарынан Иран жеріне қоныс аударған маңғыстаулық қажы Ақмұраттың перзенті, экономика магистрі, педагог-әдебиетші. Иран әдебиеті мамандығы бойынша Горгандағы орта оқу орнын (1970), Теһрандағы Иран ұлттық университетінің педагогика ғылымдары факультетін психология мамандығы бойынша (1980), Түркиядағы Стамбул университетінің экономика факультетінің магистратурасын (1989) бітірген. Қазақстан республикасында филология ғылымдарының кандидаты (1999) және филология ғылымдарының докторы (2007) ғылыми атағын диссертация қорғап алған. Иранның Горган, Бәндер-Түрікмен, Мешһед, Теһран, Табриз қалаларының оқу орындарында 15 жыл әдебиет, философия, қоғамтану, логика, психология пәндерін сабақ берді.

1990-1993 жылдары Әл-Фараби атындағы ҚазМУ Шығыстану факультетінде парсы тілінің оқытушысы, Түркияның «Заман қоғамының» Қазақстандағы өкілі, «Заман-Қазақстан» газетінің редакторының орынбасары, «Парасат» журналының редакторы, Иран-Қазақстан бірлескен компаниясының директоры болды.

1996 жылы қыркүйектен Түркістандағы Қ.А.Ясауи атындағы Қазақ-түрік университетінің доценті және Этнография институтының ғылыми қызметкері, Абайхан атындағы университеті, Шығыс кафедрасының доценті болып қызмет істеді. 2000 жылдан бастап М.Х.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университетінің жетекші ғылыми қызметкері, 2007 жылдан бастап ТарМУ-дың Дулаттану ғылыми-зерттеу орталығының жетекшісі, директоры, профессоры. Сондай-ақ 2005 жылы Қазақстан Республикасының мәдениет қайраткері белгісімен марапатталды.

2018 жылдан қазіргі уақытқа дейін Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ «Тұран-Иран» ғылыми-зерттеу орталығының директоры қызметін атқарып келеді. 50-ге тарта кітаптың авторы. «Тұран-Иран» ғылыми-зерттеу орталығының директоры, профессор, филология ғылымдарының докторы Ислам Жемейейдің еңбек жолындағы жарық көрген кітаптарының тізімі: Ислам Жемейей мен Нияз Тобыштың «Қазақ әліппесі» кітабы Иран қазақтары үшін ана тілін үйренудің, ұлттық салт-дәстүрді танудың негізгі құралы болды. Иранның Горган қаласында 1980 жылы жарық көрді. «KAZAKISTANDA TURIZM» кітабын доктор Митхат Зеки Динжердің жетекшілігімен жазған. Бұл еңбек Қазақстанның түркілік тарихын, мәдениетін, Қожахмет Ясауи сияқты тұлғаларын, Жібек жолының тарихи маңызы және советтік дәуіріндегі саяхаттың заңдары мен ережелері т.б. жайында шетелдік университетте жазылып қорғалған тұңғыш магистрлік жұмыс болып табылады. Парсыша-қазақша және қазақша-парсыша сөздік кітабы, ХАФИЗ ЖӨНЕ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ (оқу құралы), Шабани Риза. Тарих ғылымдарының докторы, Теһрандағы Шәһид Бехеште атындағы университеттің профессоры. Иран тарихы, Тараз – парсы ақындарының жыр шумақтарында, Мырзахметұлы М., Жемейей И., Әбдуллин А. «Көне Тараз» кітабы, Жемейей И., Дәулетхан Ә., Қатран Д. Деректану

(қазақ тарихы мен мәдениеті парсы, қытай монғол, түрік, мажар тілдеріндегі кейбір деректер бойынша). Ғылыми ізденістер жинағы, Парсыша-қазақша сөздік. Алматы, “Зерде”, 2003, - 448 бет. Мұхаммед Хайдар Дулати. Тарих-и Рашиди. Парсы тіліндегі қолжазба нұсқасынан тәржімалаған Ислам Жемейей. Рүстем – Дастан бірінші, екінші кітаптары (Фердауси «Шаһнамасының» желісімен жазылған қаһармандық жыр). Мырзахметұлы М., Асқар М., Жемейей И. Дәулетхан Ә. Қыдырәлі Д. Түрік халықтары әдебиетінің тарихы. Қазақша - парсыша ТІЛАСПАР кітабы, Мұхаммед Хайдар Дулат кітабы (1499-1551), ИРАН ҚАЗАҚТАРЫ (тыныс-тіршілігі, салт-дәстүрі), ХАФИЗ – ШӨКӨРІМ РУХАНИ ҮН-ДЕСТІГІ кітабы, Ізтілеуұлы Т.

ШААНАМЕ екі кітабы, «ТАРИХ-И РАШИДИ» ЕҢБЕГІНІҢ ӘДЕБИ ӘЛЕМІ екі кітабы, Қос өзен: Қанаттас түркі, парсы ақындары: Оқу құралы, Иран және иран қазақтары: Деректі зерттеу кітабы, Шейх Ахмет Құдайдад Тарази. «Көркем сөз өнері» кітабы, Ислам Жемейей, Алпамыс Жемейей Мырза Хайдар Дулат Тарих-и Рашиди: Энциклопедиялық туынды, МЫРЗА ХАЙДАР ДУЛАТ ТАРИХ-И РАШИДИ (парсы тіліндегі текстологиясы) бірнеше кітаптары, Түрік халықтарының әдебиет тарихы. Оқу құралы, ТӘУЕЛСІЗДІК КИЕСІ: өлеңдер, мақалалар жинағы, Қазақ әдебиеті мен тарихы, Қазақ тілі грамматикасына кіріспе: оқу құралы (ауған тілді азаматтарға арналған), Түрік халықтары әдебиеті тарихына кіріспе: оқу құралы, Парсы және түркі жазба деректеріндегі қазақ тарихы (Ежелгі және орта ғасырлық дәуір), Мырза Мұхаммед Айдар Дулаттың «Тарих-и Рашиди» (Парсы тіліндегі текстологиясы) екі кітабы және толық нұсқасы, осы кітаптың толықтырылған екі кітабы, Абай Құнанбайұлының шығармасындағы түркі-парсы ақындары (шығыстық дүниетаным): монография жазды, Әбу Насыр әл-Фарабидің «Негізгі ой түйіндері» кітабы, Тарих-и Рашиди еңбегіне аналитикалық талдау (Мырза Қайдар Дұғлат) (Парсы тілінде), Мылтықсыз майдан – ұлт тағдыры. «1991-2022 жылдар аралығында тіл, дін, ұлт, ұлттық саясат жайында жарық көрген мақалалар мен сұхбаттар жинағы», Мұхаммед Қайдар Дулат «Тарих-и Рашиди»: толық нұсқасы. 1-2 кітаптары және Зәһиреддин Мұхаммед Бабыр Бабырнама: Аударма кітабын жазған.

ЕСІМІ ЕЛДІҢ ЕСІНДЕ

Дәулет СЕЙСЕНҰЛЫ,
журналист-жазушы

Биылғы жылы әлемдік деңгейдегі скрипач, ұлт музыканттарының ішінен маэстро ретінде мойындалған Әйткеш Толғанбаевтің туғанына – 100 жыл. Ұлт өнерінің алтын ғасыры болып есептелетін он тоғызыншы ғасырда өмір сүрген Біржан, Ақандар сырлы әуендерімен қазақ ортасында сал, сері атанғаны мәлім. Ал батыс жұртшылығы музыка саласындағы классикалық туындыларды жеріне жеткізе орындайтын шеберлерді ежелден «маэстро» деп атағын аспандағы, төбелеріне көтерген. Өмірдің азабы мен тозағын, ол аз десеніз мазағын бір кісідей көрген және соны иілмей көтере білген, бойындағы құдай берген талантын сақтап, ел үмітін ақтай білген кешегі ауыл баласы, дала перзенті скрипач Әйткеш Толғанбаев осындай қадырлы атаққа алғашқылардың бірі болып қол жеткізген шын мәнісіндегі тарлан талант болатын.

Солай дегенде оның өнердегі қиын да қасыретті жолы туралы сөзді алдымен арғы ата-бабасынан, өскен, өнген ортасынан бастағанды жөн көріп отырмыз. Себебі, бәрі текке, топыраққа байланысты деп жатамыз ғой. Яғни, арғы тамыры жуан ата Ырғызбайдан тарайтын Әйткештің негізіне тартпасқа қақысы да жоқ еді. Сол Ырғызбайдың бір баласы Өскенбай болса, одан Құнанбай, ал Құнанбайдан болашақ хакім ақын Абай өмір көшіп жалғастырған. Ырғызбайдың екінші ұлы Мырзатайдан Жұман, Жұманнан Толғанбай өмір эстафетасын алған. Ал бүгінгі кейіпкеріміз Әйткештің атасы болып табылатын Жұман көзі қарқты оқырманға әйгілі Әуезовтың даңқты «Абай жолы» атты роман-эпопеясы арқылы өзгеше кейіп, кескінімен жете таныс деп білеміз.

Ал енді Толғанбайдың тұңғышы Балтақайға келетін болсақ, бұл кісі Омархан-Мұхтармен жас күнінен бастап, өле өлгенше досжар болған адам. Сондығы емес пе, Балтақай ақсақалдың бүгінде көзі тірі ұлы Манатай аға оқушы кезінде Мұханның өзінің өтінішімен бір уақ Алматыда ұлы жазушының қолында тұрып оқыған. Еруліге қарулы дегендей, Мұхқан кызы Ләйләні ел көріп, жер танысын, тіл сындырсын деген мақсатпен оқушылардың жазғы демалысында Шыңғыстауға, Қарауылда тұратын Балтақай досының үйіне жіберген. Оның сол досына атақты шеберге өтініш айтып, арнайы домбыра жасаттырып жіберетіні өз алдына бір әңгіме.

Классик жазушы тегін кісімен досжар болмаса керек. Соның бір айғағындай, Балтақайдың соңынан ерген Әйткеш інісіне жасаған қамқорлығы кісі қызығарлықтай көпке үлгі-өнеге. Тегі бұлардың ата-анасы да өнерден құралақан жандар емес екен. Айталық, Толғанбай домбыраны келістіріп шертсе, аналары Бибісара халық, әсіресе Абай атасының әндерін бабына келтіріп шықтайтын көрінеді. Сол әсермен Әйткеш бес жасынан музыкаға, музыкалық аспаптарға ден қояды. Баланың талабын қапысыз аңғарып білген әкесі мен Балтақай ағасы мұны домбыра, қылқобыз, шаңқобызбен бірге, біртіндеп сырмай, балалайка, гитармен ағайындас мондалинді үйреніп, меңгеруіне көмектесіп, жолын ашады. Сөйтіп жүргенде жаңа заман талабымен шалғайдағы Шыңғыстауда радио торабы ашылады. Жасынан әсерлі әуенге құлағы түрік жеткіншек сол радиодан беріліп жататын музыкалық шығармалар-

ды асқан сүйіспеншілікпен құныға тыңдауды әдетке айналдырады.

Содан бірде радиодан Мирон Полякин деген майталман шебер скрипкамен орыстың атақты композиторы Петр Ильич Чайковскийдің бірінші концертін күйкылжытып орындамасы бар ма! Осыдан кейін-ақ жас жеткіншек тура мағынасында дегбірі қалмай ес ақылдан айрылғандай күй кешеді. Пернесіз скрипка аспабы өте күрделі аспап екендігі, бұл аспапты нотаның көмегімен меңгеру мүмкін еместігі, оның оркестрдің падишасы болып табылатындығы еш қоспасы жоқ шындық. Солай дей тұрғанмен, сол скрипкаңыз Шыңғыстау еліне жат аспап болып саналмайтын. Соның айғағындай, данышпан ақынның жанынан табылған скрипка Мұқа мұндағы дүйім елді таңсық аспаптың сазды әуенімен тамсандырғаны ұмытпай есте қалған. Оның соны оқудағы Әбіш-Әбдірахманның жазғы демалысында елге осы аспапты ала келіп, талапты жастарға үйретуімен өз жалғасын тапқан. Жеткіншек Әйткеш оларды көрмесе де, үйлеріне аратұра соғып кететін Шәкәрім қажыдан қарасөзбен бірге, саз әлемінен де қаншама тәлім-тәрбие алып үлгергені шындық. Сонда Әйткеш бейне ертегі әлеміне еніп кеткендей әсерге бөленетін.

Ал таудай талап арқаалаған інісінің қолына скрипка аспабы тимей еш тыным таппайтындығын қапысыз аңғарған Балтақай ағасы Семейге арнайы барып, дүкендерді тыным таппай аралай жүріп, соңғы бір аспапты тоқсан сомға сатып алып келетіні және рас. Осыдан бастап Әйткеш скрипканы бірден қапысыз ойнап кетіпті десек өтірік болар. Сонда ол қайткен дейсіз ғой. Ол әлсін әлі салып ұрып Семейге барып, бірден кинотеатрларға ат басын тірейтін көрінеді. Ал ол кезде кинотеатрларда сеанс алында оркестр ойнап жатады екен. Бұл соған қарап тәжірибе жинақтай бастайды.

Талап тас жарады деген. Соның тағы бір дәлеліндей, ол 1936 жылы Семейде өткен жас орындаушылардың облыстық байқауына әжептәуір дайындықпен келеді. Келдім, көрдім, жеңдім демекші, сол жолы ол дүйім жұртты ғана емес, әділқазылар алқасын таңқалдырып, байқау жеңімпазы атанады. Сол шақта Семей театрының музыка бөліміне басшылық етіп жатқан

жюри төрағасы, әйгілі музыкант, тамаша сазгер Латиф Хамиди мұны ұмытыңқырап танымаса да, жеңімпаз жеткіншек «мен сізді танимын ғой» дегенде таңырқап қалады. Сөйтсе бұл сыйлас ағасы сынды Әуезовтың өтінішімен соның алдындағы жылы Абай әндерін нотаға түсіру мақсатымен Шыңғыстауға барғанда жазушының елдегі досы Балтақайдың үйінде де болған ғой. Оның сыртында Абай әндерін ұлы ақынның көзін көрген Әрхамнан бастап, мұның анасы Бибісарадан да естіп, нотаға түсірген екен. Соның бәрі еске түсіп, атақты музыкант өзін енді тани бастағанда желпінген жеткіншек: «Аға, мен енді сіздің қасыңызда қалсам қайтеді?» демей

ме! Сонда әзілсөзге бейім Латекең: «Жоқ, малай болмайды!» депті сөзді қысқа қайырып. Бұл не бүлдіріп қойдым деп сасқалақтап қалғанда биязы ғана жымып: «Сені мен Алматыға, ондағы Ахмет Жұбанов деген керемет музыкант хәм сазгер досыма жіберемін, енді сен сол жақта оқисың! Сенің өнеріңе мен ғана емес, Алматыдан осы байқауға жюри мүшесі ретінде арнайы келген қазақтың құлагер ақыны Лияс Жансүгіров та тәнті болып, қатты бағалап отыр. Ол саған арнап өлең де, мақала да жазды, онысы ертең осындағы облыстық «Екпінді» газетіне шығады» дейді. Сонсоң іле мұның жасын сұрайды. Бұл жасы он екіде екендігін айтады. «Ой, қу шұнақ, құдай-ай» - деп санын бір соғып өкінген татар абзизы артынша – е, мұның шешімін Қарауылдағы Балтақай ағаға қалдырайық» депті. Бақсам бақа екен демекші, сөйтсе оқушылар Алматыдағы музыка техникумына он төрт жастан бастап қана қабылданады екен. Расында бұл шаруаны Балтақай ағасы тез реттестіріп береді. Солайша бұл бір жағы бақ, екіншіден сорға туған жылы екі жасқа ұлғайтылып, 1922 жылы өмірге келген болып шыға келеді. Сонымен...

Сонымен он екіде бір гүлі ашылмаған дейтін жастағы, яғни тура мағынасында он екідегі жеткіншек сол заманның қара айғыры атанған пойызбен Алматы қайдасын деп тартып бара жатады. Сонда отыз екінші жылғы аштық, қынадай қырылып жатқан ел, амалсыздан адам етін жеген жалмауыз жандар көз алына елестеп бір сәт жүрегіне салмақ түсіп, мыйы тұманданған. Онда бұлар елден ауа көшіп Жарма жағына бет алған-ды. Солайша көрместің күнін кешіп, амалдап баққан. Ал қазіргі жол көрінісі басқаша сипат алыпты. Ең бастысы темір жол құрылысы аяқталыпты. Әлі де сирек болса да әр-әр жерде жайылып жатқан төрт түлік көзге ыстық көрініп, алаң көңілді басқан. Содан итендеген жүріспен Алматыға бесінші сәткеде жеткен. Кешегі Қарауылдың қара баласының көзіне жер жанаты Жетісу деп аталатын өңірдегі жаңа астана Семеймен салыстырғанда тіптен де жұмақ болып көрінеді. Базардағы түрлі жемістен көз тұнса, ал самса, бәліш дегеніңіздің ісі мұрын жарады. Тек қалтаңда ақша болсын. Бірақ ол бұл секілді міскінде қайдан

болсын! Басында ұрлап, жырлап, соңынан қаптаған саудегерлерге жалданып өз нәпақаларын тапқан. Арасында ағасының досы Мұхтар ағасының үйіне барып жүрек жалғайтыны және бар.

Ал Ахмет ағасы да мұны еш жатсынбастан бейне мұны күтіп отырғандай жылы қабақ, ашық көңілмен қарсы алған. Бұл кісінің талапты да талантты жастарға, жалпы қазақ баласына деген ықылас, мейірімі ерекше. Бірақ, өкінішке қарай бастапқыда оқуға қабылданған бақандай жиырма екі талапкерден жыл аяғында екеуі ғана қалған. Соның бірі бұл болса, екіншісі Ғалымжан Әбсаламов деп аталатын бозбала жігіттің жасы бұдан алты-жеті жас үлкен еді. Бұған оның сол тұста қазақ ұлт аспаптар оркестрі құрамында енді ғана Мәскеуде өткен ұлттық өнер декадасына қатысып келгені және ара-тұра қайсыбір оқытушыларды алмастырып бұларға дәріс беретіндігі қосыла келгенде Ғалымжанның бәсін арттыра түсетіні рас. Әйтеуір, бір жақсысы мұндағы тікелей ұстазы Иосиф Лесманның өзіне деген ықылас, ниеті жеткіншек Әйткештің көңілін сабағына түсіріп, ынта-жігерін жани түскен. Ал Мұхтар ағасы болса сол жолғы Мәскеу сапарынан небәрі жиырма төрт жасында Кеңес Одағының халық әртісі атанып келген, соған орай атақ-даңқы аспандап тұрған әйгілі оншіні бұған үлгі ретінде әл-сін әлі мадақтап: «Пәлі деген, тегінде бұл Күлаш саған жақын туыс болып келеді, ертең сен де осы апайыңдай атақ-даңққа бөленесің. Ол үшін Абай атаң айтқандай ең алдымен өзіңнің ақылшын мен қайратыңа сен» деп көтермелеп қойтынын қайтерсің!

«Өгізге айту деген де қамшы» дегендей, үлкендердің осындай ақыл-кеңесінен соң Әйткеш те ендігі жерде қамшы салдырмай, қатарластарынан оза шапқан. Соның айғағындай техникум оқушыларының жылдық есепті концертінде Моцарттың шығармасын келістіре орындап, ұстаздарының бұған артқан үмітін артығымен орындаған. Соған орай талапты да талантты жас скрипка туралы республикалық «Казправда» газетінде арнайы мақаланың жарық көруі бұл үшін ғана емес, бұл оқып жатқан техникум өміріндегі айтулы оқиғаға айналған. Содан бірде ұстазы Лесманның бір шаруамен аудиторияға келе қалған Жұбановке: «Қадырлі Ахмет Қуаңұлы, заман тыныш болса мына Әйткештің есімін әлем жұртшылығы білетін болады. Ал оған өз басым еш құманданбаймын» деп қалғаны бар. Ал оған Әйткеш жеткіншек желпініп бөсіп кетпегенмен, ұстаздың сенімінен шығуға өзіне өзі іштей ант берген. Тегінде Лесман төңкеріске дейін есімі әлемге әйгілі скрипач Ауэрден дәріс алған адам. Ал Лев Семенович болса он тоғызыншы ғасырдың ортасында Венгриядан Петербург консерваториясына шақырылған екен. Ал сол тұста Питер консерваториясы ондаған жылдар бойы скрипка өнерінің әлемдік орталығы болған. Иосиф Антонович осындай мәртебелі оқу орнын күміс медалмен аяқтаған. Мұның бәрін біз Әйткештің қандай ұстаздан тәлім, тәрбие алғанын сәл болса да тарқатып айтыңқырап жатқанымыз сондықтан.

Бір жақсысы Жұбанов, Лесман сынды ұлағатты ұстаздардан алған тәрбие, көрген қамқорлық босқа кетпеген. Бірде мұны қазақ радиосының музыкалық редакторы Мақсұтбек Майшекин шақырып алып, тікелей эфирден бір-ақ шығарады. Бұдан кейін мұндай шақырулар және жалғасын табады. Оған кейінен белгілі болғанындай, ұстазы Лесман себепкер болған екен. Ал Мақсұтбек аға шын мәнісінде қазақ

өнерінің қажымас жанашыры болған адам деседі ол кісіні көзі көргендер. Және осы тұста астын сызып айтатын бір шаят сол, Әйткеш әлгіндей еңбегіне кәдемідей қаламақы алып тұрған. Ал сол тұста жүдеп, жадап жүрген ауыл баласына бұл үлкен көмек болғаны айтпаса да түсінікті. Солайша өзі қазақ жеріне қуғындалып келген ұстазы қазақтың талантты бір баласына қолынан келгенше қамқор болған. Ал бұл шақта кешегі ашаршылық, яғни нәубат тыныштанғанмен енді зұлмат заман құтырынып тұрған кез еді. Оның соңы қатерлі жылдарға, қан қасап майданға ұласқан. Жоғарыда айтқандай Алматыдағы музыкалық техникумға оқуға түсу үшін екі жасты ұлғайтып жазғаны сол шақта бақ болса, енді ол сорға айналған. Яғни, 1942 жылдың басында жасы он жетіден енді асқан Әйткеш бозбала «негізі менің нақты жасым он жетіде ғана» деуге намыстанып, амалсыздан ересек боздақтармен майданға аттанып кете барған. Ал сол кездегі жоғары басшылық жалаң қол, жалаңтөс батырларға ешбір аяушылық білдірместен қанды қасапқа салып жіберген. Сөйтіп бастапқыда алдын берген тағдыр енді бұған артын тосқан. Оның соңы аз кемі жоқ тура жарты ғасырға толы азап пен тозаққа айналған. Қап тауында, Грозныйдың түбінде ұрысқа кірген бұларды көп ұзамай-ақ мұздай қаруланған неміс фашистері қалпақпен ұрып алды десе де болады. Аяғынан жараланып, оның сыртында контузия алған Әйткеш неміс танкісі пистолетін кезеніп, үстіне төніп тұрғанда ғана есін жинаған. Солайша кешегі жуан ата Ырғызбайдың бір ұрпағы адам айтса нанғысыз тағдыр тәлкегіне ұшыраған.

Жоғарыда айтқандай, тура бір ғасырға созылған азапқа толы мұңлы жылдардың жыры бір романға жүк болары хақ. Ал енді соны қысқартып айтсақ, сау басына сакина болған бойдағы талант қалай десеңіз де мұны терең құздан алып шыққан. Яғни, лагерь коменданты өнерімен, Бах, Моцарт, Гайдн, Бетховен сынды батыс классиктерінің шығармаларын орындауға барысындағы теңдессіз шеберлігімен тамсандырған азиялық азамат жат ортада, жаудың қақ ортасында өзін мойындата біледі. Бірақ бұл Венявскийдің «Мазуркасын» сызылта орындағанда өнерді бір кісідей түсінеді деген лагерь коменданты мұны кекетіп: «Тұтқын мырза, сенің шеберлігіңе күмәнім жоқ. Бірақ бізге Венявский керек емес, өйткені ол еврей ғой» деп қалады. Сонда сөйлемесен сөздің атасы өледі деп білетін Дешті қыпшақ ұшаны тілін тартпастан «музыка ұлтқа бөлінбейді» деп салады. Оның сыртында немістің үлкен шаһарларының бірінде өткен үлкен концертте «енді өз еліңнің гимнін орында» деген ұсыныс түскенде де тосылып тұрмайды. Рас, бұл шақта қазақ республикасы түгілі алып империя болып саналатын Кеңес Одағының гимні жоқ болатын. Бірақ Әйткеш еш сасқалақтап абдырамастан туған елінің туындай асқақтатып «Елімайды» аңыратсын келіп! Сонда кәрі құрылықтың қаныпезер қарақшылары қазақ «гимнінің» құдыретіне еріксіз мойынсұнған көрінеді.

Бірақ ақыры тілден, мінзеден тауып өлім лагеріне айдалады. Әйтеуір, төніп келген ажалдан бұл жолы да аман қалады. Яғни, одақтастардың әскери ұшақтары бомбаны бейне жаңбырша сеуіп өткенде бірер тұтқын амалын тауып, сығылып қашады да француз қозғалысына келіп қосылады. Ал жөніс сағаты соққанда Италиядан табылады. Сондағы Кеңес елшілігіне күзетші болып орналасқан ол тағы да өнерімен өз жолын анықтап үлгереді. Бейне ертегі сияқты оқиғалар мұның Еуропаның біраз қалаларын өнер сапарымен аралап шығуына жол ашады. Тіпті, оны ай-

тасыз, осындағы Ла Скаладан кейінгі атақты Ди Адриано театрының оркестрінде жатығып, ойнауға мүмкіндік алады. Қолы қалт еткенде жергілікті симфониялық оркестрде қызмет етіп, азды көпті қаражат тапқаны да еш қоспасы жоқ шындық. Соның бәріне Кеңес Одағының Италиядағы елшісі М.Костыловтың бұған оң қабақ танытуы жол ашқан секілді ғой. Елдегі жағдайды тамыршыдай біліп отырған елші тіпті Әйткешке елге қайтпа, осында жүре бер депті деседі. Бірақ елді аңсап елегізген жас жігіт өз таңдауынан айнымайды.

Сөйтіп ол 1946 жылдың күзінде елге, Алматыға оралады. Үсті басы бүтін, қолына су жаңа скрипка ұстаған бұған алматылақтар таңдана қарайды. Әйтеуір, бұрынғы көзкөргендер жылы қарсы алады. Жездесі белгілі әдебиет сыншысы, ғалым Есмағамбет Ысмайыловтың арқасында әдеби, мәдени ортаға бірден судай сіңіп араласып кетеді. Сондай бір жаймашуақ жүздесу ұлт маркақшалары Мұхтар, Қаныш, Ғабит, Бауыржан және тағы басқалардың қатысуымен өтсе керек. Осы отырыста әлдекімнің тарапынан ерсілі қарсылы айтылған сөзге шыдамаған батыр Бауыржан: «Осы отырған бәріміз жасы жиырманың бірінен енді асқанмен өткен өмірімен де, өнерімен де ерекшеленіп тұрған Әйткештің қолына су құюға жарамаймыз» деп қатты айтып тастап, үйден шығып жүре беріпті деседі.

Бірақ, өкінішке қарай, батыр әлденені алдын ала сезгендей сес көрсеткенмен, арада көп уақыт өтпей жатып онсыз да жүрегі жаралы жанның басына бұлт үйіріледі. «Ағылшын шпионы», «шешелдік барлау органдарының құпия өкілі», «отанын сатқан опасыз», «халық жауы» сынды жалған жалалардан соң кейбіреулердің бұдан теріс айналғаны да шындық. Соның бәріне шыдап баққан Әйткеш өзімен бірге скрипкасының да ұсталып, қамалғанына, қандас тергеушінің славян тектес басшысының көзіне түсіп қалу мақсатымен бейне қылыш секілді сызғышпен саусақтарын осықлап аяусыз соққанда «ендігі жерде скрипканы қолыма ала алмай қаламын-ау» деп қатты қамыққан.

Ақыры қойшы, бас бостандығынан айрылған бұл аз кемі жөк 25 жылды арқалап әуелі Новосібір, одан соң Иркутск түрмесіне, одан Қиыр Шығыстағы Ванин шығанағы, әрі қарай Находка, Магадан лагеріне бастаған азапқа толы сапарға аттанып кете барған. Адам бірер күннен соң көрге де үйренеді, басқа түскен баспақшыл демекші, фашистердің концлагерінде ұш жылдан астам болып, шыңдалып, шыныққан Әйткеш енді қызыл жағалы жездетердің де қорлық, зорлығына шыдап баққан. Сонда ат жақсысы кермеде, жігіт жақсысы түрмеде деп айтқан қазақем қандай данышпан деп еріксіз бас шайқаған. Шындығында да, небір талант иелері де, атақты қаламгерлер мен әйдік ғалымдар да осында екен. Айналып келгенде лагерьден дарыған өнері мұнда да кәдеге жараған. Бұл жақта да талантты тұтқындардан жасақталған джаз, симфониялық оркестрде скрипкада, ал орыстың ұлттық аспаптар оркестрінде мандолинада ойнады. Сөйте жүріп қазақтың халық әндері мен күйлерін аспаптарға лайықтап өңдеумен шұғылданды. Намысы тапталғанына көнбей қарсылық танытқаны үшін Якутиядағы қатаң тәртіптегі лагерге ауыстылғаны да рас. Мұнда музыкант емес, қатардағы көп тұтқынның бірі ретінде күн кешеді.

Бас аяғы он жылға созылған азапты сапарға «ұлы диктатор» Сталин қайтыс болғаннан кейінгі өзінде тек 1956 жылы босап шығуға мүрдат алады. Тағы да арлы азамат Ақанның, Ахмет Жұбановтың

камкорлығымен консерваторияға оқуға қабылданады. Аталған оқу орнын бітірерде диплом жұмысы ретінде П.И.Чайковскийдің скрипка мен оркестрге арналған концертін өте жоғары деңгейде орындап шығуы адам айтса сенгісіз оқиға ретінде бағаланады. Соның бәрі мұның ерік жігерінің ерекшелігін көрсетсе керек. Ол оқуын бітірген соң осында ұзақ жыл жемісті қызмет етеді. Сол жылдар аралығында бірнеше оқу құралдарын жарыққа шығарады. Мұның сыртында әлемдік және отандық классиктердің 200-дей ән-күйін өңдеп, өз репертуарына енгізеді, доцент атанады. Сонда үндеместер аталған оқу орнының басшысы Ғазиза Ахметқызына «бұған неге доцент атағын бересіздер, биографиясына үңілмейсіздер ме» депті-мыс. Сонда кешегі академик Ахметовтың өр мінезді қызы еш қаймықтап «біз өнер адамдарының ең алдымен шығармашылығына үңілеміз» деген екен.

Өкінішке қарай, тотаритарлық жүйеде үндеместердің дегені болғаны тағы рас. Соның дәлеліндей, бұл Мәскеуде өткен қазақ әдебиеті мен өнерінің декадасына да, Монреалдағы халықаралық байқауға да бара алмай қалады. Дес бергенде қазақстандық белгілі музыкант Иосиф Коганның бұл туралы «Республикамыздың бірінші скрипкасы» деген тақырыппен жазған мақаласы одақтық «Советская культура» газетінің 1977 жылдың он үшінші мамырдағы санында жарияланады. Бұл сол кез үшін айтарлықтай оқиға болатын. Бірақ ол өкінішке қарай еліміз тәуелсіздікке қол жеткізгеннен соң барып толықтай ақталды. Ал келер 1993 жылы оның жарты ғасырға созылған азапты өмір жолы туралы «Исповедь жестокой судьбы» атты деректі кітап шығады. Соны өзі ауырып

жатса да ежіктеп оқыған бұрынғы Мәдениет министрі Өзбекәлі Жәнібеков «мына кісіні осыған дейін білмей келген мен қандай Мәдениет министрімен» деп өз-өзіне қынжыла келіп, эстет публицист Қали Сәрсенбайдан талантты скрипач туралы көлемді мақала жазуды өтініпті. Көлемі табақтай ол мақала көп ұзамай ел басылымы «Егеменде» жарық көргенін, оны өнер жанашырларымен бірге, жалпы жұртшылықтың қызыға оқығанын да білеміз.

Осы тұста, нақтылап айтқанда 1994 жылы, яғни Абай тойы қарсаңында Әйткеш ағамызды Семей облыстық әкімшілігінің аппарат жетекшісі, отбасылық досымыз Айтқали Абылқасымовтың қабылдау бөлмесінде отырғанында көріп қалып сәлемдескенбіз. Соңсоң Айткештің кабинетіне кезексіз кіріп кетіп, атақты скрипачты тездетіп қабылдауын өтінгенбіз. Мән-жайды ұғынған ұлтшыл азамат бұл тілегімізді дереу орындаған. Сонда ағамыз маған «сен бала мені танып тұрған секілдісің ғой» деген байсалды қалпынан танбай. «Мен сіздің шыңғыстаулық ініңізбін ғой, сіз туралы кітапты осы жақында ғана оқыған едім» дедім мен. Аппарат басшысы Айтаған тарлан талант Айтағанның өтінішін дереу шешіп берген. Ал сонда арада отыз жылдан соң менің ол кісі туралы жазған «Маэстро» атты пьесам Семейдегі «Дариғай» жастар

театрында қойылады-ау деген ой болған жоқ. Бұйырса, құдай қаласа бұл шаруа биылғы Жәніс мерекесі қарсаңында жүзеге асырыла ма деп отырмыз.

Сөз соңында әлемдік деңгейдегі скрипач Әйткеш Толғанбаевтің арада бір жылдан кейін, яғни атасы Абайдың 150 жылдық мерейтойынан соң өмірден озғанын, сүйегі өз өтініші бойынша Қарауылда жерленгенін, зиратының басына ескерткі - скрипка орнатылғанын, ал есімі Қарауылдағы «Ғасыр тұлғасы» атты мәрмәр стеллаға Абай, Шәкәрім аталарымен бірге суреті мен аты-жөні мәңгілікке қашап жазылғанын айта

кетсек жөн бо лар дейміз. Өнерді ардақ тұғар халқы барда маэстроның есімі ешқашан ұмытпайды!

Суретте: Әйткеш Толғанбаев кешінен

«МАЭСТРО» АБАЙ ЕЛІНДЕ САХНАЛАНДЫ

Аудан әкімі Мейіржан Серікбосынұлының ұсынысымен 9 мамыр -Жеңіс күні мерекесі қарсаңында Абай облысының «Дариға-ай жастар» театры ұжымы Абай еліне өнер сапарымен арнайы келді. Бұдан бұрын сәуір айында Семей қаласында жерлесіміз, Абай ауданының Құрметті азаматы, жазушы журналист Дәулет Сейсенұлының «Маэстро» драма-режиссерінің премьерасы өткен болатын. Аталмыш спектакль жерлесіміз, жазушы-журналист, Абай ауданы, Семей қаласының құрметті азаматы, «Құрмет» орденінің иегері Дәулет Сейсенұлының 75 жасқа және қазақтан шыққан тұңғыш жәсіби скрипкашы Әйткеш Толғанбаевтың 100 жылдығына арналып сахналанып отыр.

Драмалық шығарма жазықсыз жаламен жапа шегіп, тағдыр тәлкегін басынан өткерген Әйткеш ағамыздың қилы оқиға-

ларға толы өмір жолын шынайы бейнеленуімен көрермен ықыласын тудырды. Жерлесіміз Әйткеш Толғанбаевтың анасы Бибісара халықтық лирикалық әндерді сүйіп айтқан. Ал, әкесі Толғанбай да өнерді қадір тұтып, домбыра шерткен. Бұл шаңырақта оның бауырлары да өнерге бейім болды. Кішкентай Әйткеш сияқты олар да домбыра, гармонь, гитарада ойнап ән шықпаған.

Басынан өткен қиындықтарға мойынсұмай қазақ әндері мен күйлерінің дамуына айрықша еңбек сіңірген, артынан із қалдырған тарихи тұлғаны театр әртістері әсерлі бейнелеп, көрермендердің ыстық ықыласына бөленді. Әйткеш рөліндегі талантты актер Т.Орашевтың, Л.Хамиди

рөлін сомдаған Д.Өмірханов, Балтақай бейнесін сахналаған Р.Бейсенұлының өнеріне жұрт тәнті болды.

Қойылым соңында аудан әкімінің орынбасары Ерболат Сәлімұлы аудан әкімінің Алғыс хаты мен ықылас гүлін табыстап, құттықтау сөз сөйледі.

Сонымен қатар, театр ұжымы «Жеті лақ» ертегісі желісі бойынша мектеп оқушыларына сахналық қойылым көрсетті.

Әдебиет пен мәдениеттің ордасы-театр! Театр репертуары жаңа, тың туындымен толығып көрерменге жол тартты. Театр репертуары жаңа, тың туындылармен толығы берсін демекпіз.

«Ulylar elinin urpaqtary»

ТАЛАНТҚА ТАҒЫМ

Жерлесіміз әйгілі әнші, өнер зерттеушісі, жазушы, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген әртісі, Қазақстан Ленин комсомолы сыйлығының лауреаты, Алматы мемлекеттік Құрманғазы атындағы консерваториясының халық әндері кафедрасының меңгерушісі болған Жәнібек Кәрменовтің биыл туғанына 75 жыл.

Жәнібек Кәрменов жайлы сөз қозғасақ, ол 1949 жылы 22 наурызда Семей облысы Абай ауданының Қарауыл селосында дүниеге келді. Арғы тегі Тобықты руының ішіндегі Бөкенші табынан шыққан, Жанақ атасынан тарайтын Жәнібек Абайдың ең жақын дос-сыйласы Ербол Көмекбайұлының туған інісі Дүтбайдың тікелей ұрпағы. Сол себепті де Ұлылар өлкесі маңдайы жарқырап, таңдайы тақылдап дүние есігін ашқан кішкентай перзентті анадан алғаш туғаннан бастап әнмен әлдилеп, күймен тербеп, асау өмір ағысына ала жөнеледі. Абайдың ақындық, шешендік, әншілік мектебі өнегесін жастайынан көкірегіне шөліркеп күйіп, бітім – болмысына берік сіңіріп өскен талапкер жас, он жасқа толар талмас шағында туған ел, өскен жерге арнайы сапармен келген Мұхтар Әуезовтің алдында ең салып, ұлы суреткердің батасын алады. Әдебиет пен мәдениет тарландары, әсіресе Сапарғали Бегалин мен Жүсіпбек Елебековтердің назарына ерте бастан ілігуі Жәнібектің келешегіне нұрлы жол ашып, Алматыдағы өнер студиясына бірден қабылданыуына зор мүмкіндік береді.

Лімі-білімге құштар өнерлі жас 1972 жылы Қазақ мемлекеттік университетіне оқуға түседі. Жәнібектің ешкімге ұқсасмас өзгеше таланты, шығармашылық зор мүмкіндігі оның әншілік, педагогтік, зерттеушілік өнерінде ерекше танылды. 1979 жылдан Ж. Елебеков атындағы эстрада студиясында ұстаздық қызмет атқарған жылдарында, ол дарынды әншілердің, орындаушылардың бірнеше буынын тәрбиелеп шығарды. Құрманғазы атындағы Мемлекеттік консерваторияда халық әндері кафедрасының ашылуына себепші болды, әрі өзі осы кафедрада меңгерушілік қызмет атқарды, көптеген қайталанбас дарын-таланттарды тәрбиелеп, қанаттандырды.

Жәнібек Кәрменов қазақтың халық әндерін орындаушылар мектебінің барынша жарқын өкілінің бірі еді. Туған халқының әншілік дәстүрін, оның тағдыр-талайын, мән-мазмұнын терең білуі Жәнібектің орындаушылық өнеріне өміршен өрнек қосты, шеберліктің жүрек шымырларын шынына жол ашты. Соның арқасында ол бүгінгі кезеңнің ең танымал, ең сүйікті әншісіне айналды. Жәнібек ССРО жазушылар одағының мүшесі, қарымды каламгер де еді. Ол «Ақылбайдың әні», «Махаббат әні», «Ғашықтың тілі» атты тілі шұрайлы, көркем бейнеге бай, прозалық кітаптар, өнер адамдары туралы орындаушылық шеберліктің қыр-сыры жайында 200 астам мақалалар жазды. Халық композиторларының өмірі мен олардың шығармашылық мұрасын насихаттауда, ән текстерін қалпына келтіруде үлкен еңбек сіңірді. Оның айғағы Қазақ әндерінің антологиясы сериясы бойынша «Өнер» баспасынан 1990 жылы жарық көрген екі томдық «Халық әндері мен халық композиторларының әндері» атты жинағы. Және де Жәнібектің әр жылдары жарық көрген «Ақылбайдың әні», «Ғашықтың тілі», «Махаббат әні» атты повестері мен Мұхтар Әуезов, Жүсіпбек Елебеков, Шәкен Айманов, Ғарифолла Құрманғалиев, Манарбек Ержанов, Ғабит Мүсрепов, Ғабиден Мұстафин, Қалибек Қуанышбаев сияқты өнер адамдары жайлы әңгімелер жинақтары, «Толғау», «Шыңғыстауға Арнау», «Бабалар, Ағалар-ай», «Өлсем орным кара жер сыз болмай ма» сияқты әндері мен толғаулары бар. Жәнібек сазгер де еді. Өзі

*Алаштан ән оздырған
Әз-Жәнібек*

де бірнеше әндр шығарды. Олар: «Толғау», «Шыңғыстауға арнау», «Бабалар», «Ағалар-ай», Абай атасының өлеңіне шығарған «Өлсем орным кара жер сыз болмай-ма» т.б. әндері ұлттық өнерге қосылған өлмес мұра. Сөйтіп, ол ұлтымыздың музыка өнері мен музыкалық фольклорын зерттеу бағытындағы ғылымның дамуына, оның теориялық жағынан кемелденуіне айтарлықтай үлес қосты. Үкіметіміз Жәнібектің өнердегі өр жолын бағалап 1984 Қазақстан Ленин комсомолы сыйлығын, 1989 Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген әртісі атағын берді. 1985 жылы Москвада өткен дүниежүзілік жастар мен студенттердің 12 фестивалінің, университеттердің халықаралық ассоциациясының дипломанты болды. Концерттік сапармен еліміздің түкпір-түкпірінде, Швеция, Швейцария, Түркия, Чехословакия,

Монғолия, Қытай сияқты шет елдерде өнер көрсетті. Нағыз сегіз қырлы, бір сырлы жан. Жүрегі даладай дархан, кең, өмірге үлкен жүреппен келіп өмірден үлкен жүреппен өткен, халық деп күнтіренген аз адамның бірі болатын. Кара судан қаймақ, кара тастан май айыратын асқан шешен еді. Халық әндерін, халық композиторларының әндерін шексіз сүйетін. Халықтың шешендік сөздерін, ауыз әдебиетін жетік білетін. Өзі ұнатқан әнші-күйшілерді, өнер адамдарын жанына ертіп, қолынан келген көмегін, ақылын аямайтын. Жәнібек: «Әнші ең алдымен арлы болуы керек, ол өнерге деген тазалық, биіктік. Ол тек сахнада ғана емес өмірде де серігің болуы керек» дейтін шәкірттеріне. Жәнібек «Ғашықтың тілі» деген кітабында былай жазады: «Тіршілік сапары қашан, қай жерде үзілетінін адам баласы білген емес. Өмірдің қызығына тояттамай өксі -өксі өшеді. Ертенгі күнге тек атың ғана ауысады. Қанша жасадың, не тындырдың. Бір ұрпақтан соң бір ұрпақ келеді. Мейірімсіз уақыт бейнеңді жуып, ізіңді өшіреді. Ең соңғы белгі – суық жетім мола. Денең топыраққа айналып жерге сіңбек. О, құдіретті Жер Ана, мен өзімнің кім екенімді, бүгін мәңгі омырауыңа бас қойғанда ғана білдім. Туған жер Анам, сен қимай дірілдейсің. Қалың еліміңнің қабырғасы қайысып, толғанып тұр. Сәл мызғып-ап арала-

рына қайта барайын. Күннің сәулесі, жұлдыздың жарығына айналып, самал желің болып, орталарыңда жүрейін» деп жазыпты. Халқына бергенінен берері көп, нағыз творчестволық өрлеу шағында, 43 жасында ән аспанында шарықтаған шабытты дауыс жол үстінде кенеттен үзілді. Қазақ халқы күміс көмей, жез таңдай әншісінен, өзіндік өрнегі бар каламгер жазушысынан, құрмет тұтып әлпештеп жүрген аяулы азаматынан 1992 жылдың 22 маусымында қапыда айырылып қалды. Соңында өлшеусіз ән мұрасы қалды.

Иә, Әлді деуге бола ма айтындаршы, Өлмейтұғын артында сөз қалдырған, демекші, артында мол өнегелі ізі қалған, айта жүрер ғибратты ісі қалған дара тұлға Жәнібектің өмірдегі де, өнердегі де орны ойсырап-ақ тұр.

Наурыз айының 29-ы күні жазушы, ерекше орындаушылығымен халықты тамсандырған өнер иесі, Қазақ КСР-інің еңбек сіңірген әртісі Жәнібек Кәрменовтың 75 жылдығына арналған облыстық іс-шара өтті.

Семей қаласынан бастау алған шара өнер сандығының туған жері Жидебай мен Қарауылда жалғасын тапты. Арнайы шақырылған қонақтарды жер кіндігі Жидебайда ел ағалары және «Қаламқас» халық ән-би ансамблі әншілері зор құрметпен әннен шашу шаша қарсы алды. Жидебайда Абай, Шәкәрім бәбалардың рухына тағзым етіліп, құран бағышталды. Абай еліндегі шараның құрметті қонақтары ретінде Алматы қаласынан Жәнібек Кәрменовтың жары Тұрар Бәйгелқызы мен ұлы Шаһ-Керім Жәнібекұлы келді. Сыйлы қонақтардың қатарында Жәнібек Кәрменовтің қарындасы - Кенжегүл Кәрменова, әнші, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Абай ауданының Құрметті азаматы Баян Сағынбаева мен Бақыт Үдербасова, Ж.Кәрменовтің шәкірті Амангелді Жікенов, досы Махмұт Санбаев және Семей қаласындағы өлкетану мұражайының директоры, ақын Қайрат Сабырбай болды. Сонымен қатар Жәнібек Кәрменовтің апайлары Әсәуира, Рымғайша да осы шараның құрметті қонақтары ретінде қатысты.

Бұдан соң аудан әкімі Мейіржан Серікбосынұлы бастаған жиылған қауым мен қонақтар Қарауыл ауылында Ж.Кәрменов атындағы ескерткіш алдына гүл шоқтарын қойып, тағзым етті. Абайлық жас ақындар Нұржан Байтөс, Қуаныш Еркінұлы және Қаракат Шалқарқызы Жәнібек ағасына деген шынайы сезімдерін поэзия тілімен шебер суреттеп, жырдан маржан төгілті. Сондай-ақ шараға қатысушылар 1996 жылы әнші, сазгер құрметіне берілген аудандық «Ж.Кәрменов атындағы саз мектебінде» дәстүрлі ән сыныбының жұмысымен танысты. Домбыра сыныбының оқушыларымен кездесіп, өнерлеріне тәнті болды. Талантты тұлғаның ұрпағы, ұлы Шаһ-Керім әкесінің атындағы домбыра сыныбының естелік дәптеріне өзінің ізгі лебізін жазып, қолтаңбасын қалдырды. Бір сәт қонақтар облыстық тарихи-өлкетану музейінің Абай ауданының филиалы ұйымдастырған көрмені тамашалап, музей меңгерушісі Қайыржан Күзембаевтың мазмұнды естелік әңгімесіне құлақ түрді. Музей үйінде Жәнібек Кәрменовтің орындауындағы «Ағалар-ай» әні дәстүрлі әнші Қонысбек Байдашевтің орындауында әуеледі.

Аудандық мәдениет үйінде Жәнібек Кәрменовтың 75 жылдық мерейтойы құрметіне «Ән еркесі- Жәнібек» атты мерекелік кеш өтіп, жиылған көпшілік тамаша кешті қуанышпен қуаттап, Жәнібектің жаңағын тік тұра дуылдата қол соғып шын ниеттерімен шапағаттарымен қошеметтеп қарсы алды. Ән кеші бейнебаянмен Жәнібек ағамыздың асқақтата салған әнінің әуезді үнімен ашылып, бүкіл кеш бойы лед экраннан өмірі

мен өнер жолындағы жетістіктері, ән ғұмыры суреттерімен қоса беріліп, көрсетіліп отырылды. Ән кешінде аудан әкімі Мейірман Серікбосынұлы құттықтау сөз сөйлеп, Алаштан ән озырған жерлесіміз Жәнібек Кәрменовке паш етілген осынау құрмет пен тағзымның бір парасы ғана екенін, алдағы уақытта үлкен мәдени шара ұйымдастырылатын айта келе, аудан орталығынан Жәнібек ағамызға бір көше берілсе, сол тамаша күнге жетейік деген ақжарма тілегін арнады. Аудан басшысы Жәнібек Кәрменовтің аяулы жары Тұрар Бәйгелқызына, ұлы Шаһкерім Жәнібекұлына, қарындасы Кенжегүл Кәрменоваға ел атынан сый-құрмет көрсетті. Өз кезектерінде Тұрар (Тоты) апайымыз бен Шаһкерім де елге деген сағыныштарын, жұртшылықтың Жәнібекке деген ыстық сезімдерінің маздап тұрғанын өз көздерімен көріп көңілдері толқығанын айта келе, аудан әкімдігіне, халыққа алғыстарын жеткізді. Саржалдық кәсіпкер жерлесіміз, қашанда ұлылар еліндегі өтетін дүбірлі шараларға де-меушілік жасап, атсалысып жүретін елжанды азамат Тайтөлеуов Қайрат ағамыз Жәнібектей асылдың тұяғы Шаһкерімге құрметтеп ат мінгізді.

Мерекелік кеште «Әміре Қашаубаев атындағы мемлекеттік филармониясы» мен «Қаламқас» халық ән-би ансамблінің Космонавт Төлеуханов, Қонысбек Байдашев сынды майталман әншілері өнерлерімен Қарауыл халқына көтеріңкі көңіл күй сыйлады. Әншілер тыңдармандарын тамсантаып, күйшілер тандай қактырды. Өсіресе, облыстық Ә.Қашаубаев атындағы филармония оркестрінің сүйемелдеуімен осынау шараға арнайы келген жерлесіміз, күміс көмей, жезандай әнші Баян Сағынбаеваның шырқата салған әні жүрекке жылы тиіп жатты. Туған елі Ақба-

янның дауысын сағынып-ақ қалыпты.

Осылайша, Жәнібектей асылын еске алып, әсем ән мен тәтті күймен жүректері тебіреніс пен толқынысқа толған әнсүйер қауым облыстық іс-шарадан мол ғибрат алып тарады.

Алаштан ән озырған Жәнібек Кәрменов артына қалған мол мұрасымен халқымен бірге мың жасай бермек!

Анар СӘРСЕНБИНА,
«Абай елі» газетінің жасауатты хатшысы, журналист

ҚАРАУЫЛДЫҢ ҚҰЛАГЕР ЖӘНІБЕГІ

Шыңғыстау ән мен күйге бай өлкеміз,
Біздегі ән - дария, өлең - теңіз.
Қонақ келсе Абай боп күтіп алып,
Жәнібектің әнімен жөнелтеміз.

Біздің елдің дұғасы - кара өлеңі,
Жараланған жүректің болар емі.
Төрт мезгіл төрге келген қонағымды,
Жәнібектің қарсы алар ән әлемі.

Ән айтса, тау да кейіп, тас та жылар,
Тегінде ұлылықтың бастауы бар.
Дауысын іздесеніз, атамыздың,
Желінен Қарауылдың рас табылар.

Мына жел - Жәнібектің өз дауысы,
Әуелер биіктерге созған күші.
Жилейді жел соқса неге екенін,
Ән сағынған жүректің қозғалысы.

Сыр бар деп үңілесің мұнда қандай,
Дауысын Жәнібектің тыңдағандай.
Жел соқпаса біздің ел жетімсіреп,
Өнерінен ұлының құр қалардай.

Жәнібек енді екі туылмайды,
Уақыт көші кері бұрылмайды,
Біздің ел ұл көрінсе мандайы ашық,
Жәнібектей болсын деп ырымдайды!

Өзгермес сөз киесі, ән реңі,
Атамды алты Алаштың таныр елі.
Қазақтың даласына ән озырған,
Қарауылдың құлагер Жәнібегі!

Қуаныш ЕРКІНҰЛЫ
Ақын, Абай ММГИ қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

ӘНДІ СҮЙСЕҢ, ЖӘНІБЕКШЕ СҮЙ ЕЛІМ!

Жиып-теріп жинамаған беделді,
Әнге салып әсерлі еткен өлеңді.
Құдай өзі Жәнібектей ұлына,
Үйіп-төгіп бере салған өнерді.

Қайта оятқан ұйқыдағы жүректі,
Дауысына тау да, тас та дір етті.
Ән әлемін жаулап алған талантты,
Шыңғыстаудың өз қазағы түлетті.

Тірілтіп ап Ақтамберді жырларын,
Осылайша шешті көңіл жұмбағын.
Шыңғыстауға барша қазақ тамсанды,
Шоқ жұлдыздай жарқ еткенде бір дарын.

Мұңын білген, сырын білген киенің,
Елі үшін әнге берген жүрегін.
Домбырасы серігіне айналған,
Әнді сүйсең, Жәнібекше сүй елім!

Қарақат ШАЛҚАРҚЫЗЫ,
Қарауыл гимназиясының оқушысы

ЖҮНІСЖАНОВ ЖАҒЫПАР БӘЙГЕЛҰЛЫНЫҢ ТУҒАНЫНА-100 ЖЫЛ

ЖАҒЫПАР ЖҮНІСЖАНҰЛЫ Абай ауданының «Құрметті азаматы», Ұлы Отан соғысының ардагері, Қазақстан Журналистер одағының мүшесі, республикалық дәрежедегі дербес зейнеткер.

1924 жылы Абай ауданының Саржал ауылында туды. Білімі-жоғары, 1967 жылы Семейдің Зооветинститутын сырттай оқып бітірді.

1941 жылдан 1950 жылға дейін армия қатарында болды. 1941-1942 жылдың қысында Мәскеу түбіндегі шайқасқа қатысты. 1942-1945 жылдарда Мемлекеттік Қорғаныс комитетіне қарасты Ішкі Істер Министрлігінің 2-атқыштар дивизиясының құрамында Мәскеудегі ерекше мақсаттағы коменданттық қызмет атқарды. 1945-1950 жылдарда Ресей-Финляндия шекарасында шекарашы болды.

1950 жылдан 1991 жылға дейін 40 жылдан аса партия – Совет аппаратында жауапты жұмыстар атқарды. Атап айтқанда: аудандық партия комитетінің ұйымдастыру бөлімінің меңгерушісі, аудандық халықтық бақылау комитетінің төрағасы, аудандық кеңес атқару комитеті төрағасының орынбасары, аудандық «Совхоз туы» газетінің редакторы болды.

Қазақстан журналистер одағының мүшесімін, Республикалық «Социалистік Қазақстан» және облыстық «Екпінді» газеттерінің штаттан тыс тілшілері болды.

2000-жылдың басында «Отыз әулет, мың ұрпақ», және «Бата бере білесіз бе?» деген кітаптары баспадан жарық көрді.

Отан соғысының бірінші дәрежелі ордені, «Германияны жеңгені үшін» медалі; «Мәскеуді қорғағаны үшін» медалы; «Г.К. Жуков» медалі; «Озат шекарашы» медалі; «ҰОС-на 20, 30, 40, 50, 60, 65 жыл» медалдарымен, Совет армиясы мен флотына 30 жыл; СССР Қарулы Күштеріне 60 жыл; СССР Қарулы Күштеріне 70 жыл, «В.И. Лениннің 100 жылдық» медалі; «Тың жерді игергені үшін» медалі; «Еңбектегі ерлігі үшін» медалі; «Еңбектегі үздік көрсеткіші үшін» медалі; «Еңбек ардагері» медалі; «Астанаға 10 жыл» медалі; «Қазақстанның Тәуелсіздігіне 20 жыл» медалі; Бронзовый медальдарымен марапатталған.

Бұдан тыс Жағыпар ағамызға халық берген «Батағой карт» атағы бар. Халықты егемендік алғаннан бері жиырма жыл бойы бірлікке, ынтымаққа, имандылыққа шақырып бата берген. «Батағой» атағы облысқа жайылған. 1998 жылы қараша айында қасиетті Шыңғыстау жерінде жер кіндігі Жидебайдағы 1999 жылғы президент сайлауы алдында Нұрсұлтан Назарбаевқа да бата берген. Ол бата сол жылы «Қазақ әдебиеті» газетінің № 47 (2573) санында жарияланды.

2011 жылы Қазақстанның Тәуелсіздігіне 20 жыл толуы қарсаңында республиканың көп ұлтты халқының бірлігін нығайтуға бағытталған «Германияны жерсінбей қайтқан Элеонора мен Иоганс» атты мақаласы облыстық «Семей таңы», «Дидар», «Ертіс өңірі» және аудандық «Абай елі» газеттерінде жарық көрді.

2015 жылы Ұлы Жеңістің 70 жылдығына орай «Елі ерлерін қымтспайды» атты естелік кітаптың авторы.

Бұдан басқа да халықты бірлікке, ынтымаққа, адамгершілікке шақырған мақалалары жарық көрді.

«Батағой» карт 94 ке келген шағында өмірден өтті.

жүріңдер, еңбеккер болыңдар, тәртіпке бағыныңдар, ешкімнің ала жібін аттамаңдар, ғайбат сөйлемендер, өтірік айтпаңдар, жағымпаз болмаңдар, адамға қиянат жасамаңдар, ата-ананы, үлкенді сыйлаңдар»-деген сияқты ізгілікті ақыл, ой-пікірлерін аямайтын.

Жоқшылық кезеңдерде ол кісінің жақсылығын көп көргенін туған қарындасы-менің анам Рымжан үнемі айтып отыратын. «Мені бір рет өлімнен алып қалды. Шаған өзенінде суға түсіп жүр едік. Қол-аяғым тартылып тереңге батып кеттім. Сол кезде балалардың айғайын естіп жүгіріп келген ағайым мені құтқарып қалды»-деп еске алатын.

Нағашы ағамыз Жүнісжан атакты жылқышы атаныпты. Колхоздың малын бағып, үкіметтің марапаттарына ие болған ақжүрек, адал адам екен. Шешелері Мұғила ертерек қайтыс болыпты. Жағыпар аға да жастайынан буыны бекіп, бұғанасы қатпай, тырнағының көбесі сөгіліп, ерте еңбекке араласады. Сол заматта зұлмат жылдар басталып, сұрапыл соғыс өрті тұтанады. Ер етігімен қан кешер, ат ауыздығымен су ішер аласапыран басталады. Жастайынан дос болып, тай-құлындай тебісіп бірге өскен Қариполла Төлеубаев екеуі майданға аттанады. Сол шақта Қариполланың шешесі: «Жалғызымды саған тапсырдым, Жағыпар»,-деген екен. Жағыпар аға Кеңес Одағының астанасы –Мәскеу қаласын жаудан қорғап, ішкі әскерлер қатарында қызмет атқарады. Сонымен қатар, соғыстан қашқан дивертирлерді ұстауда да ер жүректігін танытады. 1945 жылы Сталин, Рузвельт, Черчилль қатысқан Ялта конференциясының қауіпсіздігін қамтамасыз ету операциясына қатысқан. Сол сияқты Кавказдағы немістер мен шешен, ингуштарды депортациялау (ішке қарай көшіру) науқанын жүргізгендердің қатарында болған.

Бұл жөнінде солдаттарға жария етуге тыйым салынғандықтан бертінге дейін құпия сақтап келген. Әрине, талай қауіп пен қатер, өмір мен өлімнің бетпе-бет келген алмағайып сәттеріне де жиі кезігіпті. Соның бірі төмендегідей: Бірде қасындағы әріптесі екеуіне соғыстан қашып, бір үйде жасырынып жүрген солдатты ұстау жүктеледі. Қаруларын кезей ұстаған екі сарбаз ойда жоқта кіріп келгенде қашқын абырап, сасқалақтап қалады. «Мен бәрібір берілмеймін. Аман-сау тұрғандарыңда кетіндер, мына гранатаны жарсам бәріміз де өлеміз»-деп қорқытады қашқын. Бірден атып тастауға болмайды, ол үшін бөлімше командирінің рұқсаты керек. Қасындағы сержант «Сен мынаны тырп еткізбе, мен қазір келемін»-деп шығып кетті. Менің екі көзім қашқында, сұқсаусағым мылтықтың шүріппесінде. Бойымды қорқыныш сезімі билеп алған. Ішімнен Аллама сыйынып отырмын. Саусақтарымда сәл діріл бар. Бірақ, білдірмеуге тырысамын. Бір-бірімізден көз алмай жыланша арбасып тұрмыз. Көп күттірген жоқ, біраздан соң сержант та жетті. «Беріл, бәрібір құтылмайсың!»-деп бұйырды ол келген бетте. Қашқын гранатаны алуға оқтала берген еді. Сержант оны қақ мандайдан атып салды. Сөйтсем, ол қашқынның көзін жою жөнінде командирімізден бұйрық алып келіпті. Көгер жарығым көзден ғайып бола жаздағанымен жазымыз қой, бір қатерден осылайша аман қалып едім,-деп еске алатын нағашымыз.

Жыл сайын 7 ноябрьде қызыл алаңда болатын әкери шеру кезінде трубинада тұрған Сталин бастаған Саяси Бюро мүшелерін көретінбіз,-деп әңгімесін жалғайтын.

Төрт жылға созылған соғыс аяқталған соң оны әскери, саяси дайындықтың үздігі және тәжірбиелі жас жауынгер ретінде совет-финляндия шекарасына жібереді. 1949 жылы шекара бұзған шпионды ұстағаны үшін «Үздік шекарашы» төсбелгісімен марапатталады. Бас-аяғы 8 жыл әскер қатарында болған ол 1950 жылы елге оралады. Бір ауыз орысша білмейтін ауыл баласы қаншама сын-қатерлерден аман сау өтіп, орысша сауатты, көрген-түйгені мол, білімді, шындалған азамат болып келеді. «Соғыста жүргенде ел шетіне жетіп өлсек арманымыз болмас еді деп ойлаушы едік»-деп отыратын ағамыз.

Сол сұрапыл соғыстағы жанқиярлық ерліктері мен еңбек-

ҰМЫТЫЛМАС ТҰЛҒА

ӨМІРІ ӨНЕГЕГЕ ТОЛЫ ЖАН

Ер жігіттің үш жұрты болады дейді. Соның бірі-нағашылар. Ол туралы: «Нағашы жұртың сыншыл болады. Жақсына сүйінеді, жаманыңа күйінеді»-деген тәмсіл бар. Қайран бабаларымыздан қалған өміршен өсиеттер ғасырлар бедерінде шындалып жеткен асыл сөздер ғой. Ұғар құлақ болса, ұлағаты көп, ұрпаққа берер тәрбиесі мол екеніне дау жоқ.

Менің нағашыларымның үлкені-Жағыпар Жүнісжанұлы биыл 100 жасқа толады. Бұл есімді аудан көлемінде білмейтін адам кемде-кем. Тіпті облыс, республикаға да танымал тұлға болғанына жұрт куә.

Мен ерекше бағалайтын осы адам жалғыз ұлы Малғаждар екеумізді бірдей көрді. Ақыл айтса да, жол көрсетсе де, қамқорлық жасаса да шын жүрегімен мейірімін төге ниет етуші еді. «Дұрыс

тері үшін І дәрежелі «Отан соғысы» ордені бастаған Т.К.Жуков», «Москваны қорғағаны үшін», «Германияны жеңгені үшін», «Озат шекарашы» марапаттарын соғыс кезінде алса, 17 медальды бейбіт заманда иеленді.

Соғыс кезінде бөлімшеде комсомол ұйымының хатшысы болып істеген, орыс тіліне жетік жігерлі жасты елге келген соң билік органдары түрлі жұмыстарға шақырады. Әуелі аудандық мәдениет бөлімінде инспектор, аудандық партия комитетінде нұсқаушы, бөлім меңгерушісі, кейіннен аудандық халықтық бақылау комитетінің төрағасы, аудандық «Совхоз туы» газетінің редакторы, аудандық кеңес атқару комитетінің төрағасының орынбасары болып абыройлы қызмет атқарып зейнетке шығады.

Жағыпар аға осы лауазымды, жауапты қызметтер атқарған кездерінде де талай қиындықтарды бастан өткізгенін әңгімелеуші еді.

Өткен ғасырдың 50-ші жылдары ел қалжыраған, экономика кері кеткен, әлеуметтік-тұрмыстық жағдай сын көтермейтін дәрежеде болды. Соғыстың салған жарасы жазылмаған уақыт. Халық әуіріммен әзер күнін көріп отырған шақ. Аудандық партия комитетінің отырған үйінің өзі қыста жылынбайтын. Қаламсапты малатын сиясауыт өзі қатып қалаған. Сол суық денсаулыққа да әсер етпей қоймайтын. Ағамыз осы тұста көкірек ауруына ұшыраған екен. Бірақ, өзінің табандылығы мен ұқыптылығының және жүйелі емделуінің, сенімнің арқасында, ота жасатпай-ақ бұл аурудан құлан таза айғып шыққан.

Ол қай жұмысты болмасын үлкен жауапкершілікпен, тиянақты атқарып, басшылардың талабынан шығып отырған. Соның арқасында үнемі өсу, жоғарылау сатысында болған.

Осы ойымыздың тұздығы болсын, Жағыпар ағаның баласы Малғаждарды бір сәтке тыңдап көрейікші: 1967 жылдың күз айында аудандық партия комитетінің 1 хатшысы Кәрім Нұрбаев әкемді шақырып алып:

-Жақа, Сізді ауданымыздың айнасы «Совхоз туы» газетіне редактор етіп бекітейік деп отырмыз. Аудандық газеттің жағдайы мүшкіл, алдында істеген редактор ішіп жеп кетті. Екіншісі үш-ақ күн істеп бас тартты. Осы қиын түйінді шешу Сіздің ғана қолыңыздан келеді деп сеніп отырмын,-дейді.

Кәрім Нұрбайұлы, өзінің білесіз, менің негізгі 7-ақ класс білімім бар, ал орта мектепті кейіннен «Экстренно» бітірдім, сырттай оқып жүрген оқуым да зоотехниктік, журналист емеспін,-деп қарсылық білдіреді. Бірақ, К.Нұрбаев көнбейді, «партиялық тапсырма талқылауға жатпайды», деп кесіп айтады.

Әкем тағайындала сала редакцияға келеді. Расында баспахана тозығы жеткен ескі үйде орналасқан екен. Электр жүйелерінің көптеген жерлері жалаңашталып қалған, тұйықталудан жарқ-жүрқ етеді.

Ал, редакция қызметкерлері екі қабатты үйдің үстіндегі қабатында, аядай бөлмеде отыр. Ал, астында СМУ деген құрылыс мекемесі мен азық-түлік дүкені орналасқан. Редакцияның пеші жанбай, бысиды. Үй азынап тұр. Күз айы болса да қызметкерлер қыс киімімен отыр. Арасында «ақаннан» тастап алған кейбірі «тағы да редактор келді ме?»-деп одыра қарайды.

Шегінуге жол жоқ, ақсаған жұмысты қайтсем де қалпына келтірем деп бел буады ол.

Осы кезде аудандық партия комитетінің І хатшысы К.Нұрбаев ауырып Семейге кетеді де, орнына ІІ хатшы М.Омаров қалады. Жақаң барлық жағдайды айтып М.Омаровқа шағымданады. Ол аудандық кеңес атқару комитетінің төрағасы А.Тайғұловқа жібереді. Ол кісі «бюджетте қаражат жоқ, кейін көрміз»,- деп сырғытады.

Ауданның екі бірдей басшысы шешпеген соң, Жағыпар Байгеліұлы ашуга басып, облыстың партия комитетіне төмендегідей мәтінде жеделхат жолдайды.

«Облыстық партия комитетіне! Аудандық «Совхоз туы» газетін шығаруға мүмкіндік жоқ. Жабылудың алдында тұр. Сіздердің араласуларыңызды сұраймын. Редактор Жүнісжанов».

Жеделхатты қолына алған облыстық партия комитетінің ІІ хатшысы Е.Қашағанов дереу М.Омаровқа телефон соғады:

-Әй, Моряк, сендерде Жүнісжанов деген редактор бар ма?

-Бар

-Ақыл, есі дұрыс па?

-Дұрыс

-Ендіше, тыңда, деп жеделхатты оқиды.

-Жергілікті бюджетте ақша жоқ қой,-деп ақтала бастайды М.Омаров.

-Сендердің сылтауларың көбейіп кетті, мен өзім қолға аламын,-деп

трубканы тастай салады.

Ертеңіне «Семей таңы» газеті -1500 сом, «Иртыш»-1500 сом, жиыны-3000 сом редакцияның есеп шотына түседі. Бұл сол кезде қоммақты қаражат еді. Ал, редактордың қорқыпай, батыл түрде жеделхат жолдауы сол кездегі өлшеммен ерлікке пара-пар іс-әрекет болатын.

Аз уақыт ішінде бірінші қабат босатылып, бүкіл ғимарат толық жөндеуден өтеді. Жүргеннен тұрғаны көп, әбден тозығы жеткен «Газ-69» автокөлігінің орнына жаңасы алынады. Журналистердің тәртібі түзеліп, көңіл-күйлері қалыпқа келеді. Газет облыстың алдыңғы қатарлы ұнжариясына арналады.

Әкем өзімен қызметтес болған М.Тоқтаров, Б.Бұланбаев, М.Ибраев, Т.Шалғынбаев, М.Жанболатов, М.Құрманбеков, Ә.Мәкенов, К.Бәшсеев, А.Дүйсенбеков сияқты әріптестерін әркез ыстық ілтипатпен айтып отыратын.

Редактордың ықпалымен сол кезде мектеп қабырғасында жүрген Т.Жұртбаев, Т.Әбдікәкімов, Т.Жанғалиев, С.Махметов, Р.Көркембаев, Т.Аманғазиндердің алғашқы тырнақал өлеңдері мен мақаласы газетте жа-

риялана бастап еді».

Мәкеңнің айтқан осы әңгімесінен кез келген қиындықтан жол тауып, қиялай шығуға болатыны, тәуекел мен батылдық, ой мен мақсат түпкі нәтижеге бастайтыны анық көрініп тұрған жоқ па! Бұл да Жақаңнан алар тағылым деп ұққан жөн болар. Жағыпар Жүнісжанұлы аудандық Кеңес атқару комитеті төрағасының бірінші орынбасары болып қызмет атқарып жүргенде талай әлеуметтік құрылыстың салынуына басшылық жасады. Мысалы, аудандық аурухана, орта мектеп пен интернет, мәдениет үйі мен бала бақша,

тұрмыстық қызмет үйі мен университет «Қарақөз» рестораны мен «Айсұлу» магазині, көп қабатты үйлер, асфальт төсеу, асфальт заводы, су құбыры, барлық ауылдарды жана үлгідегі мектеп құрылыстарының басы-қасында болды.

Әрине, 1970 жылы Абай ауданын дамыту жөнінде Х.Матаев пен Ораз Құтжановтың мұрындық болуымен ЖҚП орталық комитетінің арнайы қаулысы алынуы негізгі қозғаушы күш болғанын ұмытпауымыз керек.

Сондай-ақ, 1977-78 жылғы қыстың қатты болып, малдың жұтқа ұшыраған кезінде ауданның екі бірдей бірінші басшылары сырқаттанып қалып, барлық ауырталықтың жүгін арқалауға тура келгенін,

қиындықты жеңіп, үлкен қайраткерлік танытқанын айтқан ләзім.

Жақаң өмір бойы таза жүруді, адал еңбек етуді ғана мақсат тұтқан адам. Байлыққа қызықпаған жан. Талай лауазымда қызметтер атқарғанда қолында тұрса да, қазынасын қаржысын қарнып қалуга ұмтылмаған. Сол қасиетін бізге үнемі үлгі етіп отырушы еді.

Нағашымыз зейнетке шықты. Бірақ, «Шаршадым, дем алып жатам» деген жоқ. Қолына қаламын алып, «жұмысқа» кірісті. «Отыз әулет, мың ұрпақ», «Ту тіккен Тобықтының қолбасшысы», «Бата бере білесіз бе?», «Көп ауырып, көп жасаудың құпиясы», «Батағой» атаның батасы» атты кітаптар шығарды. Бұлардың бәрі де тұнып тұрған тарих, тәрбие, өсиет, тілекке толы дүниелер. Кітапты қолға алып, парактап көрейікші.

«Отыз әулет, мың ұрпақ»-шежіре әңгімелер мен дерекнамалар негізінде дайындалып, Абай еліндегі отыздан астам әулеттің арғы-бергі тарихы қамтылған жинақ. Өңірдегі маңызды тарихи оқиғаларға қатысты әңгімелерге Абай, Шәкәрім, Көкбай, Әуезов, Әбенев т.б. айтулы тұлғалардың мұраларына қатысты өлке тарихын зерттеушілер, көпшілік қауым тың мағлұматтарға қаныға түседі. «жеті атасын білмеген-жетесіз, түп атасын білмеген-тексіз» деген мақалды қазакең тегін айтпаған. Кітап авторы: «Қымбатты туыстар! Мейлі сен карт бол, яки жас бол немесе әйел бол, кім болсаң да бұл кітапты әкеден қалған асыл мұра деп бағалап, үйіңнің төрінде сақта! Өзінді әркез жебеп, қауіп-қатерден қорғап, қолдап жүретін бойтұмардай қастерле! Өйткені, бұл кітаптың ішінде сенің марқұм болған ата-бабаларыңның және олардың ұрпақтарының аттары жазылған. Осы шежіреге қарап, кімнің кім екенін, қандай жақыншылығы бар екенін білесің. Және келер ұрпаққа айтып түсіндіресің!» деген өсиет сөзі көп дүниені баян етіп тұр.

«Ту тіккен Тобықтының қолбасшысы» кітабында қазақ пен қалмақтың жүз жылға созылған соғысы, халықтың көптеген батыр тұлғаларын жарыққа шығарғаны, ерлігімен көзге түскен батырларымызды бүкіл халық болып мадақтап, хан көтергені, ақындарымыз ерлік істерін дәріптеп, жырға қосқаны туралы айтылады. Сол бір қиын қыстау уақытта ел қорғаны болған батыр Тоқтамыстың

ерлігі хақында мол мағлұмат берілген. Бұрынғы «Қызылту» совхозының «Токтамыс» болып аталуы, батырдың басына кесене орнату, ас беру жұмыстарының қалай ұйымдастырылып, жүзеге асқаны туралы баяндалады. Кітап өскелең ұрпақты ерлікке, ел мен жерді сүйуге үндейді.

«Батагөй атаның баталары» кітабы еңкейген қариядан бастап, жаңа туған нәрестеге дейінгі, түрлі дәрежедегі мерейтойлар мен атаулы мәдени шараларда айтқан баталары адамды имандылыққа, адалдыққа, береке-бірлікке, ынтымаққа тәрбиелейді.

Ерге берген батамды кітап қылып, Ұрпағыма қалдырдым мұра қылып.

Бабалардан жалғасып келе жатқан,

Бұл бір ғажап, өлмейтін әдет-ғұрып,-деп жазғанындай бата беру-есте жоқ ескі заманнан бері халықпен бірге жасасып келе жатқан ата дәстүрі. «Жауынмен жер көгерер, батамен ел көгерер» дегендей баяғыда жауға аттанып бара жатқан ел қорғаны сарбаздарға, алыс сапарға шыққан жолаушыға, ат жалын тартып мінген жеткіншекке, дүниеге келген сәбиге, тұрмыс құрған жастарға, дастарханға бата беруді бабаларымыз қасиетті дәстүр санаған. Осы тақылеттес қазіргі заманда берілген баталар кітапта молынан топтастырылған.

«Көп ауырып, көп жасаудың құпиясы» кітабында адам баласы дүниеге келген күнінен бастап өзін-өзі тәрбиелеуі, денсаулығын күтуі, дұрыс тамақтану, қимыл, қозғалыс, көңіл-күйдің қалыптасуы, ауыра қалған жағдайда оны елемей жүре беруге болмайтыны, дәрігердің айтқанын бұлжытпай орындау, белгіленген дәрі-дәрмекті толық пайдалану, адамның ауруды жеңемін деген нық сенімі болуы туралы егжей-тегжейлі жазылған. Автордың өзі де ұзақ жылдар созылмалы аурумен күрескен адам. Сондықтан да оның қыр-сырын терең меңгеріп алған. «Менің көптеген аурулардан жазылуым емделудің және дәрігердің арқасы. Сонымен бірге өзімді қосудым керек. Егер мен өзім аурумен күреспесем, күш-жігерімді ауруды жеңуге жұмсамасам 90 жасқа келуім екі талай еді.

Демек, адамның аурудан сауығуы және ұзақ жасауы ең алдымен өз қолында»-деп тұжырымдаған ақсақал ата.

Жағыпар Бәйгелдіұлының бүкіл жүріп өткен жолы ұрпағы үшін тәрбие мен тағылымға толы болды. Тағдыр қосқан қосағы, аудандағы алғашқы адам дәрігері, талай адамның өміріне арашашы бо-

лып, дүниеге келген сәбилердің кіндік шешесі атанған Клавдия Николайқызы екеуі бүкіл аудан жұртына үлгілі жанұя ретінде танылды. Жалғыз ұлы Малғаждар (оның атын соғыста қаза болған әрі досы, әрі туысының құрметіне қойған) елге сыйлы азамат болып өсті.

Ұзақ жылдар мемлекеттік қызметте істеді. Нарықтық кезеңде саудамен, мал өсірумен айналысты. Ауданда өлке тану музейі ашылғанда соның меңгерушісі болып, идеологиялық жұмысты өте біліктілікпен жүргізді.

Жұбайы Гүлнар Бердірахманқызы жоғары санатты ұстаз атанып, Абай атындағы орта мектепте жемісті

еңбек етті. Ата-енені сыйлап, қабақтарына кірбің түсірмей бағып, қақты. Енесі біраз жылдар жүре аламы сырқаттанғанда жанынан табылып, имандылықтың, адамгершіліктің үлгісін көрсетті.

Жағыпар атаның немерелері Ғалима, Айгүл, Жандос өмірден өз орындарын тапқан жанұя иелері. Олардан тараған шөберелер заманына сай өсіп келеді. Алды аяқтанып, жанұя құрды.

Жақаң өзімен бірге туған Сақым, Рымжан, Әнуар, Нескен, Жақыпбектердің отбасына ғана емес, ағайынның бәріне қамқорлық жасап, туыстық қолын соза білген адам.

Жағыпар Байгелдіұлы «Абай ауданының Құрметті азаматы» атанды. Қазақстан Журналистер Одағының мүшесі болды. Республикалық дәрежедегі дербес зейнеткерлікке өтті. Халық оны «Батагөй қарт» деп құрметтеді. Егемендік жылдарында жұртты бірлікке, ынтымаққа, имандылыққа шақыратын бата-тілегі адамның санасына қона кетуші еді. Ол кісі туралы Абай ауданын абыроймен басқарған, елдің шын жанашыры атанған Хафиз Ыбырайұлы Матаев ақсақалдың мына бір пікірлерімен сөзімізді түйіндесек дейміз:

«Жақаң-жалғандығы жоқ, жасандылығы жоқ, періштедей таза адам. Ешкімге, ешқандай қиянаты жоқ, озбырлығы жоқ, әділ де парасатты адам. Абай айтқандай өзін-өзі тани білген. Ішкі жаны сұлу. Бойында арамдық, қулық, алдау деген болмайды. Абай армандаған арлы адам Жақандай-ақ болар. Ауданда арлы адам екеу болса, біреуі –Жақаң. Ал, жалғыз болса-нақ өзі. Бұл-ұлы қасиет!».

Төлеубек АМАНҒАЗЫҰЛЫ,
Қазақстан Республикасының Құрметті депутаты,
Әлеуметтік-еңбек саласының үздігі.

СУРЕТТЕР СЫР ШЕРТЕДІ

Өткен ғасырдың жетпісінші жылдардың басы. Абай ауданы Қарауыл ауылында түсірілген сурет. Аудандық «Білім» қоғамының жауапты хатшысы Тәжкен Жұмадилов, аудандық партия комитетінің екінші хатшысы Бәтәш Сыдықов, аудандық Кеңес атқару комитетінің төрағасының бірінші орынбасары Жағыпар Жүнісжанов.

Совет одағының батыры Г.Титов ұлылар елінде. 1968 жыл.

Суретте: бірінші қатарда, оңнан солға қарай: ұшқыш-ғарышкер, Кеңес Одағының Батыры (1961). авиац. ген.-майоры (1975) ГЕРМАН ТИТОВ, Социалистік Еңбек Ері ШАБДАН ӘЛМАҒАН-БЕТОВ, 2-дүниежүзілік соғысқа қатысушы, бөлімше командирі, аға сержант батыр атамyz Архат ауылының тумасы ЗӨКӘРИЯ БЕЛІБАЕВ, ауданның бірінші хатшысы КӨРІМ НҮРБАЕВ.

Екінші қатарда: совхоз директоры АРНА ЛДИБАЕВ, Социалистік Еңбек Ері БОЛАТ БАҒДАТОВ, Семей облысының атқару комитетінің председатели ЕКЕЙБАЙ ҚАШАҒАНОВ, ауылшаруашылық басқармасының басшысы ШАЙМАҒАНБЕТ МАҚАШЕВ, аудандық «Совхоз туы» газетінің редакторы ЖАҒЫПАР ЖҮНІСЖАНОВ.

Фотоға түсірген сол кездегі фотограф Төлеубай Сапаралин
Сурет Арна Лдибаевтың архивінен алынды

АБЫЗДЫ АҢСАУ

(Жүнісжанов Жағыпар Байгелдіұлының рухына)

Желкендей жел естіріп айдарымнан,
Өліп-өшіп, өбуші ең маңдайымнан.
Келмес сапар кетсең де абыз әке,
Бір жебеу келетіндей аруағыңнан.

Сол жебеу келеді әлі солықтатпай,
Ар-ақыл жолдарынан алыстатпай.
Түнеріп түсіме де көп енесің,
Қай кезде қалсам егер анық баспай.

Бізге арман өзін құсап қартаю да,
Жасымызға жетпей-ақ әл таюда.
Токсан жасап, омалып отырсаң да,
Көп еді жазарың да, айтарың да.

Бізге арман бата беру өзін құсап,
Батаменен етуші ең еліңді шат.
Бәйтеректер өзіндей қайда бүгін,
Бәйтеректер қазіргі темір бұтақ.

Темір бұтақ ағашқа бүр бітпейді,
Алланың нұры саулап, күн түспейді.
Өздеріңдей шежіре қарттар қайда,
Қазіргілер бір-бірін «білгіш» дейді.

«Білгіштердің» бүгінде бәрі көсем,
Тұттай болар «тұғырың көне» десең.
Содан шығар өзіңді сағынамын,
Сарыарқаның төріндей абыз әкем.

Сағынышқа айналса адам жаны,
Мүмкін емес өмірден жоғалмағы.
Алладан тілеп жүрмін «берсе екен» деп,
Сізге берген бақытты маған-дағы.

Төлеген ЖАНҒАЛИЕВ, абайлық ақын, «Құрмет» орденінің иегері, Халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының лауреаты, Қазақстан Жазушылар Одағы басқармасының мүшесі Абай ауданы, Қарауыл ауылы

СОҢҒЫ СӨЗ

ҰРПАҚҚА АМАНАТ!

Ғасырлар бойы ата-бабаларымыз армандаған Тәуелсіздік-1991 жылдың 16 желтоқсанында жүзеге асты. Бұл күн - өз тағдырымызға өзіміз қожалық жасап, өз болашағымызды өзіміз айқындауға қол жеткен-ұлы күн. Бұл күн-азаттық жолында ата-бабаларымыздың төккен қаны ақталған күн.

Тәуелсіздікті қорғауға дайын болу үшін Қазақстанның Отан қорғаушылары шетінен батыр болуы керек. Егер Қарулы күштердің солдаттары қорқақ болса, тәуелсіздіктен қайта айырылып қалу оп-оңай. Батыр да, батыл ер жүрек, осы заманғы қару-жарақтар мен соғыс техникаларын меңгерген жауынгерлері бар ел ғана өз тәуелсіздігін сақтай алады.

Сондықтан қорқақ болма, батыр бол, жауды аяма, батыл бол, қысыл-таяң кезіксе жаудың оқ боратып тұрған берік бекінісін кеудесінен жапқан Жанғазыша, жаныңды қый. «Отан үшін отқа түс» ел есінде қаласың.

Егер жаудың күші басым боп, қорғауға түссен Бауыржан-ша арпалысып, қамал бұз, көпке әйгілі адам боласың.

Біз өткен-кеткенді тарихтан оқып білеміз. Сол тарихқа жүгінсең-Қазақстанда ел қорғаны батырлардың көп шыққанын, ұлан-қайыр кеңістікке ие болғанның аңғарасын.

Ертедегі жазба әдебиет пен ауыз әдебиетінде «Қазақ батырлары», «Қырымның қырық батыры», «Ақтабан шұбырынды Алакөл сұлама», «Шанды жорық», «Қалмақ қырған», «Шаған соғысы», «Аңырақай шайқасы» деген тарихи атаулардың т.б жер аттары-

ның болуы-ел үшін, жер үшін қанды жорықтардың көп болғандығын дәлелдейді.

Әсіресе, Абылайханның тұсында Қаракерей Қабанбай, Қанжығалы Бөгенбай, Малайсары, Райымбек, Қарасай, Мамай, Тоқтамыс сияқты батырлардың даңқы бүкіл қазақ жеріне жайылды.

Сол қазақ-жоңғар соғысындағы батырлардың ерлігі-кешегі Отан соғысындағы майдангерлерге үшiгiт-өнеге болды. Бес жүзден аса Қазақстандық Совет Одағының Батыры атағын алды. Оның ішінде 4 адам біздің ауданнан осы атаққа ие болды.

Біздің жаңа, Тәуелсіз Қазақстанымыз жарық жұлдыздай жарқырап өркендеп келеді. Алда жаһандану заманына сай дамыған, өркендеген жаңа Қазақстанды көретін уақытта қашық емес. Ол үшін Тәуелсіз Қазақстанның әрбір азаматы, ең алдымен жастары аянбай еңбек етуі керек.

Қазақстан өркендеп, дамыған 30 елдің қатарына қосылса, оның дүние жүзіндегі абыройы мен айбары да арта береді, басқа елдерде онымен санасатын болады. Илләһи, Алла соған жеткізсін!

Жазыпар ЖҮНІСЖАНОВ,
Ұлы Отан соғысының және еңбек ардагері
«Елі ерлерін ұмытпайды» кітабынан

ЖЕҢІМПАЗ ҰРПАҚ

АЛТЫНБЕКТЕЙ АЛТЫН ҰЛ ЕЛДІҢ ДАҢҚЫН АСЫРДЫ

Ұлылар елінің ұрпағы, спортты жастайынан жанына серік еткен аудандық балалар мен жасөспірімдер спорт мектебінің түлегі Алтынбек ұлымыз тұңғыш рет еліміздің көкбайрағын желбіретіп, дзюдодан әлем чемпионы атанды. Түркістан облысында тұңғыш рет сурдо дзюдодан әлем чемпионаты өтті. Қазақстан сурдодзюдо федерациясы мен Қазақстан Сурдодзюдо комитетінің ұйымдастыруымен өткізіліп отырған байрақты бәсекеге әлемнің 25 елінен, 200 ден астам сурдо дзюдо шеберлері өзара күш сынасты. Міне, осы әлемдік деңгейдегі жарысқа қатысып, 60 кг салмақта белдескен Алтынбек алмас қылыштай жарқырап, алтыннан алқа тақты.

Бұл жарыстың Қазақстанда тұңғыш рет өткенін ескерсек, Алтынбек өз салмағында әлем чемпионы атанған тұңғыш қазақ баласы. Алтынбек 2001 жылы 1 қаңтарда Қарауылда дүниеге келген. Абай атындағы мектеп-лицейдің түлегі, спорт колледжін оқып бітірген. Алтынбек спортқа 2 сыныптан бастап

ден қойған. 2009 жылдан 2015 жылға дейін дзюдо, қазақ күресінің алғашқы бапкері Берікболұлы Дулаттың тәрбиесінде болып, 2015 жылдың наурыз айынан бастап Какенов Мақсат шәкіртінің жеңіске жетуіне бар күшін салып жаттықтырды, шыңдады, топшысын қатайтты.

Алтынбектің сонау бала кезінен бастап алған марапаттары бір төбе. Облыстық, аудандық, аймақтық жарыстарда, ҚР чемпионаттарда топ жарды. 2015 жылы оннан аса жарысқа қатысып, жүлделі орындардан көрінген. 2016 жылы қазақ күресінен Аяғөз қаласында өткен «Жас барыс» облыстық турнирде III орын иеленсе, бұл жылы бес жарыста бағын сынап үш рет I орын, екі рет III орынды жеңіп алған. 2017-2018 жылдары да жеңіс тұғырынан көрінген Алтынбек облыстық турнирде, ҚР чемпионатында өз салмағы бойынша II, III орындарды бағындырған. Бүгінде әбден шыңдалған, белдескенді белден алып ұратын Алтынбек Кәкітаев бағында. Әлемдік додаларда топ жаруға талпын-

нып жүр. Алдағы мақсаты Азия ойындары, Олимпиада ойындарының чемпионы болу.

ҰЛЫЛАР ЕЛІ ҰРПАҒЫН КҮРМЕТПЕН ҚАРСЫ АЛДЫ

Аудан әкімі М.Смағұлов пен аудан жастары Алтынбектей әлемдік додада топ жарған чемпион ұлын қасиетті Жидебай жерінде қошеметпен күтіп алып, Жидебайдан-Қарауылға, одан ауыл көшелерін біріңғай ақ түсті жеңіл көліктер кортежімен «Алтынбек әлем чемпионы» деп ұрандатып алып жүрді.

Талай жеңімпаз түлектерін қуанышпен құрметтеген аудандық «Шынғыстау» спорт кешені де мерекедегідей безендірілген. Алтынбекті аудандық, облыстық жарыс жеңімпаздары атанған жас балуан інілері мен ағайын-туыс, ата-анасы, Қарауыл халқы тік көтеріліп қарсы алды.

Салтанатты жиында сөз алған аудан әкімі Мейіржан Серікбосынұлы Алтынбектің бұл жеңісі аудан спорт тарихындағы елеулі оқиға деп ақ жарма ақ тілегін арнап, Алтынбек Серікұлына ел алғысын айтып, шапан жауып құрмет көрсетті. Сондай-ақ, аудан басшысы осындай талантты балуанды баптап, әлемдік деңгейге шығарған жаттықтырушы Мақсат Кәженов пен анасы Өміртаева Жаңыл Тілеутайқызына да ел атынан лайықты қошемет жасады. Бүгінгідей қуанышты күні Абайлық ақын Төлеген Жанғалиев ағынан ақтарылып, өлең-

нен жыр оқыса, аудан спортының ардагері Бейсен Төлеубаев өз шәкіртіне ел сенімін, ұжым үмітін ақтағаны үшін алғысын жаудырды. Аудан әкімі Мейіржан Серікбосынұлы әлем чемпионы Алтынбек пен бапкері Мақсат Маралбекұлына ел атынан ат мінгізді.

Аудандық балалар мен жасөспірімдер спорт мектебінің директоры Қуат Қалиев бастаған ұжымы өз шәкіртіне ақ дастархан жайып, ат мінгізіп, шапан жапты.

Той салтанаты, Алтынбекке деген ел құрметі, Мамай көшесінде арнайы тігілген ақ отауда, балуанның қара шаңырағында одан әрі жалғасты.

Талай жақсы істердің бастаушысы болып, жаңалықтың жаршысы болып жүрген Мамай көшесінің тұрғындары «Алтынбек чемпион» деп ту көтеріп, ұрандатып, өз ұлдарын ортаға алып, көше бойын ән-думанға бөледі.

Осы көшенің тұрғындары атынан өнер мен мәдениет майталманы Н.Бұланбаева арнау сөз айтып, ел үлкендері С.Әбеуов, М.Еділбаев, ағайынды Исахановтар қонақтарды барынша күтіп, сөз сөйлеп, қуанышқа қуаныш қосып той дастарханын көңілді өткізді.

Той иелері Кәкітаевтар әулеті атынан апайлары Рәжан, Маржан, Оразия сөз алып, ұлдарын құрметтеген аудан әкімі Мейіржан Серікбосынұлына рақмет айтып, Алтынбектің жаттықтырушысы Мақсат Маралбекұлына, даңқты балуан «Қазақстан барысы» Мұхит Тұрсынұлына, Алтынбекке ақ бата беріп, өлең арнаған ел ағасы Т.Жанғалиевке шапан жауып, сый атап құрмет көрсетті.

Сондай-ақ, бауыр тойы-ел тойы деп, туыстары атынан ат мінгізген, ақ жолтай азаматтар да аз болған жоқ. Бауырларының қуанышына қуанып, осы жанұяның қамқоры мен ұйытқысы болып жүрген Алпан мен Рәжанға да ел алғыстарын білдірді.

Бір кездерде осы шаңырақта дүниеге келген Алтынбекке алтындай жарқырап,

алда жүрсін деп ат қойған Кәкітай ақсақалдың қарындасы, Қарауыл халқы білетін Айнұрдың шешесі Бақытжамал апайдың айтқаны келді.

Осылайша ұлылар елі, қасиетті мекен-Қарауыл халқы өзінің Алтынбектей

балуан ұлын құрметпен қарсы алып, батырға лайық қошемет пен сый жасап, ел мерейін, халық қуанышын паш етті.

Алтынбектей Абай елін әлемге танытатын ұрпақтарымыз көп болсын!

Әсет МЫРЗАҚАСЫМ,
«Абай елі» газетінің редакторы,
Әдебиетші, драматург, өлкетанушы

**Әлем шыңы бағынды
Нәсіп етсін Құдайым
Олимпиадаға баруды.**

КӘКІТАЕВ АЛТЫНБЕК СЕРІКҰЛЫНА АРНАУ

Шаштары жалбыраған жас баланы,
«Ауылдың тентегі ғой» деп санадық.
Сол тентек соқталдай бір жігіт болып,
Еліне келді, міне, мақтан алып!

Хан Шыңғыс, қарт Қарауыл дүр сілкінді,
Ауылды кезіп жүрген күңкіл тынды.
Кешегі Кәкітайдың немересі,
Әлемді таң қалдырды сиқыр сынды.

Мұндайды күтпеп еді дос та, қас та,
Басын иді еріксіз бақталас та.
«Күш атасын танымас» деген сөз бар,
Күштілік қарамайды қас- қабаққа.

Күштілік бұл әулетке дарыған-ды,
Тектілікке тартудың бәрі заңды.
Орта жүздің дүлдүлі Кәтәй болса,
Кім білмес Бармақтайын балуанды.

Күш біткен «Жүзбенбеттің» руына,
Піл түссе де құтылмас құрығына.
Сүлейменов Орал да «зыр» жүгірген,
Екі кісі салып ап иығына.

Кәкітай Алтынбек те осы әулеттен,
Әкесі Серікті де осал деп пе ең?
«Шабақ» деп дос-жараны атағанмен,
Топ жарып жүретұғын Топанкөкпен.

Бәрін айт та, бірін айт Ұл жарады,
Атанып алты Алаштың мұзбалағы.
Байшікештер байқамай өтіп жүрген,
Кәкітай үйіне де күн қонады.

Ай сығалап, Алланың түсті нұры,
Көршілердің жүзі де күрт жылыды.
Әлемнің чемпионын тәрбиелеу
Жаңылдай анасының мықтылығы.

Осы күнді тосты ана жылап жүріп,
Тірнектеп, тын- тебен құрап жүріп.
Сол еңбек пен бейнеттің өтеуіндей,
Той құсап өтіп жатқан мынау қызық.

Той көбейсін тойымыз тарқамасын,
Сарықпай еліміздің салтанатын.
Олимпиада шыңына бара жатқан,
Алтынбекті қорғасын алты Алашым!

Төлеген ЖАНҒАЛИЕВ,
абайлық ақын,
«Құрмет» орденінің иегері,
Халықаралық «Алаш» әдеби
сыйлығының лауреаты,
Қазақстан Жазушылар Одағы
басқармасының мүшесі
Абай ауданы,
Қарауыл ауылы

1 МАУСЫМ-ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БАЛАЛАРДЫ ҚОРҒАУ КҮНІ

БАЛ КҮЛКІМ «БАЛДӘУРЕН» БӨБЕКЖАЙЫ-БІЗДЕ ҚОНАҚТА

**Бөбекжайдың меңгерушісі
Қарақабақова Мадина Доғалбекқызы**

Мемлекеттің басты құндылығы-халық. Халықтың ертеңі жас ұрпақ. Хәкім Абай айтқандай: «Адамның бір қызығы бала деген» кешегі мен бүгінгі көкірек көзімен сезініп, ертеңгі күннің көжігігіне ұмтылатын асыл ұрпақ тәрбиелеу бүгінгі күннің басты шарты болып табылmaq. Мемлекеттік «Балапан» бағдарламасының аясында Шығыс Қазақстан облысы, Абай ауданы, Қарауыл ауылында 2015 жылдың қазан айында «Балдәурен» бөбекжайы ашылған болатын. Онда 140 бала тәрбиеленуде. Жаңа үлгідегі бой көтерген балабақшада балалардың жақсы демалуына, сапалы білім мен тәрбие алуына барлық жағдай жасалынған. Алты топ бар: «Балбөбек», «Балапан», «Ақбота», «Ертістік», «Бәйтерек», «Теремок». Әр топтағы тәрбиешілер өз жұмыстарын мінсіз аткарып, жас бүлдіршіндерге білім мен тәрбие беруде.

Балабақша ұжымының басты мақсаты-балалардың жеке тұлға ретінде жан-жақты дамуын қамтамасыз ету, бала өмірі мен денсаулығын сақтау және нығайту, балабақшаның оқу-тәрбие іс-әрекеті үрдісінде балалардың адамгершілік патриоттық сезімдерін қалыптастыру арқылы ұлттық құндылықтарды бойына сіңіру. Осы жұмыстармен қатар, балалардың тілін дамыту және байыту, олардың шығармашылық қабілеттерін ояту және тіл дамыту оқу іс-әрекеттерімен байланыстыра сөйлеу мәнерлерін дамыту міндеттері де алға қойылған.

Балабақшаның материалдық-техникалық базасы да толығымен қамтылған. Тәрбиеленушілер толығымен оқу құралдарымен, сюжетті-рөлдік ойыншықтармен, спорттық тауарларымен толық жабдықталған. Ән-саз, спорт залы толықтай жабдықталып жұмыс жасауда. Қызметкерлердің де жұмыс

Бүлдіршіндерге қуаныш сыйлайтын балабақшаның бақшасы бар. Балабақша ауласындағы балаларға өте қызықты ойын кешендер орнатылған. Әр топтың өзінің ойын алаңдары бар. Оларға сурет салынып, ойын алаңдары мүсіндермен безендірілген. Балалар үшін өте тартымды ойын кешендері әр топ ауласының көркін ашып, бүлдіршіндерге қуаныш сыйлайды. Ауладағы көп жылдық гүлдерден құралған гүлзарлар бүлдіршіндерді әдемілік әлеміне шақырады. Осындай ортада тәрбиеленген сәбилер табиғатты аялайтын, қоршаған ортаға қамқор бола алатын ұрпақ болып өсетініне сеніміміз мол.

Балабақшада ән-саз, ағылшын тілі және дене шынықтыру сабақтарын арнайы пән жетекшілері өткізеді. Педагог-психолог қоршаған ортамен қарым-қатынасты қалыптастырады. Бұл салалар бойынша тәжірибелі, білікті мамандар жұмыс жасайды. Осы жұмыстардың арқасында балабақша ұжымы жоғары жетістіктерге жетуде. Ата-аналармен тығыз қарым-қатынасқа көңіл бөлінген. Себебі, ұжымның

жасауына барлық жағдайлар жасалынған. Балабақша бейнебақылау құралдарымен, компьютерлер, музыкалық құралдар, медициналық кабинет, егу бөлмесі, сондай-ақ ас бөлмесінен тамақты үстіңгі қабатқа жеткізетін лифт, музыкалық құралдармен жабдықталған.

Бүгінде қоғам алдында ұлттық сана-сезімі қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу міндеті тұр. Баланы үнемі әдептілікке баулу, оларды дұрыс жолға бағыттау, білімге деген құлшынысын арттыру-заман талабы. Білім мен тәрбиенің сара жолы мектепке дейінгі ұйымда қаланатыны белгілі. Ендеше, жас ұрпаққа саналы білім мен жан-жақты тәрбие беруде мектепке дейінгі ұйым педагогтарына жүктелер міндет зор. Балабақшада 19 педагог қызмет етеді. Атап айтсақ, бөбекжай меңгерушісі Қарақабақова Мадина Доғалбекқызы бастаған әдіскер тәрбиеші Смағұлова Гүлмира Қайымқызы, психолог тәрбиеші Думанбекова Айжан Дандыбекқызы, тәрбиешілер: Зейтова Ақмарал Бейбітқызы, Қойлыбаева Жұлдыз Рымбекқызы, Тайтулова Алмагул Қыдырғалиқызы, Омарова Сатанат Қайроллақызы, Ақасева Әлия Балтабекқызы, Жарығалова Алтын Төлепбекқызы, Ертісбаева Риза Мелекәзіқызы, Әкішбаева Шынар Тлектесқызы, Мадалимова Мадеш Мадалиқызы, Сағидоллина Айлана Сағидоллақызы, Қадымбаева Арайлым Рыспайқызы, Нұрланқызы Жанар, Дигимбаева Ғалия Асқарқызы, музыка жетекшісі Абылкасимов Нұрлан Тлеуғазыұлы, спорт жетекшілері Кенжеғожина Айсулу Айтұғанқызы мен Балағазин Айдәрбек Айбекұлы. Ұжымдағы әрбір педагог қызметкер әр баланың дара тұлға болып қалыптасуына баса назар аударады. Педагогикалық ұжымның атқарған жұмысы да, алған абырой атақтары да аз емес.

негізгі бағдары педагогикалық көмек көрсете отырып, бүлдіршіндерге жан-жақты тәрбие беру. Тәрбиешілер бала тәрбиесіне үлкен түсіністікпен, шыдамдылықпен қарай отырып, ата-аналармен тығыз байланыста болады. Қазіргі заман талабы бүгінгі ұрпақ тәрбиесіне жаңаша көзқараспен қарауды қажет етеді. Дұрыс тәрбие-балаға өмір бойы азық. Сол дұрыс тәрбиені ұйымдастыратын, жас ұрпаққа жан-жақты тәрбие беретін, басты тұлға-педагог. Балабақшада әр мереке сайын мерекелік іс-шаралар, ертеңгіліктер, ашық ұйымдастырылған оқу іс-әрекеттері, түрлі сайыстар және отбасылық спорттық сайыстар жыл бойы жүргізіліп келеді. Әр кәсіптің өз жемісі бар. Біздің жемісіміз-біз тәрбиелеп отырған бүлдіршіндер. Көптеген белестерді бағындарған «Балдәурен» бөбекжайының ұжымы қазіргі заманға сай қабілетті, шығармашыл, өз бетінше әрекет ететін бастамашыл, өз ойын іске асыра алатын жеке тұлғаны қалыптастыруды мақсат етіп отыр.

Баланың патшадай көңіліне адамгершілік қасиетін ұялату әрбір ата-ананың міндеті болса, тәрбиеші мен ұстаздардың парызы сол ақылға ақыл қосу. Бұл ретте «Балдәурен» бөбекжайы ұжымы да адамның бары да, байлығы саналатын балаларға ерекше ықыласпен қарайды. Бала-ел байлығы, қоғам бақыты. Сондықтан да, баланың мектепке дейінгі білім беру орындарында жақсы тәлім-тәрбие алғаны абзал. Балабақшаның ауласы сәбилердің сыңғырлаған күлкісі мен шаттығына толды болып, алдағы алар белестері биік, тамыры терең болсын!

«ҰЛЫЛАР ЕЛІНІҢ ҰРАҚТАРЫ»

АЙМАҚТЫҚ БАЙҚАУ

«КӘМЕН ОҚУЛАРЫ» ОНЫНШЫ МӘРТЕ ЖАҢҒЫРДЫ

Ұлағатты ұстаз, взвод командирі болған Ұлы Отан соғысының майдангері, бірнеше кітаптардың авторы болған ірі қаламгер, әдебиетші, ақын, «Абай ұрпақтары» қолжазба журналының редакторы, «Парасат» орденінің иегері, халық жазушысы болған Кәмен Оразалиннің дүниеге келгеніне биыл-104 жыл. Келесі жылы 105 жыл толмақ. Белгілі қоғам жазушысы Әзілхан Нұршайықов: «Абайды Мұхтар арқалап әлемге танытса, әлем білген Әуезовті арқалауға иығын Кәмен тосты. Алыпты алып арқалайды деген сөз осыдан шығады»-дейді. Ашығын айтқанда, ұлыларымыз салған сара жол бүгінге дейін бүлінбей, құламай келе жатыр. Абайды әлемге танытқан Мұхтар бабамыз болса, Мұхтарды зерттеген, шығармашылығына терең үңілген Кәмен Оразалин болды. Алыптар бір-бірін сол алып шыңға бірге шығарғаны осы істерден-ақ көрініп тұр.

Кәмен Оразалин жастайынан Абай өлеңдерін жаттап өсіп, үлгі алып, өсиетін жете түсініп, өзі де сол ақындық жолға бет бұра бастаған. Мектепте оқып жүрген шағында өлеңдері жергілікті баспасөз беттеріне жарияланып тұрған. 1938 жылы Семей облыстық «Екпінді» газетінде «Күзетте» атты алғашқы өлеңі жарияланады. Өлеңнен бөлек шағын әңгімелер жазып, оларды да оқырман қауымға жариялап отырады. Кәмен Оразалин тек қана әдебиетке еңбегі сіңген ақын-жазушы емес, әскер қатарында жүргенде Ұлы Отан соғысына аттанып, ерлікпен туған жерін қорғаған батыр. Ол жақтан II топтағы мүгедек болып елге оралған. Келген соң Семей педагогикалық институтына 1944 жылы түсіп, 1947 жылы филтлогия бөлімін бітіріп, 1948 жылы Абай орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі болады. Ол жазушылыққа бет бұрып, қаламынан қарымды шығармалар тудырады. «Жексен» повесі, «Көктем салқыны», «Ақ жазық» романдары қазақтың сол кездегі жай-күйін жеткізетін туындылары болды. Кәмен Оразалиннің негізгі басты еңбегі-Абайды әлемге әйгілеген Мұхтар Әуезовтің өзі туралы жазылған «Абайдан соң» атты эпикалық төрт томдық роман-тетралогиясы. Ұстаздық жолда барын салып еңбек еткен Кәмен Оразалин «Қазақстан мектептеріне еңбегі сіңген мұғалім» атты құрметті атақпен марапатталған.

Абай облысының білім басқармасы және Абай ауданының әкімдігінің қолдауымен «Ғасыр тұлғасы», Абайдан кейінгі ақындық мектепті жалғастырушы көрнекті халық жазушысы, абайта-

нушы- мұхтартанушы, майдангер, ұстаз қаламгердің құрметіне аудан төрінде Семей, Аягөз, Кереку қаласы мен Бесқарағай, Қалбатау, Абай аудандарын қамтыған аймақтық «Кәмен оқулары» болып өтті. Биыл 10-ыншы мәрте өткізіліп отырған байқауға жиыны 24 үміткер қатысып, өз бақтарын сынады. Ең алдымен аудан әкімі Мейіржан Серікбосынұлы, ел ағалары, байқауға қатысушылар орталық алаңдағы Абай және Мұхтар ескерткіштеріне гүл шоқтарын қойып, тағзым жасады.

Аудандық Мәдениет үйінде байқаудың ашылу салтанаты өтіп, аудан әкімі Мейіржан Серікбосынұлы құттықтау тілегін арнады.

- Бүгінгі өткізіліп отырған көрнекті халық жазушысы, Абайтанушы-Мұхтартанушы, майдангер, ұстаз Кәмен Оразалин атындағы көркемсөз шеберлерінің аймақтық «Кәмен оқулары» байқауы ұрпақ санасына жазушының шығармалары мен өмір жолын сіңдіруге арналған керемет байқау. Байқауға қатысу арқылы әр оқушы осындай кереметтей жазушымыздың, батырымыздың, ұстазымыздың болғанын мақтан тұттары анық.

Бүгінгі таңда Кәмен атамыздың өзі тұрған үйі мұражайға айналып, жазушының барлық жүріп өткен жолы сыйпатталады. Ұлы Елдар Оразалиннің еңбегінің арқасында әке аманатын, әке өсиетін өшірмей, ұрпақ игілігіне ұсынып отыр. Кәмен атамыздың ұрпақтары да бірі ақын, бірі әнші қызметкер. Барлығы дерлік текті атаның ұрпағы, қанында тектілік ойнаған, рухы мықты ұрпақ. Өткізіліп отырған байқаудың маңыздылығы өте зор. Байқауға қатысушы талапкерлерге сәттілік тілеймін. Кәмен атамыздың рухы қолдап, сүрінбей өтіп, жеңіс төрінен көрінулеріне тілекшімін. Абайтанушы-Мұхтартанушы, майдангер, ұстаз Кәмен Оразалин атындағы көркемсөз шеберлерінің аймақтық «Кәмен оқулары» байқауымен сіздерді құттықтаймын. Өзі өлсе де, өлмес мұра қалдырған Кәмен Оразалиннің есімі мәңгі ұмытылмасы анық»,-деді өз сөзінде.

Сонымен қатар «Абай облысының білім басқармасының» ММ дарындылық пен қосымша білім беруді дамытудың облыстық ғылыми Дарын орталығының директоры Оспанова Светлана Сағидоллаевна және «К.Оразалин атындағы музей-үйінің» меңгерушісі, ақын Елдар Кәменұлы құттықтау сөз сөйлеп, қатысушыларға сәттілік тіледі. Абай ауданының Құрметті азаматы, ел үлкені Манатай Балтақайұлы бата беріп, «Нұр Сана» салт-дәстүр орталығының әжелері шашу шашты.

Байқауға төрелік жасайтын әділ қазылар алқасы таныстырылды. Атап айтқанда, жазушының ұрпағы Оразалина Қымбат Кәменқызы, ақын Кәмен Оразалиннің дара шәкірті, Қазақстан Жазушылар Одағының мүшесі, «Алаш» сыйлығының иегері, «Абай ауданының Құрметті азаматы». «Парасат» орденінің иегері, жазушының шәкірті Төлеген Жанғалиев, Еңбектегі ерлігі үшін, Ерен еңбегі үшін медальдарының иегері, ҚР Білім беру ісінің құрметті қызметкері төсбелгісінің, Абай ауданына 90 жыл мерекелік медалінің иегері, Абай ауданы педагогтарының ардагерлер кеңесінің төрайымы Қасеева Гүлмира Шәйкенқызы, Абайтану, Кәментану бағдарламаларының авторы, ҚР Оқу үздігі, жазушының шәкірті Молдабаева Гүлназ Абылқасымқызы,

Шәкәрім атындағы орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, ҚР Білім беру ісінің Құрметті қызметкері белгісінің иегері Тізгінбай Райгүл Кенжеханқызы, «Абай ауданы білім бөлімі» әдістемелік кабинет меңгерушісі Әбеннова Дидар Бектұрқызы.

Байқау үш бөлім бойынша өткізілді. I бөлім – «Әдебиет-қоғамның айнасы», II бөлім – «Абай ауылына саяхат» деп аталатын үш бөлімді құрады. III бөлім – «Жазушы К.Оразалиннің шығармашылығы». Бірінші бөлімде байқауға қатысушылар

Кәмен Оразалиннің шығармаларынан үзінді оқыды. 3 минуттан аспауы тиіс бұл бөлімде қатысушылардың шығарма тектологиясын сақталынып оқылуына және орындау шеберлігіне мән берілді. Екінші бөлімде қатысушылар экранда көрсетілген тарихи жерлер туралы суреттерді жазушының кітап желісімен байланыстырып айту талап болды. Бұл бөлімді әр сайыскердің тіл көркемдігі назарға алынды. Үшінші бөлімде қатысушы жазушы К.Оразалиннің шығармашылық жолының ерекшеліктері туралы эссе шығарма жазды. Байқаудан соң барша қонақтар мен жас көркемсөз шеберлері Кәмен Оразалиннің тұрған үйі қазіргі музей үйіне барып, жазушының өмірбаянымен танысып, музей ішін аралады.

Бұдан соң өнерсүйер қауым Абай елінің жас өнерпаздарының концертін тамашалады. «Жүйріктен жүйрік озар жарысқанда» демекші, байқаудың қорытындысы бойынша Бас жүлдені Ақсуат ауданы К.Нұрбаев атындағы Ақсуат орта мектебінің 9 сынып оқушысы Ардақ Рахила мен «Абай атындағы мамандандырылған мектеп-гимназиясы» оқушысы Қанатқызы Балым, I орынды ШҚО «Жетіарал мектеп-балабақшасы» кешені КММ 9- сынып оқушысы Ержан Жания, Семей қаласы Shakarim High Shool 10 сынып оқушысы Тоқтамысова Тоғжан иеленді. II орынға Ұржар ауданы, Мақаншы Сейфуллин о. м 10 сынып оқушысы Туашева Зарина, Абай ауданы, «М.Өуезов атындағы орта мектебі» КММ

15/05/2024 17:30

Даулет Балауса, Аягөз қаласы, «К.Бозтаев атындағы қазақ мектеп-гимназиясы» КММ 11 сынып оқушысы Даулетбек Мадина лайықты деп таныды. III орынмен Абай ауданы, «Жалпы орта білім беретін мектеп» КММ Қайырбекұлы Мадияр, Ақсуат ауданы «К.Нұрбаев атындағы Ақсуат орта мектебі» КММ 9 сынып оқушысы Айдынқызы Ұлпан, Жарма ауданы, «Георгиевка орта мектебі» КММ 11 сынып оқушысы Бекбоосын Аружан, Павлодар облысы «Дарынды балаларға арналған Абай атындағы гимназия» 10 сынып оқушысы Абдыгамитова Айдана, Аягөз қаласы, «К.Бозтаев атындағы қазақ мектеп-гимназиясы» КММ 10 сынып Адильханова Қарақат марапатталды.

Қазылар алқасының шешімімен, Кәмен ұстаздың ұрпақтарының демеушілігімен жарыс жеңімпаздарына арнайы Диплом мен сыйлықтар табыс етілді.

Байқауға шәкірттерін дайындап, талабын ұштап әкелген ұстаздар қауымы өздерінің ризашылықтарын білдіріп жатты. Керекуден келген мұғалім Сеитова Нұргүл Сейітханқызы «Майдангер, кемел ұстаз, абайтанушы-мұхтартанушы Кәмен Оразалин оқуына қатысып, Ұлылар мекенінен нәр алып, міне Керекуге де аман-есен жеттік! Даналықты ұлықталған, Абай тағылымын дәріптеген ұйымдастырушыларға, оның ішінде Айнуір Ерланқызына ерекше алғысымды білдіргім келеді. Барғаннан бастап көлігіміз бізді қарсы алып, Қарауылға да апарып-алып келіп, шығарып салды. Гүлнар Кенесбайқызына рахмет! Байланысқа шығып, қал-жағдайымызды үнемі біліп отырды! Руслан мырзаға алғыс! Семей қаласындағы Абай музейін тамашалатып, білім нәрімен сусындап қайттық. Интернатқа жайғастырып, жағдайымызды жасап кетті. Кәмен ағамыздың ұрпақтарына мың алғыс! Ақ дастархан жайып, музеймен таныстырып, жылы шыраймен туғанымыздай қарсы алып, қазақ халқына тән ізеттілік пен қонақжайлық, дархандылық танытқандарыңыз үшін Алланың нұры жаусын! Жалпы «Дарын» орталығына, Қарауыл мәдениет үйіне, 42-мектеп-интернатына, қатысушылар мен жетекшілеріне, мұғалімдеріне көптен көп рахмет! Игілігі мол

іс-шараның куәгері болдық, жоғары деңгейде өтті. Ашылу мен жабылу кезіндегі мәдени бағдарламаны көргенде өнер академиясында отырғандай болдық. Өнер көрсеткен өнерпаздарға шексіз алғыс! Ұлт пен ұрпақ болашағына деген риясыз жанашырлықтың үздік үлгісін көрсеткен Кәмен оқулары жасасың! Ұлылар мекеніне береке, несібе, толағай табыс тілейміз! Осындай тағылым-тәрбиесі көп жақсы күндерде жиі жүздесу нәсіп етсін!»-деген ақжарма тілегін жаудырды. Ал, Жарма ауданынан келген ұстаз Сәрсембекова Жүлдиз Манапқызы да «Іс-шара өте жоғары деңгейде өтті. Танымды, есте қаларлық байқау болды. Ұйымдастырушыларға ризашылығымызды білдіреміз» деп ізгі лебізін білдірді.

Өлді деуге сия ма ойландаршы,
Өлмей тұғын артына сөз қалдырған,-деп дана Абай жырлағандай, Кәмен мұрасы мәңгілік жасай бермек!

А.СӘРСЕНБИНА

ҰЛЫҚБЕКТЕЙ ҰЛАҒАТТЫ ҰСТАЗ ҰЛЫҚТАЛДЫ

9 мамыр – Желіс күні қарсаңында Қарауыл ауылында Ұлы Отан соғысының ардагері, оқ пен оттың ортасынан аман-есен келіп Абай атындағы орта мектепте ұлағатты ұстаз болып, қаншама шәкірттерді тәрбиелеген, көп жылдар спорт мектебінде тоғызқұмалақ бөлімін ашып, балаларды осы көне өнерге үйреткен, ат баптаған бапкер, ел тарихын айтушы, шежіреші ел абызы, ел ардақтысы Ұлықбек Байырбекұлы еске алуға арналған іс-шара өткізілді.

Ұлықбек Байырбекұлы 1915 жылдың 3 мамырында Орда ауылында дүниеге келген. Әкесі Байырбек Әділбеков бастаған алты ағайынды азаматтарды ақ пен қызылдың кескілескен шайқасында атаман Анненковтың бандиттері өлтіріп кеткен. Бұл туралы Ұ.Байырбекұлының өз өмірбаянында жазылған. Артында аңырап шешесі, тете апайы мен қарындасы және өзі қалады. Анасы үш баланы тәрбиелеп өсіріп, қиындықты көре жүріп, аналық қамқорлығын жасап 32-жасқа 1943 жылы өмірден өтеді. Жетім қалған Ұлықбек Көкбай Жанатайұлының медресесінде оқып, сауатын ашып хат таниды. Орыс тілінен сауатын ашып, арабша, латынша оқиды. Көкбай ауыр науқастанғаннан кейін Маян деген жердегі Есентай Бердин ашқан бастауыш мектепте оқуын жалғастырады. 1929-30 оқу жылында Қарауылдағы жетімдер тәрбиеленетін балалар үйіне ауыстырылып осы арадан бесінші сыныпты бітіреді. Ұ.Байырбекұлы 1931 жылдан комсомол мүшесі, 1939 жылдан партия мүшесі, ұзақ жылдар мұғалім, аудандық оқу бөлімінің меңгерушісі болып қызмет атқарған. Талабы таудай жас 1932-34 жылдары Семей қаласындағы «Кен зерттеу» техникумын оқып бітіреді. 1934-36 жылдарда Семей мұғалімдер дайындайтын пед институтта оқып, география-тарих мамандығы бойынша диплом алып шығады. Осылайша, 1936 жылдан бастап ұстаздық қызметі басталады. 1936 жылдан 1939 жылға дейін Саржал орта мектебінде тарих, география, математика, жаратылыстану пәндерінен мұғалім әрі мектеп директоры болды. 1939 жылдан 1940-41 жылға дейін Абай атындағы орта мектепте мұғалім әрі оқу ісінің меңгерушісі қызметтерін атқарды. 1942-44 жылдары Отан соғысына қатысып, екі рет жараланып, ерліктері үшін үш мәрте марапатталады. Соғыстан оралған бетте аудандық оқу бөлімінің меңгерушісі қызметіне тағайындалады. Ұлықбек аға негізгі жұмысымен қатар аудандағы қоғамдық жұмыстарға да белсене араласады. Партия комитетінің мүшесі әрі аудандық Советтің депутаты 1945 жылы бүкіл ел болып тойланған ұлы Абайдың 100 жылдық тойын өткізуге белсене атсалысады. Комиссия мүшесі болып, тойды жоғары дәрежеде өткізу үшін ол айтқан ұсыныс-тілектері қолдау тауып отырады. Сөйтіп, 1944 жылдан 1948 жылдың қыркүйек айына дейін аудандық оқу бөлімінің меңгерушісі қызметін атқарды. Зейнеткерлікке шыққан соң аудандық спорт мектебінде арнайы класс ашып, оқушыларды қазақтың ұмытылып бара жатқан тоғызқұмалақ ойынын оқытумен айналысты. 1999 жылдың 10 тамызында 85 жасқа қараған шағында өмірден озды.

Ауқымды іс-шараның ұйымдастырушысы Ұ. Байырбекұлы өзі қызмет еткен мектеп ұжымы. Мектеп директоры Садыбекова Анар Жұмасияқызының мұрындық болуымен «Жалпы орта білім беретін мектепте» тоғызқұмалақ ойынынан жарыстың ашылу салтанатына қатысқан жұртшылық жас тоғызқұмалақшылардың өсіп келе жатқанына қуанды. Шара барысында Жалпы орта білім беретін мектептің қызметкері Қондыбаев Ернұрға «Қазақстан Респу-

бликасының Құрметті спорт ардагері» медалі табысталды.

Ұлықбектей ұлағатты ұстаздың құрметіне өзі соңғы жылдары тұрған Баян көшесі 26 А үйіне ескерткіш тақта орнатылды. Ескерткіш тақтаның ашылу салтанатына аудан әкімі Мейіржан Серікбо-сынұлы, мәслихат төрағасы Мақсат Нұрсұлтанұлы, ел ағалары мен Ұлықбек Байырбекұлының ұрпақтары қыздары Нұртай мен Айжан, күйеу баласы Асхат және туған-туыстары қатысты.

Шара барысында Ұлықбек ағаның өмірбаянына кеңінен тоқталып, аудан әкімі М.Смағұлов құттықтау тілегін арнап, акын, Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі Төлеген Жанғалиев Ұлықбек Байырбекұлының атбегілігін, ұқыптылығын, адамгершілік мінезі мен ұстаздық қасиетін тебірене айтып, естеліктен сыр шертті. Ұлықбек ақсақалдың өмірі мен өнегесі бүгінгі ұрпаққа үлгі, ел жадында қалатын абыз ақсақал деп баға берді. Ұлықбек Байырбекұлының құрметіне болашақта Қарауылдан бір көшеге атын беру туралы орынды ұсыныс айтылды. Ескерткіш тақтаның ашу құрметі аудан әкімі М.Серікбо-сынұлына, мәслихат төрағасы М.Нұрсұлтанұлына, акын Т.Жанғалиевке, ардагерлер кеңесінің төрағасы Серік Мұқанға, әдебиетші, қаламгер Ә.Медеханұлына, Саржал ауылының ардагері С. Жұмағалиұлына және қызы Нұртай мен күйеу баласы Асхат мырзаға берілді. Жанашыр ағайыны, кәсіпкер азамат Қайрат Тайтөлеуовтің демеушілігімен тұрғызылған ескерткіш тақта алыстан мұнартып, көз тартады. Әжелер шашу шашып, шараның маңызын арттыра түсті. Жиналған ел үлкендері бір кездегі Ұлықбек ақсақалдың үйін иеленген Дархан Амангелдінің дастарханынан дәм татып, бағышталған құранға қол жайды.

Түс уақытында «Бөкенші баба» қатымханасында Ұлықбек ақсақалдың рухына бағышталып құран-қатым түсірілді. Асқа аудан тұрғындары, шараға жиналған көпшілік қатысты.

Ұлы Отан соғысының ардагері, Қазақ ССР-інің «Оқу-ағарту ісінің үздік қызметкері», ұлағатты ұстаз, тарихшы, географ, КСРО-ның Санкт-Петербургтегі географиялық қоғамының мүшесі болған, Ұлы Отан соғысындағы ерлігі, батылдығы, төзімділігі үшін І дәрежелі орден иегері Ұлықбек Байырбекұлына арналған шара бұдан соң тоғызқұмалақтан аудан мектеп оқушылары арасында өткен біріншілік жеңімпаздарын марапаттауларға ұласты.

Отызға жуық ақыл-ой өрісті дамытуға ықпалы зор спорт ойынына қатысқан балалар өздерінің талаптары мен шеберліктеріне сай арнайы Мадақтамалармен мапатталды. Атап айтсақ, жарыс қорытындысы бойынша озық ойын көрсетіп, оза шауып, бөйге алғандар: Абай атындағы ММГИ оқушылары Рымханова Жанерке және Зият Мансұр, ЖОББ мектептің оқушысы Молиханова Іңкәржан. І орынды қанжығасына байласа, осы мектептен Нұржанқызы Кәусар мен Қарауыл гимназиясының оқушысы Амангелдіқызы Дильназ және Қарауыл гимназиясының оқушысы Қайроллаева Дильназ. II орынға ие болды. Ал, Абай атындағы ММГИ оқушысы Еркін Дінмұхаммед пен Қарауыл гимназиясының оқушысы Кеңесбек Шыңғыстау және ЖОББ мектептің оқушысы Еркінханұлы Бейбарыс III орынды иеленді.

М.Әуезов атындағы орта мектептің оқушысы Жеделбекова Инжу «Үздік жас ойыншы», Абай атындағы ММГИ оқушысы А.Рахметолла «Үздік ойыншы», ЖОББ мектептің оқушысы Зият Дина «Үздік ойыншы» номинацияларына ие болып, мадақтамалармен марапатталды. Демеушілік жасаған жаны ізгі жандар оқушыларға ынталандыру сыйлықтарын табыс етті.

Саналы ғұмырында Абай хәкім сүйіп ойнаған тоғызқұмалақ ойынын жастарға үйретіп, арнайы мектеп ашқан, шәкірттерін білім нәрімен сусындатып қана қоймай әділдікті ту етіп, шыншылдықты, тазалықты бойларына сіңірген, Абай елінің тарихын, ел мен жер тарихын бес саусақтай білетін кеудесі шежіре, қазыналы қарт ұстаз, жаратылысынан қайсар рухты Ұлықбек ағамыздың қиын да өнегелі тағдыры ұрпақ жадынан мәңгі өшпек емес, есімі елмен бірге жасай бермек!

«ЕУ» аппараты

БРИТАНДЫҚ ӘНШІ DUA LIPA-НЫҢ АЛЬБОМЫНА МУЗЫКА ЖАЗДЫ

Қасиетті топырақта білім мен өнерімен, спортта биік шыңдарды бағындырып, Абай елінің даңқын аспандатқан жастарымыз аз емес. Биылғы жылдың жағымды да қуанышты жаңалығының бірі әлемнің ән өнеріне үлкен үлес қосқан жерлесіміздің жетістігі. Желіде Eraholic атымен танымал жерлесіміз, музыкант ЕРҚАНАТ ЕРҒАЗЫҰЛЫ британдық әнші Dua Lipa-ның жаңа альбомына музыка жазды. Бұл оның ұстаздықтан бөлек жеке хоббиі.

Ұлылар елінің ұрпағы Ерқанат Ерғазыұлы Абай ауданы Қарауыл ауылында «Абай атындағы ММГИ» биология пәнінен сабақ береді.

27 жастағы битмейкер қазақстандық, шетелдік әншілерге арналған аранжировкалар жазумен айналысады. Музыкант Say Mo, BikaBreezy, Delacure, Rick сынды қазақстандық әртістермен жұмыс істеген. Қаңтар айында Ерқанат танымал бразилиялық әнші Anitta ft. Melody-дің Mil Vezes әніне ремикс жазған. Бұл туынды ресми жарияланып, әншінің арнасында шыққан.

Бұл өнер иесінің бірінші шетелдік жобасы емес, желтоқсан айында ол америкалық рэперлер Lil Tjay & Fivio Foreign – Last Christmas бейнебаянына атсалысқан. Онда Аниқанат биттің қосалқы продюсері болды.

□ Ал, 3 мамырда әлем жұлдызы, британдық әнші Дуа Липаның альбомы жарық көрді. Альбом «Radical optimism» деп аталады. Біздің жерлесіміз бұл альбомдағы 1 әнді әрлеген.

Өзінің ерекше стилі мен хиттері арқылы миллиондардың сүйіспеншілігіне ие болған Дуа Липа «Illusion» атты жаңа композициясы үшін Ерқанат жазған аранжировканы тандаған.

Ұлылар елінің ұрпағы, біздің елдің өрені

Садуханов Ерқанат білімді де өнерлі жан. Талантты жас аудан орталығындағы Абай атындағы мектеп-лицейдің түлегі. Ерқанат мектепте оқып жүрген кезінен-ақ оқушылардан құралған би тобын ашып, өзі жетекшілік етті. 11 сыныпқа дейін би өнерімен айналысты. Ал музыка жазу Семейдің Шәкәрім атындағы университетінде оқып жүргенде өздерінің би тобына музыка құрап жазудан басталған. Үш жылдай Шәкәрім университетінің Медиа орталығы мен Рекрутинг орталықтарында қызмет атқарды. Бүгінде өзі білім алған хәкім атындағы мектептің жас ұстазы. Ерқанат отбасында екінші бала. Өзінің алдында апайы Еркежан бар. Ата-анасы Бойжокин Ергазы Садуханұлы мен Шолпан Байжокина руха-

ниятқа жақын жандар, ұл-қызына барынша қолдау көрсетіп жүреді.

Таяуда Ерқанат Сингапурден оралды. Мұғалімдік қызметіне байланысты білім жетілдіру курсына оқып келді. Арнайы Халықаралық Сертификат иеленген оның шет елден алған әсерімен бөліскен едік. «Сингапурге Дуа Липке ән жазды деген жаңалық шыққаннан соң Ахмет деген кісі мені семинарға қатысуға, арнайы шақырту қағазын жіберді. Ол кісі ауылдағы мұғалімдерге жағдай жасап, білім алуына көмектесетін жан.

Сингапурге Қазақстаннан 18 адам бардық. Мектеп директорлары, «Дарын» орталығының басшылары, оқу меңгерушілері, мұғалімдерден Абай облысынан өзін ғана болдым. Барған бетте байқағанымыз білім саласының ерекше дамығаны, әлемдегі ең мықты білім ордалары бар, экскурсия сабақтары жүреді, қалада тәртіптің, адам қауіпсіздігі қатты қадағаланған. Әрбір жерде бейнебақылау, көшелерде полиция емес роботтар жүреді.

Біз көпұлтты Сингапурдің президентін көрдік, өте қарапайым, көрген адаммен қол алысып амандасып, ерекше ілтипат білдірді. Қасында күзетші болмайды екен.

Сингапурде бастауыш мектеп 1-ші сыныптан 6 сыныпқа дейін. Бастауыш мектеп толығымен тегін және міндетті болып табылады. Ол екі кезеңнен тұрады: негізгі және бағдарлы. 1-4 сыныпта негізгі пәндерді оқиды. Бізден айырмашылығы — құқық негіздерін де меңгереді. 5-6 сыныптарда бала өзіне қажетті бағдарды тандай алады. Аяқтаған соң міндетті түрде емтиханның өту арқылы ғана келесі сыныпқа жіберіледі. Емтихандары өте қатал. Мектепте он жастан бастап ғылыми жоба қорғайды. Орта мектеп 4 жылға созылады, тек академиялық бағыт 5-6 жыл бола алады. Арнайы бағыт толыққанды орта білімді аттестат береді. Жылдам бағыт тереңдетілген ана тілін оқытумен сипатталады. Осы екеуінің аттестаттары О-деңгейі деп аталады. Ал, қалған екеуінің сәл төмендеу N-дәрежесі деп аталады. Осыдан кейін оқушылар колледждерде, техникумдарда, т.б. білім ала алады. Жалпы, Сингапурдағы мектептер жан-жақтылығымен ерекшеленеді. Балаларға тандауға мүмкіндік берілген. Тұрмыстарына келсек, Сингапур бірнеше жыл қатарынан әлемдегі ең қымбат қалалардың рейтингінде бірінші орынды иеленіп келеді. Автобустар мен метро өте қатты дамыған екен ол жақта. Күндіз дәріс оқып, кешке қалаға шығып қыдырдық. Қаланың архитектурасы біздікінен бөлек, зәулім-зәулім сауданың ғимараттары көп, кварталдарға көлінеді, Чайнатаун бар, Малайзия кварталы, үнді кварталы деп әрбір кварталға бөлінеді. Одан кейін біз Синтоизм деген жерге бардық. Арманымызды орындап мұхитты көрдім», деп әңгімелеп берді.

Елжанды, жұдырықтай жүрегіне елім, жерім деген сүйіспеншілікті сыйғызған еңбеккер әрі білімді, өнерлі ұлылар елінің ұрпағы Ерқанат Ерғазыұлына шығармашылық шабыт пен толағай табыс тілейміз!

Нұрайым ШӨМШЕКБАЕВА,
Шәкәрім университетінің
2 курс студенті

БРИТАН БАЙҚАУЫНЫҢ ЖҮЛДЕГЕРІ

«Дененің барша қуаты, өнерге салар бар күшін» демекші, жастайынан талаптың тұлпарына мініп, тас қияға өрлеген, суретшілік дарынымен танылған ЕЛДОС АЗАМАТУЛЫ біздің елдің тумасы. Қазақтың үш алыбы Абай, Шәкәрім, Мұхтар сынды дала данышпандары дүниеге келген киелі топырақта Елдостай қылқалам нас шеберінің шығуы заңдылық та.

Бүгінде суретшілік өнердің қыр-сырын меңгеріп қана қоймай, қазақ елін әлемге танытып жүрген біздің ұрпағымыз, Абай ауданының тумасы, ұлылар елінің ұрпағы Елдос Азаматұлы «GOLDEN TIME TALENT» халықаралық британдық байқаудан I орынды қанжығасына байлап қайтқан болатын. Шет елде топ жарған қазақ баласының бұл жетістігіне қалайша қуанбасқа?!

Елдос жайлы айтар болсақ, 1993 жылдың 7

ақпанында Құндызды ауылында дүниесігін ашып, абыз акын Шәкір Әбенов атындағы орта мектеп табалдырығын аттаған ол мектеп қабырғасында жүрген алғашқы жылдарында-ақ бейнелеу өнеріне бейімі бар екендігін аңғартады. Сурет өнеріне деген қызығушылығы күн санап артып, кішкентайынан суретші бала атанып, мектепаралық сурет көрмелеріне, аудандық, облыстық жарыстарға қатыса бастайды. Жарыстардан жүлделі орындарсыз қайтпаған оның өзге балалардан ерекшелігі байқалды. Құндызды ауылындағы Шәкір Әбенов атындағы орта мектептегі ұстаздары Сұлтан Байшеров пен Сымбат Құдайбергенов жас суретшінің қиялына қанат бітіріп, суретші болсам деген арман-мақсатын ұштап, бағыт-бағдар берді. Сөйткен бала суретші бүгінде өз мамандығында әбден толысқан, ысылған десек нақты айтқандығымыз.

Елдостың ата-анасы да балаларының бойындағы талантты тап басып, Алматы қаласына оқуға жіберуді ұйғарады. 2006 жылы Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық Өнер академиясының мектебіне оқуға тапсырып, бағы мен бабы қатар жанып студент атанды. Үлкен ортада талантты ұстаздардан білім алып, бірнеше байқауларға да қатысып, жеңімпаз атанып үлгерді. Сол жылы осы академияның колледжіне «Мүсін өнері» мамандығына оқуға түсіп, мүсіншіліктің қыр-сырын меңгерді. Елдостың шығармашылық мүсіндерінің мағынасы терең. «Аптап» дипломдық жұмысы ең жоғары балл алып, сәтті қорғаған шәкірттердің бірі болды. Мүсін өнерін шындай түскен оның жеткен жетістіктері де бір төбе. 2012 жылы Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күніне орай «Тәуелсіздік тынысы» атты суретшілер арасындағы арт байқауының «Мүсін өнері» аталымы бойынша жеңімпаз атанды. Дәл сол жылы осы акаде-

мияның «Кескіндеме, мүсін және дизайн» мамандығына тапсырып, оқуға түседі. Байқағандарыңыздай, Елдос көрсем, білсем, білімді толықтырсам деген ұмтылыс-мақсатына қол жеткізіп, 2015 жылы аталмыш оқу орнын үздік бітіріп, өзінің жүрегі қа-

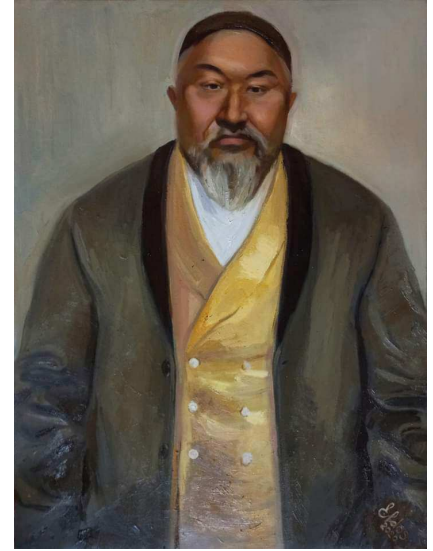
лаған мамандығын кәсіби деңгейде меңгеріп шықты. Дипломдық жұмысының жобасы аясында Алматы қаласының аудандарын безендіруге арналған «Асыл мұра» ақпараттық қондырғыларын абыроймен қорғады. Қазіргі таңда да өнердің әр саласынан түрлі көрмелерге қатысып, өзінің қарым-қабілетін арттырып, тамаша идеяларымен, шығармаларымен тамсандыруда. «Жетістік түбі ізденісте», - десек, жас суретші үнемі жаңалықтарға құлағы түрік жүріп, жаңа бастамаларға қадам жасайды.

Ұстазы, қазақтың әйгілі суретшісі Әбілхан Қастеевтің қызы Гүлнәзия Қастеева Елдостың талантына жоғары баға беріп, қолдап, қамқорлығын аямаған. Елдостың туындыларына келетін болсақ, 2020 жылы кенеп майлы бояумен Ақын Абай портретін салса, 2021 жылы Көкбай, Шәкір Әбенов, Шәкәрім Құдайбердіұлы, 2020 жылы Алаш көсемі Әлихан Бөкейхановтың портретіне қағазға акварель бояумен салды. Әсіресе, Шәкәрім ағамыздың туғанына 165 жыл толуына орай портретін салуда үлкен күш салды. Өзінің ойлағанынан да тамаша туынды шықты десек те болады. Қазаққа аттары мәлім дала данышпандары дүниеге келген киелі елдің ұрпағы алдағы уақытта да талай тың туындыларды жарыққа әкелетініне сенімдіміз.

Жалпы, нас өнердің баспалдақтарынан сүрінбей өткен Елдостың еңбектерінен поэтикалық әуен мен лиризм, мейірім мен мерей, адам мен оның еңбегіне деген құрмет айқын сезіледі. Елдостың портреттерден басқа «Қазақ қызы», «Ай АРУ», «Ормандағы жол», «Қалаға жол», «Алтын барыс», «Жайлау», «Қысқы жол», «Көбелектер», тағы басқа тақырыпта көптеген салған суреттері бар.

Киелі Абай елінің ұрпағы Елдос Азаматұлының жеткен жетістіктері көңіл қуантартық. Жоғарыда айтып өткеніміздей, 2023 жылдың қазан айында Францияда өткен

байқауда «Құралай» атты портреті I орынға ие болды. Сонымен қоса Франциядағы Mondial art academia дүниежүзілік академиясының мүшелігіне қабылданды. Жас Суретшілер одағы басқармасының мүшесі. Отбасылы, бір ұл, бір қызы бар. Жұбайы да суретші маманы.

Елдосқа жарық өмір сыйлаған ата-аналары Азамат пен Анар да балаларына үнемі қолдау көрсетіп, ата-аналық мейірім шуағына бөлеп отырады. Анасы Елдостың бірінші сыныпқа барғандағы жазу дәптерлерін, сурет дәптерлерін сақтап қойыпты. Анасының бауыр еті баласының әр жетістігіне қуанатын аналық жүрегінің кендігіне, ұқыптылығына қайран қалдық. Жазулары маржандай, әдемілікке, әсемдікке жаны құмар Елдостың сол кезден-ақ бейнелеу өнерінің шебері болатындығын дәлелдегендей дерсіз. 2014 жылы анасының портретін айнұппай салған суретін де тамашаладық.

Иә, суретшілік өнер-халық үні, оның шыңдығы, оның ойы мен сезімі десек, осы қасиеттерді бір арнаға тоғыстырып жүрген қылқалам шебері, мүсінші Елдос ұрпағымызға он саусағыңнан тамаша өнер туындылары шыға берсін демекпіз! Жүйрік ой мен мандай терін, қажырлы еңбегің еленіп, еселеніп, өнеріңнің өрісі ұзақ болғай!

Анар СӘРСЕНБИНА,
«Ulylar elinin urpaqtary»

ҚР Журналистер одағының мүшесі,
ҚР-ның «Ақпарат саласының үздігі»
төсбелгісінің иегері

ӘКЕ КӨРГЕН ОҚ ЖОНАР...

деген жоқ, Рысжан апамен араласты. Апамыз өмірден ерте кетті, соңында қалған жеті баланы Орынғазы ағамыз әкелік тегеурінділікпен, ұрпақ алдындағы жауапкершілікпен оқытып, жеткізді. Баланың үлкені Еркінғазы мал дәрігерлік институтты бітіріп, Семей қаласы маңында «Айболат» шаруа қожалығын ашқан кәсіпкер. Ерсіні медицина институтын бітіріп, інісі Ербол екеуі Астана қаласында жеке кәсіпкерлер.

Рахымғазысы – машинист, қазір зейнеткер. Бейбіті Алматыдағы сәулет институтын бітірген, Өскеменде қазақтелекомда істейді. Алты ағасының ілтипатына бөленген Мадина қыз – ұлағатты ұстаз.

Өзіне де, өзгеге де талап қоя білу де – өнер. Кезінде сол кездегі райком секретары Ғ. Матаев ауылға келіп, кезекті бір есеп беруінде, халықтың қандай талап – тілектері бар екенін сұрағанда, Орынғазы ағамыз: «менің бес түрлі сауалым бар» - деген екен, кейіннен соның бәрі де орындалыпты.

Әуелі қолдан келсе еліңді сүй
Ел үшін еңбек еткен еріңді сүй.
Қағбаға тәуәп ету керек болса,
Кір жуған кіндік кескен жеріңді сүй, -
деген екен халық даналығында.

Осынау тізбектерді естіген жанның ойы өрістеп, тамаша бір ризашылық сезімге бөленері анық. Туған жерім Абай ауданындағы Құндызды ауылы. Бұл күнде ел бастар қазыналы қарияларын қадыр тұтқан, «өнердің отаны» атанған, «Айбек» есімді үш батырын алға тартқан, салықалы, біртуар жастары бар, ауданымыздағы сәулетіне дәулеті сай жанаша қарқынмен өсіп келе жатқан ауылдардың бірі деп санаймыз.

«Тәрбие тал бесіктен». Бүгінгі саналы ұрпақтар тәрбиесін таза жолға қойған қазыналы қарияларымыз о дүниелік болды. Бірақ соңында қалған ұрпақтарына марқұмдардың риза екендігі хақ. Оларға арналған Еңбек ардагерлері аллеясынан кейін, «Орынғазы ата саябағы» бірден көзіме түсті. Ауылға көптен бері келмеп едім. «Атадан мал қалғанша тал қалсын» деп, тектен-тек айтылмаған ғой. Міне,

мәңгілік ескерткіш деген осы болар. Арнайы шамдар, орындықтар қойылған, ағаштардың саясы денсаулыққа пайдалы, таза бір мәдени орын.

Әкем марқұм Абдрахман бас есепші болған кезде, Орынғазы аға ферма меңгерушісі еді, екеуі өте жақсы байланыста болды. Анам Қанымбүбі «менікі, сенікі»

Гүлданың қолында, Семей қаласында тұрады.

Инженер-техник мамандығын алған Айдын бауырымыз қалада тұрса да, Құндыздыда шаруа қожалығы жұмыс жасап тұр. Туған ауылындағы көп балалы отбасыларға әркез демеушілік жасап, ел құрметіне бөленген азаматтарымыздың бірі.

Менің Қайролла бауырыммен дос, бірге жүргендеріне алпыс жыл.

Әке салған сара жолдан айнамай, әке аманатын ақтаған Айдын Орынғазыұлы аудандық депутат, ел үмітін де ақтаған іскер азамат. Таяуда депутат энциклопедиясына суреттерін сұраған кезде досы Қайролламен түскен фотосын жібереді. Оған риза болған досы мына бір шумақтарды арнаған екен. Екі досқа әпкелік ризашылығымды таныта отырып, көпке жолдауды жөн санадым.

АЙДЫНҒА АРНАУ!

Затың Нүрке құрдасым туысқа бай,
Көмейіңнен сөз шығар жылы ұдай.
Алпыс жыл бірге өскен ұяласым,
Қолдап, қоршап жүрсінші жаппар құдай.

Өмірден көрген және жиганың көп.,
Көмек қолын созуды тиғаның жоқ.
Қуанам сендей достың барлығына.
Көре алмас кейбіреулер иманы жоқ.

Жас келсе жалғызсырап дос іздейді,
Кетсе де жастықтың көші мейлі.
Жолықпай бір-бірін көрмей қалса,
Болмай тұр көңілімнің хошы дейді.

Осылай арнауым Айдын мырза,
Саған деген пейілім көңлім таза.
Он күндей ауылдан кетіп қалсаң,
Сені іздеумен кетеді менен маза.

Қойғызыпсың кітапқа суретімді,
Бұл ісін маған деген тым өтімді.
Алатаудай асқарлы Айдыным-ау,
Үлкен сый деп білемін құрметімді.

Еңбегің елеулі таса берсін,
Теніздей ернеуінен аса берсін.
Гүлданамен жұптарың ажырамай,
Байлығың күннен-күнге арта берсін!

Самал АБДРАХМАНҚЫЗЫ,
Бесқарағай ауданы.

АТАЛАР АМАНАТЫН АРҚАЛАҒАН АРҒЫНБЕК АҒА

Ұстаз, акын, сазгер, журналист, қолөнер шебері АРҒЫНБЕК АХМЕТБЕКҰЛЫ АХМЕТЖАНОВ 1936 жылы Абай ауданында туған. Семей орыс-қазақ педагогикалық училищесін бітірген соң, 1954 жылы Абай ауданы, Қасқабұлақ ауылының Күлмен 7 жылдық мектебінде ән-күй және 3-класс мұғалімі болып арнайы жолдамамен еңбек жолын бастаған.

Төрт жыл бойы педучилищеде жоғары дәрежелі музыка мамандарынан дәріс алып, музыкалық сауатын ашқан. 1955 жылы Семей педагогикалық институтының орыс тілі және әдебиеті факультетіне оқуға түсіп, 1960 жылы бітірген. Еңбек жолын Абай ауданының Құндызды, Саржал орта мектептерінде орыс тілі және әдебиеті пәні мұғалімі болуымен бастаған. Абай аудандық комсомол комитетінің екінші, бірінші хатшысы, облыстық комсомол комитетінің нұсқаушысы, Абай аудандық партия комитетінің нұсқаушысы, бөлім меңгерушісі, Семей облыстық «Семей таңы» газетінің тілшісі, Семей облыстық радиокомитетінің аға редакторы қызметтерін атқара жүріп, Абай өлеңдеріне ән, романс жазу ісімен ұдайы шұғылданды.

Абайдың 45 өлеңіне, Шәкәрімнің 2 өлеңіне ән шығарған Арғынбек Ахметбекұлының жиыны 65 ән-романсы бар. Олар «Наши песни» 1957 ж. (Семей), «Әнің болып төгілемін» 1982 (Алматы), «Құлақтан кіріп бойды алар» 1993 (Алматы), «Сағыныш» 1996 (Алматы), «Сазды сапар»-публицистикалық повесть 1999 (Семей) кітаптарына еніп 40 тан астам ән-романсы баспа бетін көрген.

1954 жылдан, яғни 70 жылдан астам уақыт ішінде Республикалық, облыстық телевизия мен радиода, көркемөнерпаздар ұжымында 30 ға тарта әндері орындалып, ән-романстары ел ішінде кең танымал болды. Олардың ішінде әйгілі әншілер Жәнібек Кәрменов, Мұсабаев, Мәдениет Ешекеев, Зейнеп Қойшыбаева, Роза Байдалина, Ахат Әшіров, Тұрсынғазы Рахимов, Амангелді Жікенов, Болатқазы Еркежанов, Дауыл Хайруллин, Болат Сыбанов, Келденбай Өлмесекеев, Жұмабек Қамбаров, Гүлшат Еруова, өз інісі Әлібек Ақышев, оның баласы Шәрбат Бекбатырова, Жоламан Құжыманов, Бақыт Шағатаева бар.

1967 жылдан СССР журналистер одағының, 2002 жылдан Қазақстан авторлар қоғамының, Қазақстан Республикасы «Ертіс өңірі» Композиторлар одағының, 1980 жылдан Қазақстан Музыка қайтаркерлері одағының мүшесі. 1996 жылы құрметті еңбек демалысына шыққаннан бері өз шығармаларын Абай, Шәкәрім ән-мұраларын насихаттап келеді. 2000 жылдың басынан Ә. Қашаубаев

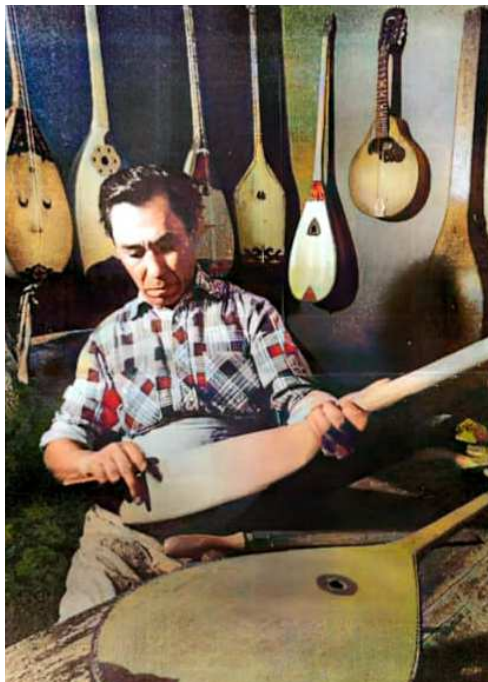
атындағы Семей мемлекеттік филармониясының музыка танушы лекторы қызметін атқарып, Қазақстанның елді мекендерін аралап, Абай, Шәкәрім, Мұхтардың рухани мұрасын насихаттаумен шұғылданды.

Абай, Шәкәрім мұраларын ұзақ жылдар зерттеуінің нәтижесі-соңғы 20 жыл бойы баспа бетіне 4 кітап етіп дайындаған топтама еңбегі «Рухани жол» деп аталады. Осы еңбектің I кітабы-«Абайдың ән мұрасы», II-кітап-«Шәкәрімнің ән-дастан мұрасы». III-кітап-«Абай тәлімі». Оның I-бөлімі-«Сазды сапар»-деректі хикаят, өмір мен өнер туралы толғаныс. 2-бөлімі: «Сазды сапар Қазақстан Республикасының мерзімді баспасөз беттерінде (Республика көлемінде жазылған 28 мақала) IV-кітап: «Абай тәлімінің туындылары» (65 романстың толық жинағы) 2008 жылы Шәкәрімнің 150 жылдық мерейтойына орай 1000 данамен жарық көрген.

1967 жылы Алматы жоғарғы партия мектебін бітірген соң партия қызметі және журналистика мамандықтарын алып, еңбек еткен.

Өмірінің 40 жылы Шығыстауда өткен. Соңғы елу жылда Семей қаласында тұрады. Жұбайы Мағруза екеуі үш бала, алты немере, тоғыз шөбере тәрбиелеп отыр. Ұрпақтарының барлығы да қалаған мамандықтарын алып, қоғамдық өмірдің әр саласында еңбек етеді.

Домбыра жасауы, ән шығаруы әкесі Ахметбектен дарыған мұра. Жас кезінде әкесі қазақтың дүлдүл әншісі Әміре Қашаубаевпен дос болған, ел ішінде бірге ән салған. «Сазды сапар» атты деректі хикаятында мұның көбін өзі баяндайды. Әкесі әнші, әрі акын, сал-сері,

шебер, құралайды көзге атық атық мерген аңшы болған. Мергендігінің арқасында соғыстан аман оралып, балаларымен 87 жас бірге бақытты өмір сүріп, кіші баласы Әлібектің қолында дүние салған. Арғынбек әндерінің құндылығы жөнінде мына пікірлерді сөзге тиек етсек жеткілікті болар. Алдымен, Арқеннің ұстазы, абайтанушы ғалым, әдебиетші Қайым Мұхаметжановтың жазған пікірлерін алсақ:

«Арғынбектің Абай өлеңдеріне жазған әндері құлаққа жағымды, ұлы акынның ойын, сырын барынша айқын ашады. Өлең мен мелодия жымдасып, көңілдің лайықты қалауын табады... Бұл осы ортадағы ән-музыка сүйген қауымның пікірі деп білемін...»

«Ахметжановтың 1956 жылдан, негізінен Абай өлеңдеріне жазған әндері мелодиялық құндылығымен, орындауға ыңғайлылығымен қолайлы. Онда Абайдың стилі, колориті айқын көрінеді. Терең ойлылық, көңіл күйзелісі мен толғанысы, ал кейде ашу-ызасы мен кегі Ахметжанов әндерінде дәлме-дәл берілген...» деген М. Төлебаев атындағы Семей музыкалық училищесінің оқытушысы КСРО Композиторлар Одағының мүшесі Теміржан Базарбаев. (27 желтоқсан. 1969 ж. 3 мамырда берілген рецензиясында).

«...Әндер тақырыптарының сан алуандығымен, мелодиялық тыныс кендігімен, интонациялық тілдің қарапайымдылығымен және сенімді өткірлігімен ерекшеленеді. Сонымен қатар, әндері ұлттық негізге жататындығы анықталады. Жалпы, А.Ахметжанов әндері қолдауға әбден тұрарлық, эстрада және өнерпаз коллективтердің репертуарларына енгізуге лайық. Қазақстан Композиторларындағы Ертіс өңірінің бөлімшесі А.Ахметжанов әндерін жеке жинақ етіп баспадан шығаруды ұсынады».

Бөлімше төрағасы Жоламан Дастенов:

1986 жылдың 24 сәуірінде Қазақстан композиторлар Одағының бірінші хатшысы Еркеғали Рахмадиев Абай ауданының еңбеккерлеріне және Алматыдағы «Өнер» баспасының директоры М.А.Әубәкіровке төмендегі мазмұнда хат жолдаған:..

«Қазақстан Композиторлар одағының секретариат басқармасы өнерпаз композитор А.Ахметжановтың шығармашылығы туралы Семей облысы еңбеккерлерінің жолдамасын қарап, талқылады. Секретариаттың тапсырмасымен Қазақстан Композиторлар одағының ән-эстрадалық комиссиясы А.Ахметжановтың 17 шығармасын тандап алды. Әндерді өңдеу жоғарғы суреткерлік талапқа сай, әрі кәсіби негізде, көркемдік шеберлікпен жасалған. Қазақстан Композиторлар одағының секретариаты А.Ахметжановтың бұл шығармалары эстетикалық және көркемдік жағынан құнды, халық шығармашылығының жарқын көрінісі деп танып, баспаның 1987-1989 жылдардағы жоспарына енгізіп, жеке жинақ етіп шығаруды ұсынады».

Бірінші хатшы Е.Рахмадиев:

Арғынбек ағамыз өмірінің ұзақ жылдарында қазақтың қара домбырасын жасаудың хас шебері. Оны өзінің әншілеріне деп тегін сыйға тартқан жомарт жан. Майталман әншілер Мәдениет Ешекеев, Жәнібек Кәрменов, Тұрсынғазы Рахимов, Болат Сыбанов, Амангелді Жікенов, Санақ Әбеуов сынды әншілер Арқеннің домбырасын сахна төрінде күмбірлеткен. Тоқсан жасқа таяған қадірменді ұстаз, абайтанушы, халық композиторы, сегіз қырлы, бір сырлы өнерпаз ағамызға көрсетер қошеметіміз, алғыс, тілегіміз жеткілікті-ақ. Шәкәрім университеті ұзақ жылғы еңбегін бағалап, «Шәкәрім» медалімен, Абайдың мемлекеттік қорық-музейі «Алтын медалімен» марапаттаса, Қазақстан республикасының президенті Н.Назарбаев тарапынан «Республика тәуелсіздігінің 25 жылдығы» және «Ерен еңбегі үшін» медальдары халық сазгерінің омырауына тағылды.

Ұлылар мұрасын ұлықтап, талантты өнерімен танылған жерлесіміз Арғынбек Ахметжановтың өмірі, шығармашылығы бүгінгі және болашақ ұрпақты тәрбиелеудің сыр сандығы, болашаққа бастайтын рухани жол. Ағамызға ақ жол, асыл арман, ұзақ ғұмыр тілейміз.

Шәрбат ӘЛІБЕКҚЫЗЫ,
Абай әндерін орындаушылардың
облыстық байқаудың жеңілдегері,
Республикалық телеконкурсының
лауреаты, Әнші-ұстаз

БЕРЕКЕ-БІРЛІКТІ ТУ ЕТКЕН АБАЙ ЕЛІНІҢ АНАЛАРЫ

*Салт мен дәстүрі жоғалған
ұлттың өзі де жоғалады*
Халық мақалы

Абай облысы Абай ауданында ақ жаулықты әжелерден құралған «Нұр-Сана» қазақ салт-дәстүр мәдени орталығы бар. Қоғамдық ұйым 2009 жылы құрылған уақыттан бері аудан деңгейінде өткен мәдени шараларға үзбей қатысып, қоғамдық сананы жаңғырту жолында өз үлестерін қосып, атсалысып келеді.

Қоғамдық ұйымның ірге тасын қалаған ардақты қажы ана Нұрғалиева Қаныша апамыз. Қаныша Нұрғалиқызы 1949 жылы 23 ақпанда Абай ауданының Олжабай ауылында дүниеге келген. Азан шақырып қойған есімі – Ханшайым. Көп балалы, қарапайым отбасында тәрбиеленген. Руы – Бөкенші, келген жері – Көкше. Еңбекке ерте араласты. 1964 жылы Семейдің медициналық училищесінің Абай ауданындағы филиалын бітіріп, 1965 жылы аудандық емхананың хирургия бөліміне медбике боп жұмысқа орналасқан. 1977 жылдан бастап аға медбике болған. Осы жерде табан аудармастан қызмет етіп, 1996 жылы зейнеткерлікке шыққан.

Жолдасы Құмарғазы Балтабекұлымен 52 жыл отасты, 3 қыз, 2 ұл өсірді. Балаларына қамқор, немерелеріне бар жылуын аямаған сүйікті әже болды. Немерелерінің отбасылы болғанын көрді, шөбере сүйді. Зейнеткерлікке шыққан соң «Нұр-Сана» қоғамдық бірлестігін ашты. Құрамы 12 әжеден басталған бірлестіктің негізгі мақсаты салт-дәстүрлерді насихаттау еді. Орталықтың жүйелі жұмысы күллі шығыс өңіріне танылды. Көзі тірісінде еңбегі еленіп, есімі аталды. Денсаулық сақтау саласындағы қызметі бағаланып, «Еңбек ардагері» медалімен марапатталды. Емхананың «Алтын кітабына» енді. «Қазақстан Ассамблеясына 20 жыл» медалінің иесі. Облыс, аудан әкімдерінің Алғыс хатымен бірнеше рет марапатталған. Ел анасы болған Қаныша Нұрғалиқызы 2020 жылдың 8 шілде күні өмірден өтті.

2020 жылдан бастап «Нұр-Сана» салт-дәстүр орталығының төрайымы болып ардагер ұстаз, өнегелі өмір иесі Серікқайша (Сәкен) Көпжанқызы тағайындалды. 15 жылдың ішінде қоғамдық ұйым 200 ден аса іс-шараларға қатысып, жоспарлы жұмыстарын жүргізді. Ауданымыздағы елге адал қызмет атқарып келе жатқан қоғамдық ұйымда бір-бір әулеттің ақ жаулықты анасы шаңырақтың ұйытқысы болып, аналық ақыл-парасаттарымен, ұстамды мінездерімен, өнегелі қасиеттерімен отбасының шырайын арттырып, ұрпақ тәрбиелеп отырған әзіз әжелер ұлттық салт-дәстүрімізді насихаттап қана

қоймай, елдігімізді, егемендігімізді ту етіп, ана тіліміздің ұлтаралық қатынасы тілі екендігін үндеп, аудан жастарын да тәрбиелеп келеді.

Бытырғы 2023 жылдың өзінде «Ақ орамал», «Ақ дастархан», «Тұсау кесер», «Бала тәрбиесі-тал бесіктен», «Қызға қырық үйден тию», «Ел боламын десең бесігінді түзе», «Ана-өмірдің шуағы», «Жастар-біздің болашағымыз», «Әке-асқар тау, ана-жағасындағы бұлақ, бала- жапырақ», «Отбасындағы әкенің рөлі», «Ана-өмір шуағы», «Ананьың тілі-ай –күнім менің», «Алғыс айту күні», «Көрісу күні», «Сүндет той», «Қазақтың ұлттық тағамдары», «Сырмақта-сыр бар», «Алас-алас», «Қазақтың салт-дәстүрлері мен ырым-тиымдары» деген тақырыптарда өздерінің орталығында жас келіндер арасында әр мектеп пен оқу орындарында және жастармен кездесу ұйымдастырды.

Сонымен қатар, қоғамдық ұйым отбасылар арасында болған келіспеушілікті аналар талқысына салып, шешімін тауып, оларды татуластырып, медиация жолымен берекелі-бірлігі жарасқан отбасы болуларына ықпал жасап жүр.

1 ақпан-Халықаралық Орамал күні. Адалдықтың айдыны атанған «Ақ орамал» күніне орай Сәкен Көпжанқызы бастаған орталық аналары жас отбасыларды қонаққа шақырып, жас келіндерге бастарына ақ орамал тақты. Ақ жаулықты аналардың ақ дастарханында отбасы құндылығы, шаңырақ берекесі мен бірлігі, отбасындағы келіннің ата-енені сыйлауы, атқаратын міндеттері жайлы ғибратты әңгімелерін тыңдап, халық әндерін қоса шырқап, «Басына салынған ақ жаулығың кірленбесін, бақытыңды бағала» деп баталы сөз арнап, шеттері оюлы ақ орамал сыйлайтын бұл дәстүр жыл сайын жалғасын табуда.

«НҰР-САНА» салт-дәстүр мәдени орта-

ертең көресің» демекші, «Нұр-Сана» салт-дәстүр орталығы әжелері ауданымызда аудан әкімдігі жанынан құрылған «Парыз» қайырымдылық қоры арқылы ұлы Абайдың 175 жылдық тойына, «Бөкенші баба» мешітінің құрылысына, «Бидайық» саябағының ашылуына, Құнанбай, Абай, «Әнет баба», «Кенгірбай би» ескерткіштерінің бой көтеруіне қаржылай көмек қолын созып отырды. Көпбалалы аналар мен тұрмысы төмен отбасыларға қолдау көрсетіп, қайырымдылық істерін үзген емес. Осылайша, қоғам өміріне белсене араласып, қазақ халқының салт-дәстүрін өзге ұлт өкілдеріне үйретіп, ана тіліміздің қадір-қасиетін істерімен дәлелдеп жүрген әзіз әжелеріміз елге сыйлы, Абай елінің аналары деген атқа сай еңбек етуде.

1 наурыз күні «Алғыс айту күні» «Нұр-Сана» салт-дәстүр орталығында әжелеріміз елге ерекше еңбегі сіңіп жүрген қарапайым жандарды қонаққа шақырып, алғыстарын жаудырып, баталарын арнап, сый-сияпат жасады. «Тәтті күлкі» акциясы барысында ерекше балаларға тәтті тағамдар пысырып апарып, сыйлықтар тарту етті. Сонымен қатар әр тілде ән шырқап, көтеріңкі көңіл сыйлады.

«Нұр-Сана» салт-дәстүр орталығының әжелері облыс, аудан көлемінде өткен мерекелік шараларда қазақи дәстүрмен шашуларын шашып, той-думанға ұластырады.

Ауданымызда бой көтерген тарихи-мәдени ескерткіштердің салтанатты ашылуында ұлттық киім киіп, ақ баталарын дарытып, шашу шашқан апаларымыз елдің аналары болып абыройға бөленіп келеді. Әсіресе жастар арасында тәрбиелік мәні бар жиындар ұйымдастырып, ақыл-кеңестерін айтады.

«Нұр-Сана» салт-дәстүр орталығы сіңірген еңбектеріне қарай марапаттарға ие болды. 2021 жылы «Рухани жаңғыру» бағдарламасының аясында өткен «Жомарт жүрек сыйлығының» «Жылдың үздік ұйымы» деген номинациясын Алғыс хаты мен «Жомарт жүрек -2021» премиясымен марапатталды. «Нұр-Сана» салт-дәстүр орталығының әжелері шипажайға жолдама алды. Абай облысы болып құрылғаннан бері «Рухани бірлік пен жалпы ұлттық келісімді дамытуға қосқан үлестері үшін» «Достық -2023» сыйлығымен, 100 000 сыйақымен және Дипломен марапатталды. 2024 жылы «Аялы әже» форумының эмблемасы мен «Алғыс хатын» алды.

Тағылым мен тәрбиенің бастау бұлағындай, ұлттық үрдістің тінін үзілтіпей қазақы дәстүр мен салт-жоралғылар аясында түрлі шараларға мұрындық болып жүретін ауданымыздағы «Нұр-Сана» салт-дәстүр мәдени орталығының ауданның мәдени саласына сіңірген еңбегі өлшеусіз десек артық айтпағандығымыз. Абай елінің ақ жаулықты аналарына ұзақ ғұмыр, қажымас күш-қайрат тілейміз!

Айнұр БАКИРОВА,
Қарауыл ауылы

лығының ең нәтижелі жобасы, халықтың арасында кеңінен қолданып жүрген игі жобасы-этнографиялық ұлттық көрмелері. Осы көрме арқылы ұлтты тәрбиелеп, ұлағат іс атқарып жатыр деп білеміз.

«Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында орталықтың ақ жаулықты әжелері «Ұлы Абайға 175жыл», Қазақстан конституциясына 25 жыл», 16 желтоқсан —Тәуелсіздік күні қарсаңында өткізілген «Жастар, ғылым және инновациялар қоғамдық сананы жаңғырту процесінде» атты тақырып бойынша жастардың қоғамдағы ролі мен белсенділігіне өздерінің көзқарастарын білдіріп, ақ баталарын беріп, ізгі тілектерін арнады.

«Қайырымдылық жасасан-қайырымын

Өнер байқауы

ҚҰНДЫЗДЫ АСПАНЫНДА ӘН МЕН КҮЙ ҚАЛЫҚТАҒАН КҮН

Халқымыздың ғасырдан ғасырға жеткен бай мұрасы кең тыныс, кемел құрылымымен, көркем болмыс, кербез үнімен ерекше. Қасиетті Абай елінің тумалары, Құндызды жерінің қайталанбас тұлғалары абыз ақын Шәкір Әбенов пен жергілікті композитор Ақылбек Нұрахметовтің есімдері жалпақ жұртшылыққа мәшһүр.

Бүгінгі күні қос аңыз тұлғаның жанымызға жақын мұрасы ұлылар елінің өнерлі ұрпақтарының жүрегінде. Біз де журналист ретінде абыз ақын Шәкір Әбеновтің әндері мен күйлерін дәріптеу, жергілікті композитор Ақылбек Нұрахметовтің әндерін насихаттау, талабы мен таланты, бағы мен бабы қатар жүретін дарынды балалардың мәдени кеңістігін қалыптастыру, адамгершілікке, азаматтық патриоттыққа баулу және отан сүйгіштікке тәрбиелеу мақсатында өткізілген ерекше байқаудың куәсі болып қайтқан едік.

«Ән мен күйім халқыма сыйым» атты аудандық жасөспірімдер байқауының Құндызды жерінде өтуі заңдылық. Ауылынан 17 ақын шыққан, қаншама өнер майталмандары мен ғалым, профессорларды дүниеге келтірген Жүрекадырдай жер жәннатын қанша мақтасақ та жарасады. Шәкір ағамыздың өзі «Мен кеткен соң мадақтап кейінгі ұрпақ, орын берер тарихтан өлеңіме...» деп өсиет қалдырғанын ескерсек, бүгінгі жас ұрпақтың сол үдеден шығып жүргеніне көз жеткіздік. Байқаудың ұйымдастырушылары Ж.Кәрменов атындағы саз мектебінің Құндызды филиалы мен Шәкір Әбенов атындағы жалпы орта білім беретін мектеп. Өнер десе ішкен асын жерге қоятын қазақпыз. Өнерлерін байқау арқылы паш етіп үлкен сахналарға шығуына жол ашуды көздеген өнерпаз өрендер саны жетістік асты. Жиыны 76. Ш.Әбенов атындағы орта мектептің оқушысы Ерназ Төлеукасым Шәкір атасы мен Ақылбек ағасына арнау жырын оқып берсе, Құндызды филиалының оркестрі «Той-бастар» күйі мен халық әні «Янка» шығармасын домбырада ойнап байқау шашуын шашты. Мектеп оқушылары Ақылбек Нұрахметовтің

«Шәкір ұрпақтарының гимнін» аскағата орындап кең шымылдығын ашып берді. Байқауға қатысып, бастарын сынауға келіп отырған өнерпаздар сахна төріне шақырылды. Ауыл әкімі Ысқаков Думан Мәнәпұлы мен Ш.Әбенов атындағы орта мектептің директоры Байбекова Венера Заманбекқызы және Абай аудандық білім бөлімінің әдістемелік кабинет әдіскері Гүлназ Кеңесбайқызы доғаға түсіп, бағы мен бабын сынауға келіп отырған жас таланттарымызды құттықтап, ізгі лебіздерін білдірді. Ауыл әкімі Думан Мәнәпұлы байқауға демешілік жасаған жаны жомарт ауыл азаматтарына Алғыс хатпен марапатталды.

Байқауға төрелік ететін қазылар алқасы таныстырылып, төрағасы Абай аудандық білім бөлімінің әдістемелік кабинет әдіскері Гүлназ Кеңесбайқызы, қазылар алқасының мүшелері: Шәкір Әбеновтің ұрпағы, ардагер ұстаз Шәкірқызы Сана, Жәнібек Кәрменов атындағы саз мектебінің домбыра сыныбының оқытушысы Қайралапова Жаңыл Қасымбекқызы, Жәнібек Кәрменов атындағы саз мектебі Қасқабулақ филиалының ән домбыра сыныбының оқытушысы Қабыланов Қанат Жәңгісханұлы байқауға баға беріп отырды.

Байқаудың I бөлімі «Өлең-өнер, ойыншық емес ермек» көркемөз оқу шеберлерінің сайысы Шәкір Әбенов атындағы жалпы орта білім беретін мектептің мәжіліс залында өтсе, «Сырлы саз» аспапта ойнау номинациясы клуб үйінде өтті. Кіші топ, орта топ, үлкен топ бойынша жас өнерпаздардың өнері сараланды. Күмбірлеп күй төгіліп, домбыра, сынай, қобыз аспаптарында шебер ойнайтын шәкірттер легі көп болды. Байқау барысында жетекші ұстаздары

Алғыс хатпен марапатталып, байқауға қатысушылар мен жетекшілер Ш.Әбенов атындағы мұражайға саяхат жасады.

Түскі үзілістен соң байқаудың II бөлімі жалғасын тапты. Байқаудың II бөлімінің шымылдығын Қабыланов Қанат Жәңгісханұлы Шәкір Әбеновтің «Геккідік ай» әнімен ашып берді. Эстрада-лық вокал бойынша «Әнді сүйсең менше сүй...» бөлімінде байқау үміткерлері Шәкір Әбенов пен Ақылбек Нұрахметовтің әнін, шығармашылығын орындады. Ал, «Әсерлі өлең арбайды тыңдаушыны» номинациясы бойынша жас өнерпаздар Ш.Әбеновтің термесі мен әнін, А.Нұрахметовтің әндерін домбыра аспабында шырқады. Байқау көрігін қыздырған ұлылар елінің өнерпаз ұл-қыздары бірінен соң бірі тамсандырып, көрерменнің ыстық ықыласына бөленді. Сайып келгенде, Бас жүлде 9, I орын 9, II орын 14, III орын 17, арнайы жүлде 3 өнерпазға берілді.

«Жүйріктен жүйрік озар жарысқанда» дегендей, шын таланттар топ жарды. «Өнерлі-өрге жүзер» демекші, өрісі кең өнерлі ұрпағымыз көп болсын!

А.ҚАБДУАЛИҚЫЗЫ,
Құндызды-Қарауыл

БӨРЕКЕЛДІ!

САЗ МЕКТЕБІНІҢ БИШІЛЕРІ ГРАН-ПРИ ЖЕҢІМПАЗЫ

Ауданымыздағы Ж.Кәрменов атындағы саз мектебінің бишілері Халықаралық байқауда топ жарды. 12 мамыр күні Семей қаласында өткен JAS DARYN орталығы ұйымдастырған «Dance Live» халықаралық бишілер байқауында 55 бала қатысып, «Корей биі» Бас жүлдені қанжығаларына байлап қайтты.

Сонымен қатар өнерлі өрендер аудан мерейін асырып, осы байқауда «Қызғалдақ» бишілер тобының шеберлікпен қойылған «Египет биі» мен «Павлин биі» I орынды иеленді. Ұлылар елінің ұрпақтарының киелі өнердегі бұл жеңісі аудан мерейін асырып – ақ тастады. Жетекшісі тәжірибелі маман хореограф Мәдір Ғабдуллақызы. Бұған қоса «Өрнек» бишілер тобының «Жанартау биі» II орынды жеңіп алды.

Жеңіспен оралған саз мектебінің жас бишілері мұнымен тоқтап қалған жоқ. 19 мамыр күні Астана қаласында өткен Халықаралық көп жанрлы «GULNAR FEST» орталығы ұйымдастырған «Шаг в перед» халықаралық фестивалінде хореограф ұстаз Зайра Жұманқызының жетекшілігіндегі «Өрнек» бишілер тобы 42 оқушымен барып, қоржындарын олжаға толтырып оралды. «Африка» биі Гран-Приді айқын басымдықпен жеңіп алса, «Латын Америка» би жанры да Бас жүлдені қанжығалады. Осылайша, екі бірдей Гран-Приді

иеленген олардың жүздері қуаныштан бал-бұл жайнап, еңбектерінің ақталғандығының нәтижесін көрсетті. «От пен су» биі жүлделі І орынды иеленіп, ұстаздары мен шәкірттері ұлылар елінің бас өнерді қастерлеген ұрпақтары екендігін тағы бір паш етті.

Өнерлерін өрге жүзе берсін, алаштан ән озырған Жәнібектей дүлдүлдің атындағы мектеп өрендері дейміз біз де!

«ҰЛЫЛАР ЕЛІНІҢ ҰРПАҚТАРЫ»
ақпарат

*Халықпыз зой ежелден ырысы мол,
Айналайын көзімнің қарасы сол!
Өн бойыңнан даланың иісі аңқыған,
Ең алдымен қазақтың баласы бол!*

«БАЯН БАЙҒОЖИНА» БӨБЕКЖАЙЫНЫҢ ЖЕТІСТІКТІ, ЖЕҢІСТІ ЖЕТКІНШЕКТЕРІ

бойынша «Қуыршағым» әнімен ГРАН-ПРИді қанжығасына байлап қайтты. Жетекшісі Көзбаева Әсем.

Бөбекжай тәрбиешісі Ғалымбекова Мөлдір Ғалымбекқызының тәрбиеленушісі Мейрамғалиева Сәзім Бауыржанқызы 10-12 жас санатында «ВОКАЛ» номинациясы бойынша «Желсіз түнде жарық ай» әнімен жүлделі II-орын иеленді.

Ата аналардың демеушілігімен, бөбекжай меңгерушісі Айжан Есенгелдіқызының қолдауымен Астана, Семей қалаларында өнер көрсетіп қайтқан бүлдіршіндеріміздің қанаттары талмай, өнерлері шыңдала берсін демекпіз.

«Кішкентай әлем» би тобы қанатын кеңге жайып, жыл өткен сайын репертуар қоржынын толықтырып, өз өнерлерімен жұртшылықты қуанытып келеді. Сәзім мен ой тереңдігін, өмірге деген құштарлықты тілсіз жеткізетін «Кішкентай әлем» би тобының алар асуы әлі алда деп білеміз.

Би өнерін жас бүлдіршіндердің бойына сіңіріп өз елінің патриоты болып елдің қазынасын құрметтей алатын әрі өркеніеттің көшіне иелесетін Назгүл Толымбекқызының, Әсем Сағатбекқызының, балаларды ән өнеріне тәрбиелеп келе жатқан Мөлдір Ғалымбекқызының алар асулары әлі алда екені сөзсіз.

Қабілет Жалғас ЕЛЗАТҰЛЫ,
«Тәуелсіздік ел ұраны» әні, «Новое поколение» халықаралық байқау фестивалы, СУПЕР ГРАН ПРИ. Жетекшісі: Ғалымбекова Мөлдір ҒАЛЫМБЕКҚЫЗЫ.

«Кішкентай әлем» би тобы, «Қарлығаш» биі, халықаралық көпжанрлы «GULNARFEST» байқауы, би номинациясы, ГРАН ПРИ. Жетекшісі: Көзбаева Әсем САҒАТБЕКҚЫЗЫ

Балжан БЕКЗАТҚЫЗЫ би жетекшісімен

«Кішкентай әлем» би тобы, «Ақ бидай» биі, «BIG DANCE» үлкен ауқымды халықаралық фестивалі, ГРАН ПРИ. Жетекшісі: Назгүл ТОЛЫМБЕКҚЫЗЫ.

«Кішкентай әлем» би тобы, «Ақ бидай» биі, «Новое поколение» халықаралық конкурстық фестивалі, ГРАН ПРИ. Жетекшісі: Назгүл ТОЛЫМБЕКҚЫЗЫ.

«Баян Байғожина бөбекжайы» мекемесінің музыка жетекшілері Әсем Көзбаева мен Назгүл Толымбекқызы жыл бойы жасаған еңбектерінің қорытындысын Астананың төрінде және облыс орталығы Семей қаласында Халықаралық байқауларға қатынасып қорытындылады. Талмай талаптанып, ерінбей еңбектенгенін нәтижесінде бүлдіршіндеріміз жоғары көрсеткіштерге қол жеткізді.

Семей қаласында 18 мамыр күні өткен «BIG DANCE» үлкен ауқымды халықаралық би фестивалінде Бас жүлде, 19 мамыр күні өткен «НОВОЕ ПОКОЛЕНИЕ» халықаралық байқау фестивалінде «Кішкентай әлем» би тобы «Ақ бидай» биімен Бас жүлдені иеленді.

жетекшісі Назгүл Толымбекқызы.

«НОВОЕ ПОКОЛЕНИЕ» халықаралық байқау фестивалінде «Тәуелсіздік ел ұраны» әнімен Қабілет Жалғас эстрадалық вокал номинациясы бойынша СУПЕР ГРАН ПРИ иеленді. жетекшісі Ғалымбекова Мөлдір.

2- маусым күні Астана қаласында өткен Халықаралық көп жанрлы «GULNAR FEST» байқауында би жанры бойынша «Кішкентай әлем би тобы» «Қарлығаш» биімен Бас жүлдені қанжығаларына байлады. Жетекшісі Әсем Сағатбекқызы.

«Қимылдардың мән-мағынасын дәлме-дәл жеткізу үшін бишілер өзінің пластикасымен, аяқтарымен, көздерімен, көңілімен, күлкісімен және тағы басқа жұмыс жасауы керек. Сол кезде ғана сағаттап дайындалған еңбегімізден жақсы дүние шығады,- дейді Назгүл Толымбекқызы.

«Би сөзсіз, тілсіз өнер болғандықтан бишінің тек дене қимылымен, бет-әлпетімен баяндалады.. Бастысы, бұл өнермен айналысқан адамның ішкі рухани әлемін жан-жақты ашады, бойындағы ізгілікті қасиеттерін оятады. Осы мақсатта балалардың ерте жастан жақсы тәрбие алуы үшін бидің орны ерекше, біз балаларды қабілеттеріне қарай алып жұмыс жасаймыз деп»,- ой бөлісті Әсем Сағатбекқызы.

Бимен қатар әнге де әуес бүлдіршіндерді тәрбиелеп жатқан бөбекжай ұжымы ән-дәрімен де Астана төрінде ән шырқап үлкен олжамен қайтты. Халықаралық көп жанрлы «GULNAR FEST» байқауында ән жанры бойынша Бағдәулет Айсана Ердаулетқызы 3-6 жас аралығында «ВОКАЛ» номинациясы бойынша «Тәуелсіздік ел ұраны» әнімен жүлделі III орын иеленді. Жетекшісі Ғалымбекова Мөлдір. Мұратхан Нұрайым Нұрымқызы 3-6 жас аралығында «ВОКАЛ» номинациясы

Мұратхан Нұрайым НҰРЫМҚЫЗЫ,
«Қуыршағым» әні, халықаралық көпжанрлы «GULNARFEST» байқауы, вокал номинациясы, ГРАН ПРИ. Жетекшісі: Көзбаева Әсем САҒАТБЕКҚЫЗЫ.

Бағдәулет Айсана ЕРДӘУЛЕТҚЫЗЫ,
«Тәуелсіздік ел ұраны» әні, халықаралық көпжанрлы «GULNARFEST» байқауы, вокал номинациясы, III-орын. Жетекшісі: Ғалымбекова Мөлдір ҒАЛЫМБЕКҚЫЗЫ. Мейрамғалиева Сәзім БАУЫРЖАНҚЫЗЫ, ұлы Абайдың «Желсіз түнде жарық ай» әні, халықаралық көпжанрлы «GULNARFEST» байқауы, вокал номинациясы, II-орын. Жетекшісі: Ғалымбекова Мөлдір ҒАЛЫМБЕКҚЫЗЫ.

ШЫҢҒЫСТАУДЫҢ СӘУЛЕСІ

Бүгінгі күні Абай ауданына тарайтын жалғыз ақпарат көзі «Абай елі» газеті десек, Сәуле апайымыздың есімі қатар айтылады. 2006 жылдан 2014 жылға дейін бас редактор – Бас редактор болып қызмет атқарған НҰРТАЗИНА СӘУЛЕ ЗӨРЕРҚЫЗЫНЫҢ ортамызды ойсыратып кеткеніне де міне, 10 жылдың жүзі болыпты. Желтоқсанның екісінде қазақтың аяулы қызы, ардақты ана, өз ісінің мықты маманы, білікті басшымыздан айрылып қалып едік...

Қимаймыз, сағынамыз, жабығамыз. Сәуле шашқан нұр бейнесі жүрегімізде әрдайым сақталады.

Аудандық СМШ, «Совхоз туы», «Шыңғыстау», «Абай ауылы» газеттерінің жалғасындай болған «Абай елі» газетінің іргетасын қалаған, тұңғыш редактор – Бас редакторы Сәуле Зерерқызы Тәуелсіздік жылдарында ауданда баспасөздің қалыптасып дамуына өзіндік із қалдырған, ерен еңбегімен ерекшеленген жан еді. Аудандық газет әр жылдарда біресе «Шыңғыстау», біресе «Абай ауылы» деген атпен шыкса да, өмірі ұзақ болмай, жабылып жатқанын білеміз. Оған әр түрлі себептердің әсері болғаны да рас. Міне, осындай сәтте 2006 жылы аудандық газетті «Абай елі» деген атпен қайта шығаруға Нұртазина (Сәдуақасова) Сәуле Зерерқызы бел шешіп кіріскен болатын.

«Абай елі» 2006 жылдан бастап тұрақты шыға бастады. Басында білікті журналист кадрларды табу, үгіттеу, тәрбиелеу, басылымның шығарылым санын көбейту, бюджеттен жартылай ғана қаражаттандырылатындықтан қосымша қаржы табу, тағы да басқа көкейкесті мәселелерді бірден шешу оңай болған жоқ. Осы орайда Сәуле Зерерқызының ұжым басшысы ретінде табандылығы, тынымсыздығы, ұйымдастыру жұмыстарындағы алымдылығы жарқырап көрінді. Аудан әкімдігі, ауыл әкімдері, мекеме басшылары, ішкі саясат бөлімі аудандық газеттің сапалы шығуына ұйытқы болды.

Барлық жауапкершілік бас редакторда болатыны белгілі. «Бір редактор бар, басылымның құты, бір редактор бар, басылымның жұты» демекші, басылымның құты болған Сәуле Зерерқызы ұлылар мекені, Абай елінің бірден-бір ақпарат көзі саналатын «Абай елі» газетінің оқырмандар ықыласына бөленуі жолында ересен еңбек етті. Аудан газеттерінің 75 жылдығын Сәуле апайдың ұйымдастыруымен атап өткеніміз есімде. Сол кісінің табандылығы арқасында жеке кабинетке ие болдық, көлікті де алдық. Сәуле Зерерқызы ауданның қоғамдық саяси өміріне белсене араласты. Отбасы және әйелдер ісі, кітапхана жұмысының жандануы, көркемөнерпаздар шығармашылығының дамуы, жастар арасындағы жұмыс, үкіметтік емес ұйымдардың жаңаша тыныс алуы осылардың барлығына уақыт тауып, бел ортасында жүріп, келелі пікірлер айтып, кемел кеңес беретін. Аудандағы идео-

логиялық жұмыстардың жанашыры болды.

Тынымсыз еңбек пен кәсіпке деген адалдықтың үлгісі – Сәуле апайдың әрелі өмірі. Кейінгі буын журналистер үшін нағыз нұсқа, нағыз формула.

«Абай елі» газетінде 2006 жылы алғаш газет құрылған кезде құрамында Сәуле Зерерқызы бастаған төрт - ақ адам бір редактор, бір тілші, есепші, почташы газеттің дамуына айрықша үлес қосты. Газет таратушы болып Нұргүл апай тағайындалды. Газет тілшілері бүгінде өмірде жоқ Рүстем Еркінұлы 2010 жылға дейін, одан кейін газет құрылғаннан бастап штаттан тыс тілші болған мен, Анар Сәрсенбина, 2013 жылдан 2016 жылға дейін штаттық кесте бойынша тілшілік қызмет атқарған Тоғжан Рахымбекқызы бүгінде Абай атындағы мамандандырылған мектеп-гимназия интернатында бастауыш сыныптың мұғалімі болып еңбек етуде. Терімші болып Баян Дүкенбаева 2010 жылдан 2023 жылға дейін абыройлы қызмет атқарды. Маман бөліміне Маржан Тілеуханова келді. Бас есепші Жадыра Қамбарова және марқұм Ардақ Нұрланова Сәуле Зерерқызының көмекшілері болды. Газет дизайнері Қайрат Жолобаев пен Қуаныш Жолымбет Сәуле апаймен бірге жұмыс жасады. 2011 жылдан бастап күні бүгінге дейін газет таратушы Сайрангүл Наушабаева өз ісінің майталманы болып қалыптасқан. Газеттің ішкі жұмысына Камалхан (Кәукен Ақмолдина) еңбек етті. Өзінің көзі тірісінде жұмыссыздықпен жұмысқа қабылданған Әйгерім Әділбаева, Нұржан Байтұсов 1-2 жылдай тілші қызметін атқарып басқа қызметке ауысты.

Апта сайын газет шығаруға қалаға жол тартатынбыз. Газеттің макеті міндетті түрде жасалатын. Ноутбук, принтерімізді аркалап, артынып-тартынып, бір сөмкеге қағаздарымызды толтырып алып газет шыққанға дейін ақ тер, көк тер болып мазамыз болмайтын. Газет шыққан соң ғана жанымыз жадырап, көңіліміз

жайланып, шарананы дүниеге әкелгендей күй кешетінбіз. Ол да бір өткен дәурен-ау!

Сәуле Зерерқызы өмірден өткен соң 2015 жылдан 2018 жыл аралығында газет редакторы болып Н. Байтұсов үш жылдай еңбек етті. Бұл жылдары Тоғжан Қалымова мен Тоғжан Нуриденова «Жастар ісі» бағдарламасы бойынша тілшілікке қабылданып, тәжірибеден өтті. Газеттің кейінгі бет көркемдеушілері Самал Серікқазықызы, Мақсат Рахметов, Нұрым Самажанов, Жансая Советбекова, Алтын Искакова, Алуа Берікболовалардың есімдерін мақтанышпен айтуға болады. Сәуле апайға арналып «Шыңғыстаудың Сәулесі»

атты аудандық шығармашылық байқау ұйымдастырылып өткізілді. Бұдан кейінгі жылдары газет редакторы болып әдебиетші, өлкетанушы Әсет Мырзақасым, талантты акын Бақытжан Байболов жемісті қызмет атқарды. Бүгінде газеттің атқарушы директоры тілші қызметін атқарған Жібек Ақрам мен бас редакторы Әсет Мырзақасым ағамыз.

Күн сайын жұмыста, яки әрбір жүрер жолымда жаныма жақын болған қимас жандардың жоқтығын сезініп, сағынышым ұлғайып, жабырқаңқы күй кешетінім рас.

Кез келген жағдайда кісілік келбетін сақтап, тектілігін паш етіп жүретін басылымның бас редакторы Сәуле апайдың өмірі маған, ізбасар шәкірт ретінде үлгі болып қалмақ. Сәуле апай өзінің сәуле шашқан күлкісімен айналасын жадырату үшін таңғажайып әлемнен орнын табады дегенге сенгім келеді. «Орнында бар оңалар» демекші, артында өзінен айнымаған, сөзі де ізі де, көзі де Лаура мен есімін өшірмес бары да нары, тұяғы Ұланы, жиендері бар. Әр минут, әр секунд, әр күн, ай-жыл сайын ұмыттырмай еске алар туған-туыстары да аман болсын деймін.

Туған елінің туын биікетуге елеулі үлес қосып, тындырымды ісімен танылған Сәуле Зерерқызындай жақсының жалғасы әмсе халық жадында жүреді деп білеміз.

СӘУЛЕ ДЕСЕ СӘУЛЕ ЕДІҢ...

Өмір дегеніміздің өзі кездесу мен қоштасудан тұрады екен ғой. Жүріп өткен жолдарында жаныңа жақын жақсы адамдармен жолығасың да, уақыт өте келе қимай қоштасып жатасың. Кейбіреулерімен мәңгіге қоштасасың. Сондай қимас жандардың бірі – аяулы құрбым әрі құрдасым, ҚазМУ-дың журналистика факультетінің түлегі, аудандық «Абай елі» газетінің редактор-бас редакторы болған Сәуле Сәдуақасова-Нұртазина еді.

Қатар едің, құрбы едің, құрдас едің. Көңілі жақын дос едің, сырлас едің. Мен білетін қаншама әйелдердің Ішіндегі ерекше тұлғасы едің.

Сырғып аққан бой бермей сынап-мұңға, Жүрген жерін бөлейтін шуақ-нұрға, Сәуле десе сәуле едің, кете бардың, Арманыңды биіктен құлаттың да.

Ешкімнен аямаған күш-көмегің, Қайсар едің, батыл да іскер едің. Бүгінде өткен шақпен есімсе алып, Өзің жайлы кей-кезде түс көремін.

Өзіне тартып тұрар сырлы әлемі, Жанарыңда ғажайып нұр бар еді. Тұла бойың өлеңмен өрілгендей, Жүрегіңде тұп-тұнық жыр бар еді.

Кеудеңде айтылмаған ән бар еді, Көркінде ерекше бір сән бар еді... Соның бәрі айналды сағынышқа, Мына дүние не деген жалған еді!? Айжан ИМАНТАЕВА, Ардагер ұстаз, құрбысыбілеміз.

Анар СӘРСЕНБИНА,
«Abai el» газетінің жауапты хатшысы, журналист

«ÜLYLAR ELİNİŇ ÜRPAQTARY»
Республикалық қоғамдық,
рухани-танымдық журнал
№1 (1) маусым 2024

АҚЫЛДАСТАР АЛҚАСЫНЫҢ
ҚҰРМЕТТІ ТӨРАҒАЛАРЫ:
Мейіржан СМАҒҰЛОВ,
Абай облысы, Абай ауданының әкімі
Мұрат ӘУЕЗ,
Мұхтар Әуезовтің ұрпағы,
Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері,
мәдениеттанушы

Шығармашылық топ. АЛҚА МҮШЕЛЕРІ:
Манатай ТОЛҒАНБАЕВ
Тұрсын ЖҰРТБАЙ,
Бауыржан ЖАҚЫП,
Бейбіт САПАРАЛЫ
Төлеген ЖАНҒАЛИЕВ
Тыныштықбек ӘБДІКӘКІМҰЛЫ
Совет МАХМЕТОВ
Әсет МЫРЗАҚАСЫМ
Жандос ӘУБӘКІР
Төлеубек АМАНҒАЗЫ
Шаған ЖҰМАҚСАНОВ
Нағия БҰЛАНБАЕВА
Елдар ОРАЗАЛИН
Самал АБДЫРАХМАНҚЫЗЫ
Кәдірғазы МҰҚАНОВ
Жоба авторы Директор-
Бас редактор Анар СӘРСЕНБИНА

Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінде
тіркелген. Тіркеу куәлігі № KZ15VPY00090357 Астана қ.
Берілген күні: 05.04.2024 ж.

Жазылу индексі:

1. Жеке жазылушылар үшін: 72638

2. Кәсіпорындар мен мекеме, ұйымдар үшін: 26238

Қолжазбалар өңделеді, авторға қайтарылмайды. Автордың мақалалары редакцияның
көзқарасын білдірмейді. Жарнама мен хабарландырулар қабылдаймыз.
Мерейтой, туған күн иелеріне арналған құттықтау, еске алу мақалаларын жариялаймыз.
Журнал материалдарын көшіріп басу үшін міндетті түрде редакцияның рұқсаты керек.

Шығарушы және құрылтайшы ЖК Меншік иесі ЖК «Ulylar elinin urpaqtary»

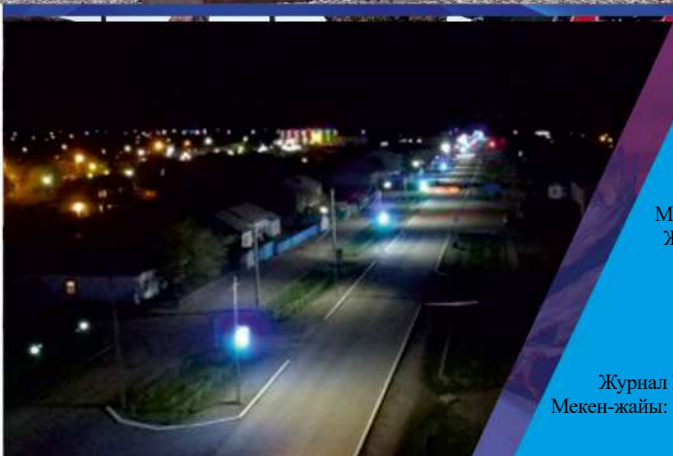
Мекен – жайы: Абай облысы, Абай ауданы Қарауыл ауылы Құнанбай көшесі 12 үй.

Байланыс телефондары: 8778 488 0874, 8708 279 1426

Электрондық почта: anar_sarsenbina.1974@mail.ru

Электронды журнал: <https://ulylar-urpaqtary.kz/>

Журнал ЖШС «Печатное издательство «Рекламный Дайджест» баспа орталығында басылды.
Мекен-жайы: Өскемен қ., Абай даңғылы 20 үй. Басылған күні: Таралымы 1000 дана. Тапсырыс: 677

Құнанбай қажы Өскенбайұлының портреті. Авторы YELDOS AZAMATULY